

PAŃSTWOWA SZKOŁA WYŻSZA
IM. PAPIEŻA JANA PAWŁA II
W BIAŁEJ PODLASKIEJ

ДЕРЖАВНА ВИЩА ШКОЛА
ІМ. ПАПИ ЯНА ПАВЛА
ІІ У БЯЛІЙ ПОДЛЯСЦІ

NARODOWA AKADEMIA
NAUK UKRAINY
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ
НАУК УКРАЇНИ

INSTYTUT GEOGRAFII
ІНСТИТУТ ГЕОГРАФІЇ

**Andrzej Richling, Waczesław Andrejczuk,
Leonid Rudenko, Wiktor Czechnij**

**Анджей Ріхлінг, Вячеслав Андрейчук,
Леонід Руденко, Віктор Чехній**

**Słownik polsko-ukraiński
oraz ukraińsko-polski
podstawowych terminów i pojęć
z zakresu nauki o krajobrazie**

**Польсько-український
та українсько-польський
словник базових термінів та понять
з ландшафтознавства**

Biała Podlaska – Kijów
Бяла Подляска – Київ

Wprowadzenie

W dziedzinie wiedzy o krajobrazie tradycyjnie panuje pewien zamęt terminologiczny, dotyczący wielu terminów i pojęć, nawet podstawowych, co spowodowane jest z jednej strony złożonością obiektu badań – krajobrazu, jego wielowymiarowością oraz wieloaspektowością, a z drugiej strony – obecnością zróżnicowanych „autorskich” podejść do pojmowania oraz definiowania terminów i pojęć krajobrazowych. Zauważyć należy, że rozbieżności te w znacznej mierze determinowane są również odmiennymi szkołami naukowymi i zróżnicowaną tradycją badań nad krajobrazem. Rozbieżności te utrudniają porozumiewanie się pomiędzy specjalistami oraz komplikują współpracę, szczególnie międzynarodową.

Decyzja o przygotowaniu polsko-ukraińskiego słownika w zakresie podstawowych terminów i pojęć krajobrazowych zapadła w 2010 roku na Ukrainie podczas II bilateralnej konferencji polsko-ukraińskiej zorganizowanej na Krymie przez Narodowy Uniwersytet im. W. Wiernadskiego w Symferopolu.

Wybór terminów zamieszczonych w słowniku stanowi wynik dyskusji grupy osób reprezentujących różne ośrodki naukowe w Polsce i na Ukrainie. Zauważyć należy, że podany w słowniku wykaz terminów wraz z definicjami ma charakter skrócony i nie obejmuje wszystkich czy nawet większości terminów funkcjonujących w nauce o krajobrazie w obu państwach. Zdefiniowane zostały przede wszystkim terminy nawiązujące do „tradycyjnego” krajobrazoznawstwa, będące w aktywnym obiegu naukowym.

Podane definicje mają charakter autorski, lecz przy ich formułowaniu korzystano z istniejących opracowań wymienionych w spisie literatury, przede wszystkim takich jak: podręczniki Kondrackiego *Podstawy regionalizacji fizycznogeograficznej* (PWN Warszawa 1976, wyd. II), Richlinga i Solona *Ekologia krajobrazu* (PWN Warszawa 2011, wyd. V), Leksykon *Geoekologia i ochrona krajobrazu* (Malinowska E., Lewandowski W., Harasimiuk A. (red.), Wyd. Geografii i Studiów Regionalnych Un. Warszawskiego, Warszawa, 2004), *Geograficzna Encyklopedia Ukrainy: w 3 tomach* (O.M. Marynych oraz inni (red.), wyd. Ukraińska Radjańska Encyklopedia im. M.P. Bażana, Kijów, 1989-1993), *Ekologiczna Encyklopedia: w 3 tomach* (A.W. Tolstouchow oraz inni (red.), wyd. Centrum informacji i edukacji ekologicznej, Kijów, 2006-2008), 2-tomowa monografia M.D. Grodzinskiego *Piznannia landszaftu: misce i prostir* (centrum poligraficzno-wydawnicze „Kijowski uniwersytet”, Kyiw, 2005) oraz słowniki *Ochrona landszaftów* (wyd. Progress, Moskwa, 1982) i *Czetyrochjazyczny encyklopediczeskij slowar terminow po fiziczeskoj geografii* (sostawiciel I.S. Szczukin, red. A.I. Spiridonow, wyd. Sowietkaja encyklopedia, Moskwa, 1980).

Na końcu słownika oraz na jego okładce zamieszczono zestaw zdjęć krajobrazów obu państw. Fotografie dotyczące Polski pochodzą przede wszystkim ze zbiorów C. Parmy, autorami pozostałych są następujące osoby: L. Sorokina, R. Spycia, I. Roha, K. Smutko, W. Milewicz, M. Mondowicz oraz autorzy słownika. Wszystkim wymienionym składamy gorące podziękowania za udostępnienie zdjęć i wzbogacenie treści słownika.

Вступ

В науці про ландшафт традиційно панують певні термінологічні розбіжності у розумінні та визначенні багатьох понять, навіть ключових, що обумовлено, з одного боку, складністю та багатоаспектністю об'єкту дослідження – ландшафту, наявністю різних «вимірів» його дослідження, а з іншого – численністю авторських підходів до розуміння та дефінювання ландшафтознавчих термінів та понять. Зауважимо, що розбіжності значною мірою обумовлені різними науковими школами та відмінною традицією ландшафтознавчих досліджень. Існуючі розбіжності ускладнюють порозуміння між спеціалістами і, відповідно, співпрацю, особливо міжнародну.

Рішення про підготовку польсько-українського словника базових ландшафтознавчих термінів та понять було прийнято у 2010 році під час II білатеральної польсько-української конференції, організованої у Криму Таврійським національним університетом ім. В. Вернадського.

Підбірка термінів, вміщених у словнику, є результатом дискусії групи спеціалістів, що представляють різні наукові осередки Польщі та України. Потрібно зазначити, що збір термінів, поданих у словнику, включаючи їх визначення, має скорочений характер і не охоплює всіх чи навіть більшості термінів, що функціонують у ландшафтознавстві в обох країнах. Визначення отримали передусім терміни, що походять з «традиційного» ландшафтознавства і знаходяться в науковому обігу.

Подані визначення мають авторський характер і є першим поступом на шляху до формування усталених термінів. При їх формулюванні використано вже існуючі опрацювання, подані у списку літератури, зокрема найважливіші: підручники Й. Кондрацького *Основи фізико-географічного районування* (ПВН, Варшава, 1976, 2-е вид.), А.Ріхлінга і Й. Солона *Екологія ландшафту* (ПВН, Варшава, 2011, 5-е вид.), *Лексикон Геоєкологія і охорона ландшафту* (Е. Малиновська, Е. Левандовський, А. Гарасимюк (ред.), Відділ Географії та Студій Регіональних Варшавського університету, Варшава, 2004), *Географічна Енциклопедія України: в 3-х томах* (Редколегія: О. М. Маринич (відпов. ред.) та ін., вид. Українська Радянська Енциклопедія імені М.П. Бажана, Київ, 1989-1993), *Екологічна Енциклопедія: в 3-х томах* (Редколегія: А.В. Толстоухов (головний редактор) та ін., вид. Центр екологічної освіти та інформації, Київ, 2006-2008), монографія М.Д. Гродзинського в 2-х томах «Пізнання ландшафту: місце і простір» (видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», Київ, 2005), словники *Охрана ландшафтов* (вид. Прогрес, Москва, 1982) та *Четырехязычный энциклопедический словарь терминов по физической географии* (укладач І.С. Щукін, ред. А.І. Спірідонов, вид. Советская энциклопедия, 1980).

У кінці словника та на його окладці заміщено фотографії ландшафтів обох країн. Фотографії, що стосуються Польщі, належать, передусім, Х. Пармі, авторами решти фотографій є: Л. Сорокіна, Р. Спиця, І. Рога, К. Смутко, В. Мілевич, М. Мондович та автори словника. Усім вищезгаданим особам виражаємо щире подяку за надання фотографій та збагачення змісту словника.

**Słownik polsko-ukraiński podstawowych terminów
i pojęć z zakresu nauki o krajobrazie**

**Польсько-український словник базових термінів
та понять з ландшафтознавства**

A

ANOMALIE GEOCHEMICZNE W KRAJOBRAZIE

Wyraźny nadmiar lub deficyt określonego pierwiastka chemicznego lub grupy pierwiastków w krajobrazie, przede wszystkim w wodach i glebach, w porównaniu z geochemicznym tłem strefowym krajobrazu. A. g. najczęściej są związane z litologią skał macierzystych, z dostawą zmineralizowanych wód z terenów położonych poza granicami krajobrazu lub wypływami zmineralizowanych wód podziemnych. Przyczyną A.g. jest również działalność gospodarcza człowieka. Z A.g. w krajobrazie związane są anomalie geobotaniczne, specyficzne choroby zwierząt i człowieka.

Ros. - Аномалии геохимические в ландшафте

ARCHITEKTURA KRAJOBRAZU

Dyscyplina naukowa i forma działalności mająca na celu racjonalne i estetyczne kształtowanie środowiska człowieka pod względem przestrzennym i gospodarczym. Celem tej działalności jest harmonijne wzajemne dostosowanie przyrodniczych i antropogenicznych składników krajobrazu, przede wszystkim w aspekcie estetycznym.

Ros. - Архитектура ландшафтная

АНОМАЛІЇ ГЕОХІМІЧНІ У ЛАНДШАФТІ

Виразний надлишок або дефіцит хімічного елементу або групи елементів у ландшафті, передусім в ґрунтах, порівняно з геохімічним зональним фоном ландшафту. А.г. найчастіше пов'язані з літологією ґрунтоутворюючих порід, з допливом змінералізованих вод з сусідніх територій або виходами мінералізованих підземних вод з глибинних горизонтів. Господарська діяльність людини є також причиною формування А.г. З А.г. у ландшафті пов'язані anomalії геоботанічні, специфічні захворювання тварин та людини.

Рос. - Аномалии геохимические в ландшафте

АРХІТЕКТУРА ЛАНДШАФТНА

Наукова дисципліна та форма діяльності, спрямована на раціональне та естетичне формування людського оточення з просторової та господарської точки зору. Ціллю діяльності є гармонійне взаємне узгодження природних та антропогенних складових ландшафту, перш за все, з естетичної точки зору.

Рос. - Архитектура ландшафтная

B

BADANIA KRAJOBRAZOWE

Całokształt działań badawczych, wykorzystujących zróżnicowane podejścia, zasady i metody, celem których jest poznanie krajobrazu jako całości: jego struktury, prawidłowości funkcjonowania, dynamiki i rozwoju w celu tworzenia podstaw racjonalnego wykorzystania krajobrazu jako bezpośredniego środowiska życia i działalności człowieka.

Ros. - Исследования ландшафтные

ДОСЛІДЖЕННЯ ЛАНДШАФТНІ

Сукупність дослідницьких операцій, що спираються на широкий спектр підходів, принципів та методів, спрямованих на пізнання ландшафту як цілого, вивчення його структури, закономірностей функціонування, динаміки та розвитку з метою наукового забезпечення раціонального використання як безпосереднього середовища життя та діяльності людини.

Рос. - Исследования ландшафтные

BIOGEOCENOZA

Terytorialnie określony zespół organizmów roślinnych, zwierzęcych i mikroorganizmów powiązanych ze sobą różnorodnymi czynnikami ekologicznymi i zależnościami pokarmowymi, tworzących całość (biocenozę) wraz z ich środowiskiem abiotycznym (biotopem).

Synonim: *ekosystem*

Ros. - Биогеоценоз

BIOM

Terytorialna jednostka ekosystemowa regionalnego lub ponadregionalnego poziomu, której powstanie jest zdeterminowane osobliwościami bilansu ciepła i wilgoci (makroklimat) oraz wpływem dużych form powierzchni (makrorzeźba). Dobór ekosystemów i fizjonomia zbiorowisk roślinnych składających się na B. wykazują charakterystyczny kompleks adaptacji organizmów żywych do warunków środowiskowych. Przykłady B.: tundra, tajga, step, sawanna, deszczowy las tropikalny itp. Biomy występują strefowo na powierzchni kuli ziemskiej.

Ros. - Биом

BIORÓZNORODNOŚĆ

Zróżnicowanie organizmów żywych (bogactwo gatunkowe), liczba populacji, zbiorowisk roślinnych itp. w obrębie określonego terenu. B. jest uzależniona od georóżnorodności (zróżnicowania siedliska), działalności człowieka oraz innych czynników.

Ros. - Биоразнообразие

BIOSFERA

Przy powierzchniowej powłoki kuli ziemskiej, strefa wzajemnego przenikania się i wzajemnego oddziaływania litosfery, hydrosfery i atmosfery, w której ewolucyjnie rozwinęło się i istnieje życie. B. to złożony planetarny system organizmów żywych i ich środowiska podlegający przemianom pod stałym wpływem kosmicznych oraz globalnych zmian geofizycznych, a w ostatnich stu-

БИОГЕОЦЕНОЗ

Територіально визначена група рослин, тварин та мікроорганізмів, пов'язаних між собою різноманітними екологічними чинниками та трофічними залежностями, що утворюють цілісність (біоценоз) разом з їх абіотичним середовищем (біотопом).

Синонім: *екосистема*

Рос. - Биогеоценоз

БИОМ

Територіальне екосистемне утворення регіонального чи надрегіонального рівня, виникнення якого обумовлене проявом закономірностей балансу тепла і вологи (макrokлімат) та впливом крупних рис земної поверхні (макрорельєф). Набір екосистем та фізіономічна структура рослинних угруповань, поширених у Б., виражають характерний комплекс адаптацій видів до умов середовища. Приклади Б.: тундра, тайга, степ, саванна, тропічний дощовий ліс і т.д. У просторовому розподілі біомів проявляються зональні закономірності.

Рос. - Биом

БИОРИЗНОМАНІТТЯ

Різнманітність живих організмів (видове багатство), кількість популяцій, рослинних угруповань тощо, у межах певних територіальних виділів. Б. залежить від георізнманітності (неоднорідності середовища), діяльності людини, а також інших чинників.

Рос. - Биоразнообразие

БИОСФЕРА

Приповерхнева оболонка земної кулі, зона взаємного проникнення та взаємодії літосфери, гідросфери і атмосфери, в якій еволюційно розвинулось та функціонує життя. Б. є складною планетарною системою живих організмів та їх середовища, яка знаходиться під постійним впливом космічних та глобальних геофізичних змін, а протягом останніх сто-

leciaciach – pod wpływami antropogenicznymi. Zasięg życia wyznacza granice B: za górną uważa się wysokość 10-15km (dolna część atmosfery), za dolną trudną do określenia głębokość występowania mikroorganizmów (0,5-5,0km) w górnej części litosfery. Z uwzględnieniem różnic wysokości na lądzie oraz głębokości oceanicznych miąższość biosfery szacuje się na 20-25km.

Ros. - Биосфера

BIOTA KRAJOBRAZOWA

Zbiór organizmów żywych występujących w krajobrazie (roślin, zwierząt, grzybow oraz mikroorganizmów). W Polsce termin nie stosowany, ew. *biotyczna składowa krajobrazu*.

Ros. - Биота ландшафтная

БИОТОП

1. Jednorodny pod względem warunków ekologicznych obszar powierzchni lądu lub akwenu wodnego, stanowiący siedlisko biocenozy.
2. Najmniejsza homogeniczna jednostka przyrodnicza wyróżniana w rezultacie całościowej analizy systemu przyrodniczego, z uwzględnieniem dominującej roli roślinności.

Ros. - Биотоп

літь антропогенних впливів. Розповсюдження життя визначає межі Б: верхньою вважається висота 10-15km (нижня частина атмосфери), нижньою – важка для встановлення глибина, до якої зустрічаються мікроорганізми (0,5-5,0 км) у верхній частині літосфери. Враховуючи перепади висот суші та глибини океану, потужність біосфери оцінюється в 20-25км.

Рос. - Биосфера

БИОТА ЛАНДШАФТУ

Сукупність живих організмів ландшафту (рослин, грибів, тварин і мікроорганізмів). У Польщі термін не використовується, часом вживається *біотична складова ландшафту*.

Рос. - Биота ландшафтная

БИОТОП

1. Однорідна за екологічними умовами ділянка земної поверхні (суходолу чи акваторії), що зайнята одним біоценозом.
2. Найменша гомогенна природна одиниця, що виділяється на основі цілісного аналізу природного середовища з акцентуванням уваги на провідній ролі рослинності.

Рос. - Биотоп

C

CZYNNIKI KSZTAŁTOWANIA KRAJOBRAZU

Powiązane wzajemnie wewnętrzne i zewnętrzne procesy kształtujące krajobraz. Do najważniejszych należą: geologiczne, geomorfologiczne, klimatyczne, hydrologiczne, glebowe, biologiczne i antropogeniczne.

Ros. - Факторы формирования ландшафта

ЧИННИКИ ФОРМУВАННЯ ЛАНДШАФТУ

Взаємно пов'язані внутрішні та зовнішні процеси формування ландшафту. До найважливіших належать: геологічні, геоморфологічні, кліматичні, гідрологічні, ґрунтові, біотичні та антропогенні.

Рос. - Факторы формирования ландшафта

D

DEGRADACJA KRAJOBRAZU

Zmiany zachodzące w krajobrazie pod wpływem czynników naturalnych czy antropogenicznych zmieniające w kierunku niekorzystnym jego strukturę i sposób funkcjonowania. D.k. zwykle objawia się w uproszczeniu struktury oraz pogorszeniu lub całkowitej utracie możliwości powrotu systemu do stanu naturalnego.

Ros. - Деградация ландшафта

DESTRUKCJA KRAJOBRAZU

Nieodwracalny, nagły lub stopniowy proces zniszczenia krajobrazu wskutek oddziaływania żywiołowych sił przyrody lub nadmiernego obciążenia antropogenicznego (skutek degradacji).

Ros. - Деструкция ландшафта

DYNAMIKA KRAJOBRAZU

Ewolucyjna i cykliczna, długo- i krótkookresowa zmienność krajobrazu w czasie i przestrzeni.

Ros. - Динамика ландшафта

ДЕГРАДАЦІЯ ЛАНДШАФТУ

Зміни, що відбуваються у ландшафті під впливом природних або антропогенних чинників, які змінюють у негативну сторону його структуру та спосіб функціонування. Зазвичай, Д.л. проявляється у спрощенні його структури та погіршенні або повній втраті можливостей повернення до природного стану.

Рос. - Деградация ландшафта

ДЕСТРУКЦІЯ ЛАНДШАФТУ

Незворотній, швидкий або поступовий, процес руйнування ландшафту внаслідок дії стихійних сил природи або під впливом надмірних антропогенних навантажень (наслідок деградації).

Рос. - Деструкция ландшафта

ДИНАМІКА ЛАНДШАФТУ

Еволюційна і циклічна, довго- та короткочасна змінність ландшафту у часі і просторі.

Рос. - Динамика ландшафта

E

ЕКОЛОГІЯ КРАJOBRAZU

Наука zajmująca się badaniem krajobrazu traktowanego w sposób całościowy obejmującego zarówno sferę przyrodniczą, jak i człowieka oraz efekty jego działalności. Krajobraz jest przez E.k. traktowany w aspekcie strukturalnym, funkcjonalnym i wizualnym. Badania ekologiczno-krajobrazowe są prowadzone przez specjalistów o różnym wykształceniu z dominacją geografów, biologów i architektów krajobrazu.

Ros. - Экология ландшафтная

ЕКОЛОГІЯ ЛАНДШАФТНА

Наука, що досліджує ландшафт як цілісність, що включає природну складову та людину з результатами її діяльності. Е.л. вивчає ландшафт у структурному, функціональному та візуальному аспектах. Ландшафтно-екологічні дослідження проводяться фахівцями різного профілю - переважно географами, біологами та ландшафтними архітекторами.

Рос. - Экология ландшафтная

EKOTON

Strefa przejściowa pomiędzy sąsiadującymi jednostkami przyrodniczymi (geokompleksami, ekosystemami) charakteryzująca się efektem brzegowym czyli wzrostem geo- i bioróżnorodności wskutek wzajemnego przenikania się w jej obrębie składowych elementów sąsiadujących jednostek.

Ros. - Экотон

EКОТОП

Najmniejsza całościowa jednostka przyrodnicza (lądowa lub wodna) charakteryzująca się jednorodnością elementów przyrody żywej i nieożywionej.

Synonimy: *facja, elementarny kompleks przyrodniczy, krajobraz elementarny*

Ros. - Экотоп

ELEMENT KRAJOBRAZU

Nazwa ogólna dowolnego składnika systemu krajobrazowego.

Ros. - Элемент ландшафта

EUROPEJSKA KONWENCJA KRAJOBRAZOWA

Dokument sporządzony i podpisany we Florencji 20 października 2000 r. przez Państwa Członkowskie Rady Europy, deklarujący zasady kształtowania i ochrony krajobrazu. E.k.k definiuje krajobraz jako „obszar, postrzegany przez ludzi, którego charakter jest wynikiem działania i interakcji czynników przyrodniczych i/lub ludzkich” i podaje wytyczne w zakresie polityki krajobrazowej, ochrony, gospodarowania i planowania krajobrazu. Polska ratyfikowała Konwencję 27 września 2004 r., Ukraina 7 września 2005 r.

Ros. - Европейская ландшафтная конвенция

EКОТОН

Перехідна зона між сусідніми природними одиницями (геокомплексами, екосистемами), яка характеризується крайовим ефектом тобто зростанням гео- та біорізноманіття внаслідок взаємного проникання у її межах складових елементів сусідніх одиниць.

Рос. - Экотон

EКОТОП

Найменше цілісне природне утворення (ділянка суші або водойми), що характеризується однорідністю елементів живої та неживої природи.

Синоніми: *фація, елементарний природний комплекс, елементарний ландшафт*

Рос. - Экотоп

EЛЕМЕНТ ЛАНДШАФТУ

Загальна назва довільного складника ландшафтної системи.

Рос. - Элемент ландшафта

ЄВРОПЕЙСЬКА ЛАНДШАФТНА КОНВЕНЦІЯ

Документ, підготовлений та підписаний у Флоренції 20 жовтня 2000 р. країнами - членами Ради Європи, що декларує принципи формування та охорони ландшафту. Є.л.к. визначає ландшафт як «територію, як її сприймають люди, характер якої, є результатом дії та взаємодії природних та/або людських чинників» та подає рекомендації щодо ландшафтної політики, охорони, раціонального використання та планування ландшафту. Польща ратифікувала Конвенцію 27 вересня 2004 року, Україна 7 вересня 2005 р.

Рос. - Европейская ландшафтная конвенция

F

FACJA

Najmniejszy całościowy twór przyrodniczy (morfologiczna jednostka krajobrazu) cechujący się względną jednorodnością głównych składników (geokomponentów).

Synonimy: *ekotop, elementarny kompleks przyrodniczy, elementarna jednostka morfologicznej struktury krajobrazu, krajobraz elementarny*

Ros. - Фация

FITOTOP

Najmniejsza całościowa jednostka przyrodnicza wyróżniana z uwzględnieniem dominującej roli roślinności.

Ros. - Фитотоп

FRAGMENTACJA KRAJOBRAZU

Proces rozczłonkowania krajobrazu polegający na powstawaniu w jego obrębie izolowanych części (wzroście liczby płątów) oraz zwiększanie ich izolacji. F.k. może być wywołana przyczynami naturalnymi (pożary, erozja wodna, procesy osuwiskowe) chociaż częściej jej przyczyną jest działalność człowieka (budowa tras komunikacyjnych, rozwój osadnictwa, działalność rolnicza i wiele innych).

Ros. - Фрагментация ландшафта

FUNKCJONOWANIE KRAJOBRAZU

Cykliczne zmiany stanu krajobrazu związane z obiegiem energii, materii i informacji pomiędzy składowymi krajobrazu oraz pomiędzy krajobrazem a jego otoczeniem.

Ros. - Функционирование ландшафта

ФАЦІЯ

Найменше цілісне природне утворення (морфологічна одиниця ландшафту), що характеризується відносною однорідністю основних складових геокомпонентів).

Синоніми: *екотоп, елементарний природний комплекс, елементарна одиниця морфологічної структури ландшафту, елементарний ландшафт*

Рос. - Фация

ФІТОТОП

Найменше цілісне природне утворення, при виділенні якого акцентується увага на провідній ролі рослинності.

Рос. - Фитотоп

ФРАГМЕНТАЦІЯ ЛАНДШАФТУ

Процес розчленування ландшафту, що полягає у виникненні у його межах ізольованих частин (зростанні кількості фрагментів) та подальшому посиленні їх ізоляції. Ф.л. може бути обумовлена природними причинами (пожежі, водна ерозія, зсувні процеси), проте значно частіше її причиною є діяльність людини (розвиток транспортної інфраструктури, сільбищного будівництва, сільськогосподарська діяльність тощо).

Рос. - Фрагментация ландшафта

ФУНКЦІОНУВАННЯ ЛАНДШАФТУ

Циклічні зміни стану ландшафту, пов'язані з речовинно-енергетичним та інформаційним обміном між складовими ландшафту, а також ландшафтом та його оточенням.

Рос. - Функционирование ландшафта

G

GATUNEK KRAJOBRAZU

Jednostka taksonomiczna typologicznej klasyfikacji krajobrazu niższa od *rodzaju krajobrazu*. W Polsce G.k. wyróżniany jest na podstawie kryterium geomorfologicznego (zróżnicowanie rzeźby i powierzchniowej budowy geologicznej), przy założeniu, że rzeźba i litologia determinują sposób wykształcenia pozostałych komponentów. Przykłady: glacialne krajobrazy pagórkowate, peryglacialne krajobrazy równinne, krajobrazy silnie lub słabo rozciętych wysoczyzn lessowych itp. Na Ukrainie, przy wyróżnieniu G.k., oprócz kryterium geomorfologicznego (pochodzenie i charakter rzeźby) pod uwagę bierze się również specyfikę pokrywy glebowej i roślinnej.

Ros. - Вид ландшафта

GEOCHEMIA KRAJOBRAZU

Dział nauki o krajobrazie zajmujący się badaniem składu chemicznego komponentów krajobrazu oraz migracją elementów chemicznych w krajobrazie. W odróżnieniu od geochemii geologicznej zajmuje się przekształceniami chemicznymi zachodzącymi w temperaturze niższej od 100°C, przy dostępie tlenu, normalnym ciśnieniu atmosferycznym i udziale organizmów żywych.

Ros. - Геохимия ландшафта

GEOCHORA

Heterogeniczna (niejednorodna) kompleksowa jednostka przestrzenna różnej rangi taksonomicznej. W Polsce jest zwykle korelowana z regionem fizyczno-geograficznym. Termin rzadko używany.

Ros. - Геохор

ВИД ЛАНДШАФТУ

Таксономічна одиниця типологічної класифікації ландшафтів нижча від *роду ландшафтів*. У Польщі В.л. виділяється на основі геоморфологічного критерію (неоднорідність рельєфу та четвертинної геологічної основи) з визнанням провідної ролі рельєфу та літології порід у формуванні решти компонентів. Приклади: ландшафти горбисті гляціальні, ландшафти рівнинні перигляціальні, ландшафти сильно або слабо розчленованих лесових височин і т.д. В Україні, при виділенні В.л., окрім геоморфологічного критерію (походження і характер рельєфу) враховується також специфіка ґрунтового та рослинного покриву.

Рос. - Вид ландшафта

ГЕОХІМІЯ ЛАНДШАФТУ

Розділ ландшафтознавства, що вивчає хімічний склад компонентів ландшафту та процеси міграції хімічних елементів у ландшафті. На відміну від геологічної геохімії займається геохімічними процесами, що відбуваються при температурах нижче 100°C, при доступі кисню, нормальному атмосферному тиску та участі живих організмів.

Рос. - Геохимия ландшафта

ГЕОХОР

Гетерогенне (неоднорідне) комплексне просторове утворення різного таксономічного рангу. У Польщі трактується як відповідник фізико-географічного регіону. Рідко вживаний термін.

Рос. - Геохор

GEOEKOLOGIA

1. Interdyscyplinarny kierunek badawczy usytuowany na styku geografii i ekologii badający zależności pomiędzy abiotycznymi, biotycznymi oraz antropogenicznymi elementami krajobrazu w aspekcie strukturalnym, dynamicznym i fizjonomicznym. Czasem uważana za synonim *ekologii krajobrazu*.

2. Dział ekologii krajobrazu, zajmujący się środowiskiem abiotycznym krajobrazu, komplementarny wobec bioekologii, badającej jego środowisko biotyczne.

Ros. - Геоэкология

GEOFIZYKA KRAJOBRAZU

Dział nauki o krajobrazie, zajmujący się badaniami podłoża fizycznego procesów krajobrazowych (bilans promieniowania, bilans cieplny itp.).

Ros. - Геофизика (физика) ландшафта

GEOKOMPLEKS

Zamknięty granicą fragment środowiska przyrodniczego dowolnej wielkości i rangi, stanowiący układ wzajemnie powiązanych komponentów tworzących całość dzięki zachodzącym pomiędzy nimi procesom. G. jest najczęściej wyróżniany na podstawie cech abiotycznych.

Synonim: *terytorialny kompleks przyrodniczy*

Ros. - Геокомплекс

GEOMER

Rodzajowe określenie homogenicznej (jednorodnej) jednostki przestrzennej – synonim *geotopu* lub *ekotopu*. Termin bardzo rzadko używany zarówno w literaturze polskiej, jak i ukraińskiej.

Ros. - Геомер

ГЕОЕКОЛОГІЯ

1. Інтердисциплінарний науковий напрям досліджень на стику географії і екології, що досліджує залежності між абіотичними, біотичними та антропогенними елементами ландшафту у структурному, динамічному та фізіономічному аспектах. Часом вважається синонімом *ландшафтної екології*.

2. Розділ ландшафтної екології, що займається абіотичним середовищем ландшафту, комплементарний щодо біоекології, що досліджує його біотичне середовище.

Рос. - Геоэкология

ГЕОФІЗИКА ЛАНДШАФТУ

Розділ ландшафтознавства що займається фізичною основою ландшафтних процесів (радіаційний баланс, тепловий баланс і т.д.).

Рос. - Геофизика (физика) ландшафта

ГЕОКОМПЛЕКС

Просторово обмежений фрагмент природного середовища довільної величини та рангу, що становить уклад взаємопов'язаних компонентів, які утворюють цілість завдяки процесуальній взаємодії між ними. Г. найчастіше виділяється на основі абіотичних ознак.

Синонім: *природний територіальний комплекс*

Рос. - Геокомплекс

ГЕОМЕР

Родова назва гомогенної (однорідної) просторової одиниці – синонім *геотопу* або *екотопу*. Термін дуже рідко вживаний як в польській, так і в українській літературі.

Рос. - Геомер

GEORÓZnorodność

Zróżnicowanie dowolnego obszaru wynikające ze zmienności czynników abiotycznych: budowy geologicznej, rzeźby powierzchni terenu, pokrywy glebowej, występowania wód i cech klimatu. G. stanowi podstawę bioróżnorodności, jednak relacje pomiędzy tymi rodzajami zróżnicowania nie zawsze są proste i jednoznaczne.

Ros. - Георазнообразие

GEOSYSTEM

1. Dowolny układ obiektów lub zjawisk w epigeosferze (powłoce geograficznej) traktowany jako system.
2. Geokompleks interpretowany i badany jako system.

Ros. - Геосистема

GEOTOP

Najmniejsza homogeniczna jednostka przyrodnicza wyróżniana w rezultacie całościowej analizy systemu przyrodniczego, z uwzględnieniem dominującej roli rzeźby i podłoża geologicznego.

Ros. - Геотоп

GRANICE KRAJOBRAZU

Strefy przejściowe (ekotony) pomiędzy sąsiadującymi jednostkami krajobrazowymi, o wzmożonej różnorodności i mozaikowatości elementów krajobrazu (efekt brzegowy). Obok granic strefowych (rozmytych) występują (rzadziej) granice liniowe o uwarunkowaniach geologicznych, geomorfologicznych oraz najczęściej – antropogenicznych.

Synonim: *ekoton*

Ros. - Границы ландшафта

ГЕОРИЗНОМАНІТНІСТЬ

Неоднорідність довільної території, що виникає з мінливості абіотичних чинників - геологічної основи, рельєфу, ґрунтового покриву, гідрографічної мережі та клімату. Г. лежить в основі біорізноманітності, але відношення між цими видами різноманіття не завжди прості та однозначні.

Рос. - Георазнообразие

ГЕОСИСТЕМА

1. Довільне поєднання об'єктів чи явищ в географічній оболонці, що розглядається як система.
2. Геокомплекс, що інтерпретується та досліджується як система.

Рос. - Геосистема

ГЕОТОП

Найменша гомогенна природна одиниця, що виділяється при цілісному аналізі природних систем з акцентуванням уваги на провідній ролі геологічної основи.

Рос. - Геотоп

МЕЖІ ЛАНДШАФТУ

Перехідні зони (екотони) між сусідніми ландшафтами з підвищеною різноманітністю та мозаїчністю ландшафтних елементів (контактний ефект). Окрім зонально-перехідних, розмитих меж зустрічаються (рідше) лінійні межі, обумовлені геологічними, геоморфологічними та - найчастіше - антропогенними чинниками.

Синонім: *екотон*

Рос. - Границы ландшафта

H

HARMONIA KRAJOBRAZU

Kompozycyjna całość - właściwość krajobrazu, wynikająca z przestrzennego ładu, wzajemnego dopasowania jego składowych, funkcjonalnej zgodności jego zróżnicowanych elementów i zrównoważenia zachodzących w nim procesów.

Ros. - Гармония ландшафта

HOMEOSTAZA KRAJOBRAZU

Zdolność krajobrazu do zachowania stanu względnej równowagi funkcjonalnej oraz powrotu do stanu poprzedniego po działaniu czynników zakłócających. H.k. wynika z procesów samoregulacji, bazujących na ujemnych sprzężeniach zwrotnych pomiędzy elementami systemu krajobrazowego.

Ros. - Гомеостаз ландшафта

HYDROTOP

Najmniejsza całościowa jednostka przyrodnicza wyróżniana z uwzględnieniem dominującej roli stosunków wodnych.

Ros. - Гидротоп

ГАРМОНІЯ ЛАНДШАФТУ

Композиційна цілісність ландшафту, властивість, що виникає з упорядкованості, взаємного просторового і функціонального узгодження його складових та процесуальної рівноваги у ньому.

Рос. - Гармония ландшафта

ГОМЕОСТАЗ ЛАНДШАФТУ

Здатність ландшафту зберігати стан відносної функціональної рівноваги та повертатися до попереднього стану після припинення дії дестабілізуючих чинників. Г.л. є результатом процесів самoreгуляції, що базують на від'ємних зворотніх зв'язках між елементами ландшафтної системи.

Рос. - Гомеостаз ландшафта

ГІДРОТОП

Найменша цілісна природна одиниця, при виділенні якої акцентується увага на провідній ролі гідрологічного чинника (зволоження).

Рос. - Гидротоп

I

ИНВЕРСИЯ КРАJOBРАЗОВА

Уклад пiоновy краjobразов неyзгодны з правем пiетровосi (одврoтcony). Глoвнa прызчына I.k. то инверсия температуры, spowodowana особливостями рzeбy (np. замкнiте обниження мiдзyгoрськiе з утруднionым одпльwем хлoднeго powietrza). Инне прызчыны I.k.: особливосi подлoжа геологичного, warunkов обниження i розвитку глеб рзтужающих на жьнось сiедлiska, до ктoрeго навязyе рошлнносць i ин.

Ros. - Инверсия ландшафтная

ИНВЕРСИЯ ЛАНДШАФТНА

Розподiл ландшафтiв по висотi, який не вiдповiдає закону висотноi поясносi (зворотнiй). Головнoю причиною I.л. є инверсия температуры, що викликана особливостями рельефу (напр. замкнутi мiжгiрнi пониження з ослабленим вiдпливом холодного повітря). Иншi причини I.л.: особливосi геологичноi будови, умов дренажу та характеру родючосi ґрунтiв, що визначають умови розвитку рошлнносi, тощо.

Рос. - Инверсия ландшафтная

J

JEDNOSTKI CHORYCZNE

Przyrodnicze jednostki regionalne według geografii niemieckiej. Termin rzadko stosowany w Polsce i na Ukrainie. Wyróżniane są megachory stanowiące odpowiednik prowincji fizycznogeograficznych, makrochory odpowiadające w Polsce makroregionom, mezochory – mezoregionom, mikrochory – mikroregionom oraz eko-chory korelowane z indywidualnymi terenami i nanochory stanowiące odpowiednik indywidualnie traktowanych uroczysk. Wszystkie jednostki choryczne cechują się zwartością terytorialną i zbliżonym pochodzeniem. J.c. wyróżniane są na podstawie osobliwości wewnętrznej struktury (jednostki niższych poziomów taksonomicznych) lub dominujących cech przewodnich (jednostki wyższych poziomów taksonomicznych).

Ros. - Единицы хорические

ОДИНИЦІ ХОРИЧНІ

Природні одиниці районування в німецькій географії. В Польщі і в Україні використовується рідко. Виділяють мегахори, що є відповідником фізикогеографічних провінцій, макрохори, яким у Польщі відповідають макрорегіони, мезохори, яким відповідають мезорегіони, мікрохори – мікрорегіони, а також екохори, що корелюються з місцевостями (при їх розгляді як індивідуальних одиниць) та нанохори, яким відповідають (в індивідуальному розумінні) урочища. Усі хоричні одиниці характеризуються територіальною цілісністю та певною подібністю походження. Основою виділення О.х. є особливості їх структури (для одиниць нижчих таксономічних рівнів) або домінуючі провідні ознаки (для одиниць вищих таксономічних рівнів).

Рос. - Единицы хорические

K

KARTOWANIE KRAJOBRAZOWE

Całokształt działań badawczych ukierunkowanych na rozpoznanie struktury i funkcjonowania krajobrazu oraz jakości jego komponentów wraz z ich odwzorowaniem kartograficznym. Mogą być realizowane w sposób stacjonarny, półstacjonarny, ekspedycyjny lub aerowizualny. Ważnym etapem K.k. są badania terenowe prowadzone na powierzchniach kluczowych lub metodą marszrutową. K.k. są realizowane z wykorzystaniem materiałów archiwalnych, istniejących map tematycznych, danych teledetekcyjnych i satelitarnych obszaru itp. K.k. obejmuje też metody i techniki tworzenia map krajobrazów, w tym techniki GIS.

Ros. - Картографирование ландшафтное

КАРТОГРАФУВАННЯ ЛАНДШАФТНЕ

Сукупність дослідницьких дій, спрямованих на пізнання структури і функціонування ландшафту та властивостей його складових з подальшим їх картографічним відображенням. Можуть бути реалізовані стаціонарним, напівстаціонарним, експедиційним та аеровізуальним способами. Важливим етапом К.л. є польові дослідження: проводяться на ключових ділянках або за визначеним маршрутом. К.л. здійснюється з використанням фондових матеріалів, існуючих тематичних карт, даних дистанційного зондування земної поверхні тощо. К.л. включає також різні методи створення ландшафтних карт, у тому числі з використанням ГІС-технологій.

Рос. - Картографирование ландшафтное

KATENA KRAJOBRAZOWA

Prawidłowe następstwo facji (ekotopów) na profilu rzeźby, uwarunkowane formą zbczka, charakterem skał, zróżnicowaniem stosunków wodnych, warunków topoklimatycznych i roślinnych. Podobne układy katenalne powtarzają się w określonych (podobnych) warunkach w charakterystyczny sposób.

Ros. - Катена ландшафтная

KLASA KRAJOBRAZU

Jednostka klasyfikacji krajobrazów naturalnych, wyróżniana na podstawie charakteru rzeźby (krajobrazy nizinne, wyżynne, górskie itp.). W Ukrainie wyróżnia się dwie klasy: równinną i górską, w Polsce – cztery: nizinną, wyżyn i niskich gór, gór średnich i wysokich oraz dolin i obniżeń.

Ros. - Класс ландшафта

KLASYFIKACJA KRAJOBRAZÓW

Systematyzacja krajobrazów według określonych kryteriów. Do podstawowych należą dwa sposoby hierarchicznego porządkowania jednostek krajobrazowych: *regionalizacja* czyli klasyfikacja prowadzona na podstawie cech indywidualnych, w tym położenia w przestrzeni (np., prowincje, podprowincje, makro, mezo i mikroregiony) oraz *typologia* czyli grupowanie jednostek ze względu na istniejące między nimi podobieństwa (np., klasy, rodzaje, gatunki i odmiany krajobrazu). Zarówno w postępowaniu regionalizacyjnym, jak i typologicznym systematyka geokompleksów może być prowadzona albo drogą podziału większych jednostek na coraz mniejsze czyli „z góry w dół” (postępowanie dedukcyjne) albo poprzez grupowanie małych jednostek w coraz większe całości czyli „z dołu w górę” (postępowanie indukcyjne). Obok wymienionych istnieją klasyfikacje krajobrazów według stopnia przeobrażenia antropogenicznego (np., krajobrazy pierwotne czyli natury, seminaturalne i kulturowe czyli antropogeniczne). Często stosowany jest też prosty podział krajobrazów na podstawie dominującego rodzaju użytkowania terenu (krajobrazy zurbanizowane i przemysłowe, rolnicze, leśne itp.). Niezależnie od klasyfikacji krajobrazów stosowanych w geografii istnieje rozbudowana klasyfikacja krajobrazów geochemicznych oraz krajobrazów roślinnych.

Ros. - Классификация ландшафтов

КАТЕНА ЛАНДШАФТНА

Закономірна зміна фацій (екотопів) вздовж гіпсометричного профілю, обумовлена формою схилу, характером порід, варіаціями зволоження, топокліматичних умов та рослинності. Подібні катенальні уклади повторюються в певних (подібних) умовах у характерний спосіб.

Рос. - Катена ландшафтная

КЛАС ЛАНДШАФТУ

Одиниця класифікації природних ландшафтів, що виділяється на основі характеру рельєфу (ландшафти низовинні, височинні, гірські тощо). В Україні виділяють два класи – рівнинний та гірський, у Польщі – чотири: низинний, височин та низьких гір, середніх та високих гір, а також долин та понижень.

Рос. - Класс ландшафта

КЛАСИФІКАЦІЯ ЛАНДШАФТІВ

Систематизація ландшафтів відповідно до визначених критеріїв. Існують два базових способи ієрархічного впорядкування ландшафтних одиниць: *районування*, тобто класифікація на основі індивідуальних ознак ландшафтів, у тому числі просторових (напр. – країни, зони, краї, області, райони), і *типологія*, тобто групування ландшафтних одиниць з огляду на ознаки подібності (напр., класи, роди, типи та види ландшафтів). В обох випадках систематика ландшафтних утворень може проводитись шляхом поділу більших одиниць на менші, тобто «зверху-вниз» (дедуктивно) або шляхом групування малих одиниць у що раз більші цілісності, тобто «знизу-вверх» (індуктивно). Крім згаданих, існують класифікації ландшафтів за ступінню їх антропогенного перетворення (напр., ландшафти первинно природні, семінатуральні та культурні, тобто антропогенні). Часто застосовується також простий поділ ландшафтів за характером їх базового використання (ландшафти урбанізовані та промислові, сільськогосподарські, лісові і т.д.). Незалежно від географічних класифікацій, існують розбудовані геохімічні та геоботанічні класифікації ландшафтів.

Рос. - Классификация ландшафтов

KLIMATOP

Najmniejsza całościowa jednostka przyrodnicza wyróżniana z uwzględnieniem dominującej roli klimatu (topo- lub mikroklimatu).

Ros. - Климатоп

KOMFORT KRAJOBRAZU

Wpływ krajobrazu na warunki życia człowieka. Może być rozpatrywany i oceniany z różnych punktów widzenia: ekologicznego, medyczno-biologicznego, społeczno-psychologicznego itp.

Ros. - Комфорт ландшафта

КОМПОНЕНТЫ КРАJOBRAZУ

Główne składowe krajobrazu. Dzielą się na przyrodnicze i antropogeniczne. Pierwsze to wzajemnie ze sobą powiązane elementarne części składowe systemu przyrody: powietrze (klimat), skała (wraz z rzeźbą), woda, gleba, roślinność, zwierzęta. Drugie to człowiek oraz produkty jego działalności (obiekty techniczne wszelkiego rodzaju, a zwłaszcza zabudowania i obiekty służące komunikacji, też obiekty przyrodnicze przekształcone antropogenicznie, jak np. kanały, tarasy uprawowe itp.). Współczesne krajobrazy cechuje wysoki udział obiektów działalności ludzkiej.

Ros. - Компоненты ландшафта

KONSERWACJA KRAJOBRAZU

Stosowanie specjalnych zabiegów ochronnych mających na celu zachowanie na dłużej obecnego stanu krajobrazu lub wybranych jego właściwości.

Ros. - Консервация ландшафта

КЛИМАТОП

Найменша цілісна природна одиниця, при виділенні якої акцентується увага на провідній ролі клімату (топо- або мікrokлімату).

Рос. - Климатоп

КОМФОРТ ЛАНДШАФТУ

Вплив ландшафту на умови проживання людини. Може розглядатись та оцінюватись з різних точок зору: екологічної, медико-біологічної, соціально-психологічної і т.д.

Рос. - Комфорт ландшафта

КОМПОНЕНТИ ЛАНДШАФТУ

Головні складові ландшафту. Поділяються на природні та антропогенні. Перші - це взаємопов'язані елементарні складові природної системи - повітря (клімат), гірські породи (разом з рельєфом), води, ґрунт, рослинність, тварини. Другі - це людина та продукти її діяльності (різного роду технічні споруди, особливо - забудова і об'єкти транспортної інфраструктури, а також антропогенно перетворені природні об'єкти, як наприклад, канали, штучні тераси тощо). Сучасні ландшафти відзначаються високим вмістом об'єктів людської діяльності.

Рос. - Компоненты ландшафта

КОНСЕРВАЦІЯ ЛАНДШАФТУ

Затосування спеціальних охоронних дій з метою довшого утримання теперішнього стану ландшафту або його окремих властивостей.

Рос. - Консервация ландшафта

KRAJOBRAZ

1. Hierarchicznie zorganizowany całościowy system terytorialny o jednorodnym pochodzeniu i/lub wspólnej historii rozwoju złożony ze wzajemnie powiązanych komponentów przyrodniczych i antropogenicznych oraz systemów niższej rangi (morfologicznych części krajobrazu) wykazujący się zdolnościami do samoorganizacji i samoregulacji.

2. Wygląd powierzchni ziemi z określonego miejsca (obraz kraju, widok).

Ros. - Ландшафт

KRAJOBRAZ ANTROPOGENICZNY

Krajobraz zmieniony w istotny sposób w rezultacie działalności człowieka. Spełniając określone funkcje społeczno-gospodarcze funkcjonuje, przede wszystkim, jako twór utrzymywany i zarządzany przez człowieka. Przykłady K.k.: krajobraz *górnictwy, rolnictwy, przemysłowy, miejski, komunikacyjny* i in.

Synonim: *krajobraz kulturowy*

Ros. - Ландшафт антропогенный

KRAJOBRAZ ELEMENTARNY

1. Najmniejsza jednostka podziału krajobrazu związana z jednym elementem rzeźby terenu, niezróżnicowanym podłożem skalnym, glebą, stosunkami wodnymi, jednym zespołem roślinnym i niezróżnicowanym topoklimatem.

Synonimy: *geotop, facja krajobrazowa, ekotop*

2. Najmniejsza jednostka podziału geochemicznego krajobrazu o niezróżnicowanym charakterze migracji i akumulacji pierwiastków chemicznych wyróżniana najczęściej na podstawie cech glebowych.

Ros. - Ландшафт элементарный

ЛАНДШАФТ

1. Ієрархічно організоване цілісне територіальне утворення, однорідне за походженням та/або історією розвитку, що складається із взаємопов'язаних природних і антропогенних компонентів та систем нижчого рангу (мофологічних частин ландшафту) і має здатність до самоорганізації та саморегуляції.

2. Зовнішній вигляд земної поверхні з визначеного місця (образ краю, вид).

Рос. - Ландшафт

ЛАНДШАФТ АНТРОПОГЕННИЙ

Ландшафт суттєво змінений в результаті діяльності людини. Виконуючи визначені суспільно-економічні функції, функціонує, передусім, як утвір, підтримуваний та керований людиною. Приклади Л.а.: *ландшафти гірничі, сільськогосподарські, промислові, міські, лінійно-дорожні* та ін.

Синонім: *ландшафт культурний*

Рос. - Ландшафт антропогенный

ЛАНДШАФТ ЕЛЕМЕНТАРНИЙ

1. Найменша одиниця поділу ландшафту, що відзначається однорідністю рельєфу, геологічної основи, ґрунту, зволоження, одним рослинним угрупованням і однорідним тополіматом.

Синоніми: *геотоп, ландшафтна фація, екотоп*

2. Найменша одиниця геохімічного поділу ландшафту з однорідним характером міграції та акумуляції хімічних елементів, що виділяється найчастіше за ґрунтовими ознаками.

Рос. - Ландшафт элементарный

KRAJOBRAZ ELUWIALNY

Jednostka podziału geochemicznego krajobrazu, krajobraz elementarny, zajmujący płaskie powierzchnie wododziałowe (położenie autochtoniczne), o względnie autonomicznym charakterze obiegu materii i energii. W strukturze funkcjonalnej K.e. dominują pionowe potoki-powiązania pomiędzy jego elementami. Charakter migracji-akumulacji pierwiastków chemicznych w K.e. wyznacza ustrój wilgotnościowy, uzależniony od warunków strefowo-klimatycznych.

Ros. - Ландшафт элювиальный

KRAJOBRAZ GÓRNICZY

Krajobraz antropogeniczny (kulturowy) związany z obecnością kopalni, szczególnie odkrywkowych, hałd, składowisk itp., którego struktura i funkcjonowanie zdominowane są przez górnictwem działalność człowieka.

Ros. - Ландшафт горнопромышленный

KRAJOBRAZ KOMUNIKACYJNY

Krajobraz antropogeniczny (kulturowy) zdominowany przez elementy transportowo-komunikacyjne, o strukturze i funkcjonowaniu podporządkowanym działalności człowieka.

Ros. - Ландшафт коммуникационный

KRAJOBRAZ KULTUROWY

Synonim: *Krajobraz antropogeniczny*

Ros. - Ландшафт культурный

KRAJOBRAZ LEŚNY

Krajobraz naturalny lub antropogeniczny (kulturowy) związany z dominacją terenów zalesionych. W przypadku kulturowego k.l. jego struktura i funkcjonowanie są uzależnione od działalności człowieka (gospodarka leśna, ochrona lasu).

Ros. - Ландшафт лесной (лесохозяйственный)

ЛАНДШАФТ ЕЛЮВІАЛЬНИЙ

Елементарна складова геохімічного ландшафту, що займає плоскі вододільні поверхні (автохтонне положення) з відносно автономним характером обігу матерії та енергії. У функціональній структурі Л.е. домінують вертикальні зв'язки-потоки між його елементами. Характер міграції-аккумуляції хімічних елементів у Л.е. залежить від режиму зволоження, що визначається зонально-кліматичними умовами.

Рос. - Ландшафт элювиальный

ЛАНДШАФТ ГІРНИЧИЙ

Антропогенний (культурний) ландшафт, пов'язаний із наявністю шахт, кар'єрів, відвалів, териконів і т.д., котрого структура та функціонування визначаються гірничовидобувною діяльністю людини.

Рос. - Ландшафт горнопромышленный

ЛАНДШАФТ КОМУНІКАЦІЙНИЙ

Антропогенний (культурний) ландшафт з домінуванням комунікаційно-транспортних елементів, структура та функціонування якого підпорядковані людині.

Синонім: *ландшафт лінійно-транспортний*

Рос. - Ландшафт коммуникационный

ЛАНДШАФТ КУЛЬТУРНИЙ

Синонім: *Ландшафт антропогенний*

Рос. - Ландшафт культурный

ЛАНДШАФТ ЛІСОВИЙ

Природний або антропогенний (культурний) ландшафт, що характеризується домінуванням заліснених теренів. У випадку культурного л.л., його структура і функціонування залежать від діяльності людини (лісове господарство, лісоохорона).

Синонім: *ландшафт лісогосподарський*

Рос. - Ландшафт лесной (лесохозяйственный)

KRAJOBRAZ MIEJSKI

Rodzaj krajobrazu antropogenicznego (kulturowego), obszar, którego struktura przestrzenna i funkcjonalna są zdominowane poprzez zabudowania typu miejskiego (gęsto stojące budynki, domy, w tym wielopiętrowe, budowle specjalne o różnym przeznaczeniu funkcjonalnym, ulice, parki, skwery, podziemia, komunikację, sieci komunalne itp.).

Ros. - Ландшафт городской, урболандшафт

KRAJOBRAZ OSADNICZY

Krajobraz antropogeniczny (kulturowy) związany ze skoncentrowaną zabudową mieszkalną wraz z towarzyszącą jej infrastrukturą gospodarczo-usługową, którego struktura i funkcjonowanie są zdominowane przez działalność osadniczą człowieka. Wyróżnia się dwa główne typy K.o.: *krajobrazy miejskie i wiejskie*.

Ros. - Ландшафт селитебный

KRAJOBRAZ PIERWOTNY

Krajobraz natury nie zmieniony przez działalność człowieka o przyrodniczym sposobie funkcjonowania.

Synonim: *krajobraz naturalny*

Ros. - Ландшафт первобытный, ландшафт природный

KRAJOBRAZ PRZEMYSŁOWY

Krajobraz antropogeniczny (kulturowy), związany ze skoncentrowanym występowaniem obiektów przemysłowych, którego struktura i funkcjonowanie są zdominowane przez przemysłową działalność człowieka.

Ros. - Ландшафт промышленный

ЛАНДШАФТ МІСЬКИЙ

Різновидність антропогенного (культурного) ландшафту, територія, у просторовій та функціональній структурі якої домінує забудова міського типу (щільно поставлені будинки, у тому числі багатоповерхові, спеціальні будівлі різного функціонального призначення, вулиці, парки, сквери, підземелля, комунікації, комунальні мережі тощо).

Синонім: *урболандшафт*

Рос. - Ландшафт городской, урболандшафт

ЛАНДШАФТ ПОСЕЛЕНСЬКИЙ

Антропогенний (культурний) ландшафт зі сконцентрованою житловою забудовою та супутньою господарсько-обслуговуючою інфраструктурою, структура і функціонування якого визначаються сельбищною діяльністю людини. Виділяють два головні типи Л.п: *ландшафти міські та сільські*.

Рос. - Ландшафт селитебный

ЛАНДШАФТ ПЕРВІСНИЙ

Ландшафт, не змінений діяльністю людини, що характеризується природними механізмами функціонування.

Синоніми: *ландшафт природний*

Рос. - Ландшафт первобытный, ландшафт природный

ЛАНДШАФТ ПРОМИСЛОВИЙ

Антропогенний (культурний) ландшафт з високою концентрацією промислових об'єктів, структура та функціонування якого визначаються промисловою діяльністю людини.

Синонім: *ландшафт індустріальний*

Рос. - Ландшафт промышленный

KRAJOBRAZ REKREACYJNY

Krajobraz kulturowy o odpowiednich walorach przyrodniczych (warunki klimatyczne, urozmaicenie rzeźby, obecność obiektów wodnych, urozmaicona szata roślinna i in.) i antropogenicznych (walory kulturowe – zabytki i in., infrastruktura, dostępność komunikacyjna i in.), który spełnia lub może spełniać funkcję regeneracji sił fizycznych i psychicznych człowieka.

Ros. - Ландшафт рекреационный

KRAJOBRAZ RENATURALIZOWANY

Krajobraz antropogeniczny przywrócony do stanu naturalnego lub zbliżonego poprzez działanie procesów przyrodniczych lub drogą specjalnych zabiegów. K.r. nie może być utożsamiany z krajobrazem pierwotnym ze względu na nieuniknione trwałe zmiany spowodowane w nim przez działalność człowieka (na przykład zanieczyszczenie radiacyjne, zdegradowane gleby, obce gatunki roślin i zwierząt itp.).

Ros. - Ландшафт ренатулизованный

KRAJOBRAZ ROLNICZY

Krajobraz kulturowy (antropogeniczny) charakteryzujący się dominacją elementów związanych z uprawą roli.

Ros. - Ландшафт сельскохозяйственный

KRAJOBRAZ SUBAKWALNY

Jednostka podziału geochemicznego krajobrazu, krajobraz elementarny, zajmujący dna cieków wodnych i zbiorników. W strukturze funkcjonalnej K.s. aktywne są zarówno pionowe potoki-powiązania pomiędzy jego elementami (gromadzenie się materii, szczególnie w zbiornikach), jak i poziome (transport materiału, szczególnie w rzekach). Charakter migracji-akumula-

ЛАНДШАФТ РЕКРЕАЦІЙНИЙ

Культурний ландшафт з відповідними природними (клімат, розчленований рельєф, наявність водних об'єктів, розмаїта рослинність тощо) та антропогенними (пам'ятники культури інфраструктура, транспортна доступність та ін.) умовами, що виконує або може виконувати функцію регенерації фізичних та психічних сил людини.

Рос. - Ландшафт рекреационный

ЛАНДШАФТ РЕНАТУРАЛІЗОВАНИЙ

Антропогенізований ландшафт, що повернувся до природного або близького до нього стану природним шляхом або завдяки системі спеціальних заходів. Л.р. не може бути ототожнений з первинним ландшафтом з огляду на неминучі зміни, яких він зазнав внаслідок діяльності людини (наприклад, радіаційне забруднення, деградовані ґрунти, поява адвентивних видів рослин і тварин тощо).

Рос. - Ландшафт ренатулизованный

ЛАНДШАФТ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИЙ

Культурний (антропогенний) ландшафт, що характеризується домінуванням елементів, пов'язаних із сільськогосподарським природокористуванням.

Синоніми: *ландшафт агрокультурний, агроландшафт*

Рос. - Ландшафт сельскохозяйственный

ЛАНДШАФТ СУБАКВАЛЬНИЙ

Елементарна складова геохімічного ландшафту, ландшафт елементарний, що займає донні ділянки річок та водоймищ. У функціональній структурі Л.с. активними є як вертикальні зв'язки-потоки між його елементами (нагромадження матеріалу, особливо у водоймищах), так і горизонтальні (транспорт матеріалу, особливо у річках). Характер мі-

cji pierwiastków chemicznych w K.s. uzależniony jest od ruchliwości przydennej warstwy wodnej oraz dostępu tlenu (tlenowe, redukcyjne, glejowe środowisko geochemiczne).

Synonim: *krajobraz podwodny*

Ros. - Ландшафт субаквальный

KRAJOBRAZ SUPERAKWALNY

Jednostka podziału geochemicznego krajobrazu, krajobraz elementarny, zajmujący obniżenia z płytkim zaleganiem wód gruntowych, istotnie oddziałujących na krajobraz (nadmiar wilgoci, formowanie się hydrogenicznych gleb, w suchym klimacie – zasolenie itp.). W strukturze funkcjonalnej K.s. aktywne są zarówno pionowe potoki-powiązania pomiędzy jego elementami (transport materii przy wahaniach poziomu wód gruntowych), jak i poziome (akumulacja ze spływu powierzchniowego). Charakter migracji-akumulacji pierwiastków chemicznych w K.s. uzależniony jest od warunków geomorfologicznych oraz klimatu.

Synonim: *krajobraz nadwodny*

Ros. - Ландшафт супераквальный

KRAJOBRAZ WIEJSKI

Krajobraz antropogeniczny (kulturowy) związany z zabudową wiejską o różnym stopniu koncentracji oraz towarzyszącą infrastrukturą gospodarczo-usługową wraz z elementami krajobrazu rolniczego. Struktura i funkcjonowanie K.w. znajdują się pod silnym wpływem działalności człowieka.

Ros. - Ландшафт сельский, деревенский

KRAJOBRAZ WSPÓŁCZESNY

Krajobraz występujący obecnie. Współczesne krajobrazy są różnego wieku. Do najstarszych należą krajobrazy strefy gorącej ukształtowane w końcu kredy i w paleogenie. Młodsze – neogeńskie są krajobrazy śródziemnomorskie. Znacznie młodsze są krajobrazy stref umiarkowanych i polarnych silnie przekształcone w czwartorzędzie. Dzisiejsze krajobrazy tundry powstały dopiero w okresie polodowcowym.

Ros. - Ландшафт современный

грації-аккумуляції хімічних елементів у Л.с. залежить від рухливості придонного шару води та доступу кисню (кисневе, глеєве чи відновне геохімічне середовище).

Синонім: *ландшафт підводний*

Рос. - Ландшафт субаквальный

ЛАНДШАФТ СУПЕРАКВАЛЬНИЙ

Елементарна складова геохімічного ландшафту, що займає локальні пониження рельєфу, із близьким заляганням ґрунтових вод, що істотно впливають на нього (надмірне зволоження, формування гідрогенних ґрунтів, за умов сухого клімату – засолення і т.д.). У функціональній структурі Л.с. активні як вертикальні зв'язки-потoki між його елементами (переміщення речовини при коливаннях рівня ґрунтових вод), так і горизонтальні (аккумуляція у результаті площинного змиву). Характер міграції-аккумуляції хімічних елементів у Л.с. залежить від особливостей рельєфу та клімату.

Синонім: *ландшафт надводний*

Рос. - Ландшафт супераквальный

ЛАНДШАФТ СІЛЬСЬКИЙ

Антропогенний (культурний) ландшафт з сільською забудовою різного ступеня концентрації та супутньою господарчо-обслуговуючою інфраструктурою разом з елементами агроландшафту. Структура та функціонування Л.с. перебувають під сильним впливом діяльності людини.

Рос. - Ландшафт сельский, деревенский

ЛАНДШАФТ СУЧАСНИЙ

Ландшафт теперішнього часу. Сучасні ландшафти мають різний вік. До найстарших належать ландшафти тропіків, які сформувалися у кінці крейди і в палеогені. Молодшими – неогеновими – є ландшафти середземноморські. Значно молодші ландшафти помірної та полярної зон, сильно змінені у четвертинному періоді. Сучасні тундрові ландшафти сформувалися вже у післяльодовиковий період.

Рос. - Ландшафт современный

KRAJOBRAZ ZDEGRADOWANY

Krajobraz o znacznie i bezpowrotnie naruszonej strukturze przestrzennej i sposobie funkcjonowania. Cechuje się ograniczeniem lub zanikiem zdolności regeneracyjnych.

Ros. - Ландшафт деградированный

KRAJOBRAZOZNAWSTWO

Nauka zajmująca się wieloaspektowymi badaniami genezy, struktury, funkcjonowania, dynamiki oraz rozwoju (ewolucji) krajobrazów. W polu zainteresowania K. znajduje się również percepcja, waloryzacja, ocena sposobu użytkowania i optymalizacja wykorzystania zasobów krajobrazowych. Badania krajobrazowe mają interdyscyplinarny charakter. Współczesne K. wiąże nauki przyrodnicze z dyscyplinami społecznymi, ekonomicznymi i artystycznymi i jest uprawiane przez geografów, botaników, ekologów, architektów, socjologów, ekonomistów, planistów i in.

Synonim: *nauka o krajobrazie*

Ros. - Ландшафтоведение, наука о ландшафте

KRAJOBRAZY ASTREFOWE

Krajobrazy, których fizjonomia, struktura oraz sposób funkcjonowania są uwarunkowane głównie czynnikami lokalnymi, takimi jak litologia podłoża (krajobrazy krasowe), rzeźba powierzchni terenu (krajobrazy dolin rzecznych i obniżeń), głębokość zalegania wód gruntowych (krajobrazy bagienne) i in. Astrefowość krajobrazów ma charakter relatywny. W każdym przypadku są one uzależnione od strefowego rozkładu ciepła i wilgoci.

Ros. - Ландшафты азональные

ЛАНДШАФТ ДЕГРАДОВАННИЙ

Ландшафт, який зазнав значних незворотних структурних та функціональних змін. Характеризується зниженням або втратою регенераційних властивостей.

Рос. - Ландшафт деградированный

ЛАНДШАФТОЗНАВСТВО

Наука, що займається різноаспектними дослідженнями генезису, структури, функціонування, динаміки та розвитку (еволуції) ландшафтів, вивчає їх перцепцію, засоби і цінності, а також опрацьовує питання збалансованого використання ландшафтних ресурсів. Ландшафтознавчі дослідження мають міждисциплінарний характер. Сучасне Л. є одним із містків між природничими науками і суспільними, економічними та мистецтвознавчими дисциплінами, а його ідеї реалізуються географами, ботаніками, екологами, архітекторами, соціологами, економістами, проекантами та ін.

Синонім: *наука про ландшафт*

Рос. - Ландшафтоведение, наука о ландшафте

ЛАНДШАФТИ АЗОНАЛЬНІ

Ландшафти, фізіономія, структура та режим функціонування яких визначаються, передусім, дією місцевих факторів, таких як літологія порід (карстові ландшафти), режим зволоження території (ландшафти річкових долин та понижень), глибина залягання ґрунтових вод (болотні ландшафти) та ін. Азональність ландшафтів має відносний характер. Вони в будь-якому випадку залежні від зонального розподілу тепла і вологи.

Рос. - Ландшафты азональные

KRAJOBRAZY STREFOWE

Krajobrazy, których fizjonomia, struktura oraz sposób funkcjonowania są uwarunkowane wpływem czynników przyrodniczo-strefowych. O zróżnicowaniu K.s. decyduje przede wszystkim bilans ciepła i wilgoci, warunkujący charakter zbiorowisk roślinnych w granicach krajobrazu. Przykłady K.s.: krajobrazy pustyni polarnych, tundry, tajgi, stepowe, pustynne, sawannowe, lasów zwrotnikowych i in.

Ros. - Ландшафты зональные

KSZTAŁTOWANIE KRAJOBRAZU

Świadome oddziaływanie człowieka na krajobraz mające na celu racjonalne wykorzystanie wszelkich jego zasobów oraz zmierzające do zachowania stanu krajobrazu (działania ochronne, pielęgnacyjne) i przeciwdziałania jego degradacji (rekultywacja, rewitalizacja oraz in.).

Ros. - Формирование ландшафта, регулирование ландшафта

ЛАНДШАФТИ ЗОНАЛЬНІ

Ландшафти, фізіономія, структура та режим функціонування яких обумовлені дією природно-зональних чинників. Відмінності Л.з. виникають, перш за все, у зв'язку із наявними особливостями балансу тепла і вологи, що визначають характер рослинних угруповань у межах ландшафту. Приклади Л.з: ландшафти полярних пустинь, тундрові, тайгові, степові, пустинні, саванові, тропічнолісові та ін.

Рос. - Ландшафты зональные

ФОРМУВАННЯ ЛАНДШАФТУ

Свідомий вплив людини на ландшафт з метою раціонального використання його ресурсів, а також дії, спрямовані на збереження стану ландшафту (його охорона і збереження) і запобігання його деградації (рекультивация, відновлення та ін.).

Рос. - Формирование ландшафта, регулирование ландшафта

М

МАПЫ КРАJOBРАЗОВЕ

Syntetyczne mapy tematyczne przedstawiające prawidłowości i osobliwości organizacji środowiska przyrodniczego, strukturę krajobrazów, zasięgi jednostek krajobrazowych oraz ich typologię. W nawiązaniu do skali M.k. dzielą się na: podstawowe (1:2000 – 1:10000), szczegółowe (1:10000 – 1:100000), przeglądowe (1:100000 – 1:750000) oraz ogólne (1:750000 i mniej dokładne) lub na wielkoskalowe (do 1:100 000), średnioskalowe (ponad 100 000 do 1 000 000) oraz drobnoskalowe (ponad 1 000 000). M.K. stanowią podstawę tworzenia schematów regionalizacji fizyczno-geograficznej oraz map aplikacyjnych, np. krajobrazowo-melioracyjnych, krajobrazowo-geochemicznych, map oceny do potrzeb zagospodarowania przestrzennego, ochrony przyrody, rekreacji i in.

Ros. - Карты ландшафтные

КАРТИ ЛАНДШАФТНІ

Тематичні карти, що відображають закономірності та особливості організації природного середовища, відзеркаляють структуру ландшафтів, розміщення ландшафтних виділів та їх типологію. У масштабному відношенні Л.к. поділяються на: базові (1:2000 – 1:10 000), детальні (1:10 000 – 1:100 000), оглядові (1:100 000 – 1:750 000) та загальні (1:750 000 і дрібніші) або ж на великомасштабні (до 1:100 000), середньо- (ponad 100 000 до 1 000 000) та дрібномасштабні (ponad 1 000 000). Л.к. є основою для створення схем фізико-географічного районування, а також низки прикладних карт, наприклад, ландшафтно-меліоративних, ландшафтно-геохімічних, карт для організації землекористування, охорони природи, рекреації.

Рос. - Карты ландшафтные

METRYKI KRAJOBRAZOWE

Liczbowe charakterystyki struktury przestrzennej krajobrazu. Dzieli się na wskaźniki kompozycji i konfiguracji krajobrazu. Pierwsze dotyczą zróżnicowania i obfitości występowania płatów, drugie odzwierciedlenia rozmieszczenia płatów w przestrzeni. M.k. są najczęściej wyliczane w sposób sformalizowany przy wykorzystaniu odpowiednich programów komputerowych (np. Fragstats).

Ros. - Количественные характеристики ландшафтной структуры

MODELOWANIE KRAJOBRAZU

Czynności badawcze mające na celu uproszczone odwzorowanie realnie istniejącego krajobrazu. Modele najczęściej mają charakter opisowy, matematyczny, graficzny, kartograficzny i odnoszą się do struktury krajobrazu (modele strukturalne), jego funkcjonowania (modele funkcjonalne) oraz ewolucji (modele ewolucji krajobrazu). Jako modele krajobrazu wykorzystywane są zdjęcia lotnicze i obrazy satelitarne, mapy ogólnogeograficzne i tematyczne oraz cyfrowe dane o terenie zgromadzone w geograficznych systemach informacyjnych (GIS). Zastosowanie modelowania prowadzi do sformalizowania procesu badawczego. Modelowanie umożliwia również analizę procesów trudnych do uchwycenia np. ze względu na tempo ich przebiegu.

Ros. - Моделирование ландшафта

MONITORING KRAJOBRAZU

System regularnie prowadzonych obserwacji nad stanem krajobrazu w celu kontroli jego zmian, przebiegu zachodzących procesów oraz analizy trendów rozwojowych. M.k. musi być procesem ciągłym i powiązanim z procedurą oceny. Stanowić powinien podstawę decyzji odnoszących się do wykorzystania i zarządzania krajobrazem.

Ros. - Мониторинг ландшафта

КІЛЬКІСНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ЛАНДШАФТНІ

Кількісні показники просторової структури ландшафту, поділяються на композиційні та конфігураційні. Перші стосуються різноманіття та кількості виділів, другі - відображення їх взаємного просторового розміщення. М.л. найчастіше обчислюються у сформалізований спосіб з використанням відповідних комп'ютерних програм (напр. Fragstats).

Рос. - Количественные характеристики ландшафтной структуры

МОДЕЛЮВАННЯ ЛАНДШАФТУ

Дослідницькі дії, спрямовані на спрощене відображення реально існуючого ландшафту. Моделі найчастіше мають описовий, математичний, графічний, картографічний характер і відносяться до структури ландшафту (моделі структурні), його функціонування (моделі функціональні) та еволюції (моделі еволюційні). Моделями ландшафтів є аеро- та космоснімки, загально-географічні та тематичні карти, а також дані, зосереджені в географічних інформаційних системах (ГІС). Застосування моделювання обумовлює формалізацію дослідницького процесу. Моделювання дає можливість також аналізувати важкі для «схоплення», наприклад, з огляду на високу швидкість протікання, процеси.

Рос. - Моделирование ландшафта

МОНІТОРИНГ ЛАНДШАФТУ

Система регулярних спостережень за станом ландшафту з метою контролю його змін, відслідковування перебігу процесів та виявлення тенденцій розвитку. М.л. повинен бути безперервним і пов'язаним із процедурою оцінки. Результати М.л. повинні бути покладені в основу рішень щодо природокористування.

Рос. - Мониторинг ландшафта

MORFOTOP

Najmniejsza całościowa jednostka przyrodnicza wyróżniana z uwzględnieniem dominującej roli rzeźby powierzchni terenu. M. jest obszarem homogenicznym z punktu widzenia genezy rzeźby lub jej wybranych cech.

Ros. - Морфотоп

МОРФОТОП

Найменша цілісна природна одиниця, при виділенні якої акцентується увага на провідній ролі рельєфу території. М. є гомогенною, з точки зору походження рельєфу чи його вибраних характеристик, ділянкою.

Рос. - Морфотоп

N

NORMY OBciążENIA KRAJOBRAZU

Wielkość oddziaływania antropogenicznego na krajobraz nie prowadząca do uruchomienia procesów degradacyjnych i naruszenia jego struktury oraz sposobu funkcjonowania.

Ros. - Нормы нагрузки на ландшафт

НОРМИ НАВАНТАЖЕННЯ НА ЛАНДШАФТ

Ступінь антропогенного впливу на ландшафт, що не призводить до розвитку процесів деградації і порушення його структури та режиму функціонування.

Рос. - Нормы нагрузки на ландшафт

O

OBciążENIE ANTROPOGENICZNE KRAJOBRAZU

Zespół czynników antropogenicznych działających na krajobraz.

Ros. - Нагрузка антропогенная на ландшафт

НАВАНТАЖЕННЯ АНТРОПОГЕННЕ НА ЛАНДШАФТ

Сукупність антропогенних чинників, що діють на ландшафт.

Рос. - Нагрузка антропогенная на ландшафт

OBciążENIE KRAJOBRAZU

Zespół czynników zewnętrznych działających na krajobraz.

Ros. - Нагрузка на ландшафт

НАВАНТАЖЕННЯ НА ЛАНДШАФТ

Група зовнішніх чинників, що впливають на ландшафт.

Рос. - Нагрузка на ландшафт

OBciążENIE KRYTYCZNE KRAJOBRAZU

Wielkość sumarycznego oddziaływania zewnętrznych antropogenicznych czynników na krajobraz po przekroczeniu której uruchamiają się procesy degradacyjne, prowadzące do trwałych zmian struktury i funkcjonowania krajobrazu.

Synonim: *obciążenie graniczne krajobrazu*

Ros. - Нагрузка критическая на ландшафт

НАВАНТАЖЕННЯ КРИТИЧНЕ НА ЛАНДШАФТ

Величина сумарного впливу на ландшафт зовнішніх антропогенних чинників, з перевищенням якої розпочинаються процеси деградації, що призводять до тривалих змін структури та функціонування ландшафту.

Синонім: *навантаження порогове на ландшафт*

Рос. - Нагрузка критическая на ландшафт

OCENA KRAJOBRAZU

Kwalifikacja cech strukturalnych, funkcjonalnych i percepcyjnych krajobrazu służąca poznaniu naukowemu lub częściej określonym potrzebom praktycznym. W ocenie krajobrazu stosowane są różne metody, zarówno ilościowe, jak i jakościowe. Wybór metody zależy głównie od celu, jakiego jest ona podporządkowana. Najczęściej wykorzystywana jest bonitacja punktowa, która mimo arbitralnych założeń pozwala na uwzględnienie dowolnych elementów. Porównaj też *potencjał krajobrazu* oraz *świadczania krajobrazowe*.

Ros. - Оценка ландшафта

OCHRONA KRAJOBRAZU

System zabiegów administracyjno-prawnych, ekonomicznych, technologicznych, oświatowych i propagandowych, zmierzających do ochrony, odtworzenia i/lub poprawy struktury i dynamiki krajobrazu oraz funkcji przez niego spełnianych.

Ros. - Охрана ландшафта

ODDZIAŁYWANIE NA KRAJOBRAZ ANтропоГЕНICZNE

Wpływ wszelkich form działalności człowieka na krajobraz. Ocenia się poprzez głębokość zmian jego struktury i sposobu funkcjonowania.

Ros. - Воздействие на ландшафт антропогенное

ODMIANA KRAJOBRAZU

Jednostka najniższego poziomu taksonomicznego typologicznej klasyfikacji krajobrazów, wyróżniana w obrębie gatunków krajobrazu na podstawie zróżnicowania litologicznego podłoża i sposobu użytkowania terenu. Jednostka stosowana w Polsce, chociaż stosunkowo rzadko, na Ukrainie utożsamiana z podgatunkiem krajobrazu.

Ros. - Разновидность ландшафта

ОЦІНКА ЛАНДШАФТУ

Дослідження структурних, функціональних та перцепційних характеристик ландшафту з метою його наукового пізнання або частіше - для конкретних практичних потреб. Для оцінки ландшафту використовуються різні методи, як кількісні, так і якісні. Вибір методу визначається, головним чином, ціллю, яка перед нею ставиться. Найчастіше використовується бальна оцінка (бонітування), яка не дивлячись на арбітральну основу дозволяє враховувати довільні елементи. Дивись теж: *потенціал ландшафту*, *послуги ландшафту*.

Рос. - Оценка ландшафта

ОХОРОНА ЛАНДШАФТУ

Система адміністративно-юридичних, економічних, технологічних, освітніх та пропагандистських заходів, спрямованих на збереження, охорону, відновлення та/або поліпшення структури і динаміки ландшафту та виконуваних ним функцій.

Рос. - Охрана ландшафта

ВПЛИВ АНТРОПОГЕННИЙ НА ЛАНДШАФТ

Вплив різних видів людської діяльності на ландшафт. Оцінюється через глибину змін властивостей, структури та способу функціонування ландшафту.

Рос. - Воздействие на ландшафт антропогенное

ВІДМІНА ЛАНДШАФТУ

Найнижча таксономічна одиниця типологічної класифікації ландшафтів, що виділяється в межах видів ландшафтів на підставі літологічних відмінностей геологічної основи та способів землекористування. У Польщі використовується стосунково рідко, в Україні відповідає підвиду ландшафтів.

Рос. - Разновидность ландшафта

ODPORNOŚĆ KRAJOBRAZU

Zdolność systemu krajobrazowego do zachowania swojej przestrzennej struktury i funkcjonalnych osobliwości w warunkach oddziaływania zewnętrznego (czynników naturalnych i/lub antropopresji) czyli zdolność krajobrazu do neutralizowania tych oddziaływań. O.k. jest jedną z ważniejszych osobliwości decydujących o stabilności krajobrazu.

Ros. - Устойчивость ландшафта

ОПТИМАЛИЗАЦИЯ КРАJOBRAZУ

Działalność ludzka mająca na celu powrót krajobrazu do stanu równowagi (lub zachowanie tego stanu) oraz zapewnienie efektywnego spełniania przez krajobraz różnych funkcji. Wybór najlepszych z możliwych kierunków i sposobów wykorzystania zasobów krajobrazu w zgodzie z zasadami rozwoju zrównoważonego.

Ros. - Оптимизация ландшафта

СТІЙКІСТЬ ЛАНДШАФТУ

Здатність ландшафтної системи зберігати свою просторову структуру та функціональні особливості в умовах зовнішнього впливу (натуральних чинників і/або антропогенних), тобто здатність ландшафту до нейтралізації впливу. С.л. є однією з основних його властивостей, що визначає його стабільність.

Рос. - Устойчивость ландшафта

ОПТИМІЗАЦІЯ ЛАНДШАФТУ

Діяльність людини, спрямована на повернення ландшафту до стану рівноваги (або збереження цього стану) та забезпечення ефективного виконання ним різних функцій. Вибір найбільш доцільних у контексті засад збалансованого розвитку напрямів та способів використання його ресурсів.

Рос. - Оптимизация ландшафта

P

PALEOKRAJOBRAZ

Krajobraz który istniał w minionych okresach geologicznych i jest odtwarzany na drodze rekonstrukcji.

Ros. - Палеоландшафт

PEДОТОП

Najmniejsza całościowa jednostka przyrodnicza wyróżniana z uwzględnieniem dominującej roli gleby.

Ros. - Педотоп

PIĘTROWOŚĆ KRAJOBRAZOWA

Zjawisko prawidłowej zmienności krajobrazów górskich wraz ze zmianami wysokości nad poziom morza, którym podporządkowana jest zmienność klimatu warunkująca piętrowy układ roślinności oraz pozostałych komponentów systemu przyrodniczego. P.k. jest również uzależniona od szerokości geograficznej oraz od wielkości i zawartości masywu górskiego.

Ros. - Ярусность ландшафтная, поясность ландшафтов высотная

ПАЛЕОЛАНДШАФТ

Ландшафт, що існував в минулі геологічні епохи і відтворюється шляхом реконструкцій.

Рос. - Палеоландшафт

ПЕДОТОП

Найменша цілісна природна одиниця, при виділенні якої акцентується увага на провідній ролі ґрунту.

Рос. - Педотоп

ЯРУСНІСТЬ ЛАНДШАФТНА

Явище закономірної диференціації гірських ландшафтів зі зміною висоти над рівнем моря, якій підпорядкована мінливість клімату, що обумовлює ярусний характер типів рослинності та інших компонентів природної системи. Я.л. залежить також від географічної широти, а також величини та територіальної щільності гірського масиву.

Рос. - Ярусность ландшафтная, поясность ландшафтов высотная

PIONOWE ZWIĄZKI KRAJOBRAZOWE

Związki pomiędzy komponentami krajobrazu, przejawiające się wpływem jednego komponentu na drugi. Związki te realizują się głównie poprzez pionowy transport materii, energii i informacji. Przykłady P.z.p.: infiltracja wód opadowych w grunt, depozycja pyłu atmosferycznego, wahania poziomu wód gruntowych, prądy wstępujące i zstępujące w atmosferze itp.

Ros. - Связи ландшафтные вертикальные

PLANOWANIE KRAJOBRAZU

Zbiór czynności (metodycznych, projektowych, prawnych, planowo-prognostycznych itp.) prowadzących do opracowania projektu optymalizacji wykorzystania krajobrazu z zachowaniem jego funkcji i piękna.

Ros. - Планирование ландшафта

PODEJŚCIE KRAJOBRAZOWE

Spojrzenie na otaczające środowisko i człowieka w nim jako na hierarchiczny system, składający się z różnej rangi jednostek przyrodniczych i przyrodniczo-antropogenicznych o właściwościach całościowych. Z P.k. wiąże się grupa specyficznych metod badawczych oraz swoiste ukierunkowanie działań praktycznych w środowisku.

Synonim: *krajobrazowy punkt widzenia*

Ros. - Подход ландшафтный, ландшафтная точка зрения

POJEMNOŚĆ KRAJOBRAZU

Zdolność krajobrazu do przyjmowania różnorodnych obciążeń zazwyczaj utożsamiana z ilością i głębokością zaburzeń, którym może być poddany krajobraz bez zachwiania jego równowagi. Najczęściej P.k. jest rozpatrywana w aspekcie zdolności krajobrazu do zapewnienia działalności życiowej określonej liczby organizmów roślinnych lub zwierzęcych lub w sensie zapewnienia komfortu życia/przebywania określonej liczby osób (porównaj: pojemność rekreacyjna).

Ros. - Емкость ландшафта

ZВ'ЯЗКИ ЛАНДШАФТНІ ВЕРТИКАЛЬНІ

Zв'язки між компонентами ландшафту, що проявляються через вплив одного компоненту на інший. Реалізуються, головним чином, через вертикальне транспортування матерії, енергії та інформації. Приклади З.л.в.: фільтрація опадів у грунт, осідання атмосферного пилу, коливання рівня ґрунтових вод, висхідні та нисхідні повітряні струмені в атмосфері і т.д.

Рос. - Связи ландшафтные вертикальные

ПЛАНУВАННЯ ЛАНДШАФТУ

Сукупність дій (методичних, проектних, юридичних, планово-прогностичних і т.д.), спрямованих на опрацювання проекту оптимізації використання ландшафту зі збереженням його функцій та естетичного вигляду.

Рос. - Планирование ландшафта

ПІДХІД ЛАНДШАФТНИЙ

Погляд на навколишнє середовище і людину в ньому як на ієрархічну систему, що складається з різнорангових природних та природно-антропогенних ландшафтних утворень, які характеризуються цілісністю. П.л. відповідає група особливих методів досліджень, а також специфічне спрямування практичних дій у середовищі.

Синонім: *ландшафтна точка зору*

Рос. - Подход ландшафтный, ландшафтная точка зрения

ЄМНІСТЬ ЛАНДШАФТУ

Здатність ландшафту до прийняття різнорідних навантажень, що утотожнюється з величиною негативних впливів, які може витримати ландшафт без порушення рівноваги. Є.л. найчастіше розглядається в аспекті здатності ландшафту забезпечити життєдіяльність визначеної кількості рослинних і тваринних організмів, або в аспекті забезпечення комфорту проживання/перебування визначеної кількості осіб (для порівняння: ємність рекреаційна).

Рос. - Емкость ландшафта

POTENCJAŁ KRAJOBRAZU

Zasoby i walory krajobrazu służące zaspokajaniu potrzeb człowieka. P.k. jest uzależniony od struktury krajobrazu, dynamiki jego funkcjonowania i stopnia przekształcenia antropogenicznego. Ocena P.k. wymaga stosowania zróżnicowanych metod. W związku z tym wprowadzone zostało pojęcie potencjału częściowego, co jest równoznaczne z określeniem zdolności krajobrazu do pełnienia określonych funkcji (patrz też: *świadczenia krajobrazowe*).

Ros. - Потенциал ландшафта

POWIĄZANIA KRAJOBRAZOWE

Wszelkie związki pomiędzy składowymi systemy krajobrazowego (geokomponentami i morfologicznymi częściami krajobrazu – związki wewnętrzne) oraz związki krajobrazu z sąsiednimi krajobrazami (zewnętrzne). Związki pomiędzy składowymi krajobrazu realizują się na zasadzie istnienia potoków (materialnych, energetycznych oraz informacyjnych). P.k. mają charakter sprzężeń zwrotnych dodatnich i ujemnych.

Ros. - Связи ландшафтные

POWŁOKA KRAJOBRAZOWA

Zewnętrzna sfera Ziemi (epigeosfera), w obrębie której poprzez obiegi materii, energii i informacji, bezpośrednio kontaktują się i wzajemnie na siebie oddziałują abiotyczne (skały, wody, powietrze), biotyczne (organizmy) i antropiczne (człowiek) elementy litosfery, hydrosfery, atmosfery, biosfery i antroposfery. Efektem tych oddziaływań na powierzchni Ziemi jest terytorialnie zróżnicowana mozaika jednostek krajobrazowych. P.k. jest kształtowana przez procesy związane ze zróżnicowaną dostawą energii słonecznej (zjawiska strefowe), jak i przez procesy endogeniczne (zjawiska astrefowe).

Ros. - Оболочка ландшафтная

ПОТЕНЦІАЛ ЛАНДШАФТУ

Rізні види ресурсів та цінності ландшафту, що слугують для задоволення людських потреб. П.л. залежить від структури ландшафту, особливостей його функціонування та динаміки, ступеня антропогенного перетворення. Оцінка П.л. вимагає застосування різних методів. У зв'язку з цим впроваджено поняття часткового потенціалу, рівнозначного з визначенням здатності ландшафту виконувати визначені функції (дивись також: *послуги ландшафту*).

Рос. - Потенциал ландшафта

ЗВ'ЯЗКИ ЛАНДШАФТНІ

Усілякі зв'язки між складовими частинами ландшафтної системи (геокомпонентами та морфологічними частинами ландшафту – внутрішні зв'язки), а також зв'язки ландшафту з сусідніми ландшафтами (зовнішні). Зв'язки між складовими ландшафту реалізуються на основі існування потоків (матеріальних, енергетичних та інформаційних). З.л. мають характер прямих та зворотніх (додатних і від'ємних).

Рос. - Связи ландшафтные

ОБОЛОНКА ЛАНДШАФТНА

Приповерхнева сфера Землі (epigeosфера), в межах якої безпосередньо стикаються і взаємодіють через обіги матерії, енергії та інформації абіотичні (гірські породи, води, повітря), біотичні (організми) та антропічні (людина) складові літосфери, гідросфери, атмосфери, біосфери та антропофери, формуючи на земній поверхні територіально диференційований «килим» ландшафтних утворень. Структура О.л. формується процесами, пов'язаними з нерівномірним отриманням поверхнею сонячної енергії (зональні явища), як і ендегенними процесами (азональні явища).

Рос. - Оболочка ландшафтная

POZIOME ZWIĄZKI KRAJOBRAZOWE

Różnorodne związki pomiędzy jednostkami krajobrazowymi. O ich charakterze decyduje głównie położenie geograficzne i topograficzne jednostek. P.z.k. realizują się poprzez działanie procesów denudacji, spływu powierzchniowego, odpływu podziemnego, a także poprzez przemieszczanie się mas powietrza, migrację organizmów żywych, transport pierwiastków i związków chemicznych.

Ros. - Связи ландшафтные горизонтальные

ПРАВО СТРЕФОВОСТИ ГЕОГРАФИЧНЕ

Правдотова широкотіава oraz subszerокотіава змінності властивості компонентів природи oraz краjobrazów на поверхні кулі земської становіача pochodną nierównomiernego rozmieszczenia energii, co spowodowane jest kształtem Ziemi i różnym kątem padania promieni słonecznych na różnych szerokościach geograficznych. P.s.g. odnosi się do terenów tak lądowych, jak i oceanicznych. Efektem jest podział powierzchni Ziemi na pasy geograficzne (polarne, umiarkowane i gorące) oraz strefy krajobrazowe (przyrodnicze) (w granicach kontynentów m.in. tundry, tajgi, stepową, pustynną, sawanny i in). Granice stref mają charakter przejściowy. Schemat strefowości ulega znacznym deformacjom wynikającym głównie z nierównomiernego rozmieszczenia kontynentów i oceanów, zróżnicowania ich urzeźbienia oraz działalności prądów morskich i stale wiejących wiatrów.

Ros. - Закон географической зональности

ПРОЦЕС КРАJOBРАЗОВЫ

Proces kształtowania się lub funkcjonowania krajobrazu będący efektem licznych ukierunkowanych procesów cząstkowych zachodzących pomiędzy składowymi krajobrazu (obiegi materii, energii oraz informacji). Rolę przewodnią odgrywają różne czynniki, przykładowo: klimat (krajobrazy pustynne), podłoże geologiczne (krajobrazy krasowe), rzeźba terenu (krajobrazy typu „bad lands”), człowiek (krajobrazy kulturowe). Na Ukrainie często jako synonim stosowany jest termin „proces kształtowania się krajobrazu”.

Ros. - Процесс ландшафтный, процесс ландшафтообразующий

ЗВ'ЯЗКИ ЛАНДШАФТНІ ГОРИЗОНТАЛЬНІ

Різноманітні зв'язки між ландшафтними виділами. Специфіка цих зв'язків, головним чином, залежить від особливостей географічного та топографічного положення виділів. З.л.г. реалізуються через дію процесів денудації, поверхневий та підземний стік, переміщення повітряних мас, міграцію живих організмів, транспортування елементів та хімічних сполук.

Рос. - Связи ландшафтные горизонтальные

ЗАКОН ГЕОГРАФІЧНОЇ ЗОНАЛЬНОСТІ

Закономірна широтна та субширотна зміна властивостей компонентів природи і ландшафтів у цілому на поверхні земної кулі, обумовлена нерівномірним надходженням сонячної енергії на її поверхню у різних географічних широтах у результаті наявності (близької до сферичної) форми Землі. З.г.з. проявляється і на суші, і на просторах океану. Результатом є утворення на земній поверхні географічних поясів (полярний, помірний, тропічний та ін.) та ландшафтних (природних) зон (в межах континентів, наприклад, зони тундри, тайги, степу, пустель, саван і т.д.). Межі зон здебільшого мають екотонний характер. Схема зональності відзначається значною деформованістю контурів, що обумовлено, головним чином, особливостями розташування суші та моря, гіпсометрією території, морськими течіями та напрямками постійно діючих вітрів.

Рос. - Закон географической зональности

ПРОЦЕС ЛАНДШАФТНИЙ

Процес формування або функціонування ландшафту, що є сукупним ефектом численних підпорядкованих процесів взаємодії ландшафтних складових (матеріально-енергетичні та інформаційні обміни). У ролі інтегруючого фактора можуть виступати різні чинники, наприклад: клімат (ландшафти пустинні), геологічна основа (ландшафти карстові), рельєф (ландшафти типу бедленд), людина (ландшафти культурні). В Україні часто як синонім вживають термін «процес ландшафтоутворення».

Рос. - Процесс ландшафтный, процесс ландшафтообразующий

PRODUKTYWNOŚĆ KRAJOBRAZU

Suma materii, energii i informacji wytwarzanych przez krajobraz, zależna od jego typu i sposobu funkcjonowania. Patrz też: *potencjał krajobrazu, świadczenia krajobrazowe*.

Ros. - Продуктивность ландшафта

PROGNOZA KRAJOBRAZU

Przewidywanie zmian i tendencji w rozwoju krajobrazu pod wpływem czynników przyrodniczych i antropogenicznych. P.k. obejmuje ocenę przewidywanych zmian, przede wszystkim z punktu widzenia ich korzyści lub braku korzyści (niebezpieczeństwa) dla określonych celów, głębokości zmian, ich wpływu na funkcjonowanie krajobrazu, ew. potrzeby przeciwdziałania.

Ros. - Прогноз ландшафтный, ландшафтное прогнозирование

PRZESTRZENNA JEDNOSTKA PRZYRODNICZA

Relatywnie zamknięty układ prawidłowo powiązanych komponentów stanowiący całość dzięki zachodzącym w nim procesom i współzależności elementów składowych.

Synonim: *geokompleks*

Ros. - Природный территориальный комплекс, геоконплекс

ПРОДУКТИВНІСТЬ ЛАНДШАФТУ

Кількість матерії, енергії та інформації, що створюється ландшафтом, залежить від його типу та способу функціонування. Дивись теж: *потенціал ландшафту, послуги ландшафту*.

Рос. - Продуктивность ландшафта

ПРОГНОЗ ЛАНДШАФТНИЙ

Передбачення змін і тенденцій у розвитку ландшафту під впливом природних та антропогенних чинників. П.л. включає оцінку прогнозованих змін, передусім з точки зору їх корисності або некорисності (небезпеки) для визначених цілей, глибини змін, їх впливу на функціонування ландшафту, потреби протидії.

Рос. - Прогноз ландшафтный, ландшафтное прогнозирование

ПРИРОДНИЙ ТЕРИТОРІАЛЬНИЙ КОМПЛЕКС

Закономірне, генетично обумовлене, просторове поєднання компонентів природи, що утворюють цілість завдяки їх взаємозв'язкам та взаємозалежностям.

Синонім: *геоконплекс*

Рос. - Природный территориальный комплекс, геоконплекс

R

REGION FIZYCZNOGEOGRAFICZNY

Przestrzenna jednostka przyrodnicza wyróżniana na podstawie zespołu cech różniących ją od otoczenia. Region jest jednostką indywidualną (niepowtarzalną). Odznacza się zwartością terytorialną oraz jednością genetyczną. W systemie taksonomicznym jednostek podziału regionalnego Polski wyróżnia się makroregiony identyfikowane na podstawie położenia, charakteru i pochodzenia rzeźby oraz zróżnicowania utworów powierzchniowych, mezoregiony wydzielane na podstawie tych samych kryteriów ale

РЕГІОН ФІЗИКО-ГЕОГРАФІЧНИЙ

Просторова природна одиниця, що виділяється на основі групи ознак, що вирізняють її з оточення. Регіон належить до індивідуальних одиниць (неповторних). Відзначається територіальною цілісністю та генетичною єдністю. У таксономічній системі одиниць фізико-географічного районування Польщі виділяють макрорегіони, що ідентифікуються на основі географічного положення, характеру та походження рельєфу, а також диференціації поверхневих утворень, мезорегіони, що

traktowanych z większą szczegółowością oraz mikroregiony wyróżniane na podstawie комплексу зjawisk przyrodniczych, ze szczególnym uwzględnieniem ich przekształceń antropogenicznych. Na Ukrainie podział regionu na makro-, mezo- i mikrojednostki nie jest stosowany, pojęcie regionu jest wykorzystywane w sensie ogólnym. Zbliżonym pojęciem do polskiego *regionu* jest w Ukrainie termin *rejon fizycznogeograficzny*. Patrz: *regionalizacja fizycznogeograficzna*.

Ros. - Регион физико-географический

REGIONALIZACJA FIZYCNOGEOGRAFICZNA

Procedura wydzielenia i systematyzowania indywidualnych, terytorialnie zwartych jednostek przyrodniczych na powierzchni kuli ziemskiej w układzie hierarchicznym. Istota regionalizacji polega na wypukleniu cech stanowiących o odrębności danej jednostki, w tym osobliwości jej położenia geograficznego. R.f. może być prowadzona dwojako: albo drogą podziału większych jednostek na mniejsze (dedukcyjnie), albo przez łączenie małych jednostek w większe całości (indukcyjnie). W Polsce system jednostek regionalnych wygląda następująco: prowincje, podprowincje, makro-, mezo- i mikroregiony. Na Ukrainie do takich jednostek należą: kraina, strefa, podstrefa, kraj, obwód, rejon.

Ros. - Районирование физико-географическое

REKULTYWACJA KRAJOBRAZU

Przywracanie wartości użytkowej i przyrodniczej krajobrazom zdewastowanym i zdegradowanym. Ze względu na sposób postępowania rekultywację dzieli się na techniczną, która dotyczy elementów abiotycznych (stabilizacja rzeźby, regulacja stosunków wodnych, odtwarzanie gleb) i biologiczną polegającą na wprowadzaniu odpowiednich gatunków roślin i zwierząt.

Ros. - Рекультивация ландшафта

виділяються на основі тих самих критеріїв, але з більшою докладністю та мікрорегіони, що виділяються на основі комплексу явищ природи з приділенням особливої уваги антропогенним перетворенням. Дивись: *районування фізико-географічне*. В Україні поділ регіону на макро-, мезо- та мікроодиниці не застосовується, поняття регіону використовується у загальному значенні. Близьким до польського *регіону* в Україні є поняття *фізико-географічного району*. Дивись: *районування фізико-географічне*.

Рос. - Регион физико-географический

РАЙОНУВАННЯ ФІЗИКО-ГЕОГРАФІЧНЕ

Процедура виділення та систематизації індивідуальних, територіально цілісних, ієрархічно організованих природних одиниць на поверхні земної кулі. При районуванні на перший план виступають ознаки, що вирізняють даний природний комплекс з поміж інших, у тому числі особливості його географічного положення. Р.ф. може здійснюватись двома способами: шляхом поділу більших регіонів на менші (dedуктивно), або через об'єднання менших одиниць у крупніші цілісності (індуктивно). У Польщі система регіональних одиниць включає: провінції, підпровінції, макро-, мезо- і мікро-регіони. В Україні такими одиницями є: країна, зона, підзона, край, область, район.

Рос. - Районирование физико-географическое

РЕКУЛЬТИВАЦІЯ ЛАНДШАФТУ

Повернення деградованим ландшафтам стану близького до природного та відновлення їх господарської цінності. З огляду на спосіб дій, рекультивацию ділять на технічну, що стосується абіотичних елементів (стабілізація рельєфу, гідротехнічна регуляція, відновлення ґрунту) та біологічну, що полягає у формуванні відповідного біорізноманіття.

Рос. - Рекультивация ландшафта

RODZAJ KRAJOBRAZU

Szczebel klasyfikacji krajobrazu, obejmujący pokrewne pod względem genetycznym *gatunki krajobrazu* (np. krajobrazy glacialne, peryglacialne, eoliczne itp.).

Ros. - Род ландшафта

RÓWNOWAGA KRAJOBRAZU

Stan, do którego zmierza krajobraz w warunkach naturalnych. Cechuje się stabilnym przebiegiem procesów wymiany materialno-energetycznej pomiędzy jego składowymi. R.k. uzależniona jest zarówno od czynników zewnętrznych, jak i wewnętrznych (samoregulacja) i ma charakter dynamiczny. W krajobrazach kulturowych poziom równowagi zależy od działalności człowieka. Niemniej jednak, krajobrazy antropogeniczne są z założenia nie zrównoważone. Sterowanie nimi powinno zmierzać do zmniejszenia stopnia niezrównoważenia.

Ros. - Равновесие ландшафтное

ROZWÓJ KRAJOBRAZU

Nieodwracalne postępujące zmiany struktury i sposobu funkcjonowania krajobrazu. R.k. jest uzależniony zarówno od czynników zewnętrznych (przede wszystkim zmiany dostawy energii słonecznej i stanowiące ich pochodną zmiany cyrkulacji atmosferycznej oraz zjawiska katastroficzne: tektonizm, wulkanizm, powodzie, pożary), jak i wewnętrznych utożsamianych z samorozwojem krajobrazu. Ze względu na etap rozwoju wyróżnia się krajobrazy młode, niestabilizowane, o przewadze dodatnich sprzężeń zwrotnych, przejściowe oraz dojrzałe - stabilne, z dominacją ujemnych sprzężeń zwrotnych. O kierunku procesu rozwoju krajobrazu świadczą cechy progresywne (wysepki leśne na stepie, formy erozyjne w krajobrazach młodoglacialnych) oraz reliktowe (rzeźba glacialna w Polsce, gleby kopalne, doliny rzeczne w krajobrazie pustynnym). Cechy charakterystyczne dla współczesnego etapu rozwoju krajobrazu nazywane są konserwatywnymi (typy gleb, roślinność naturalna, ustrój rzek).

Ros. - Развитие ландшафта

РІД ЛАНДШАФТУ

Рівень класифікації ландшафтів, що об'єднує споріднені за походженням *види ландшафтів* (напр., ландшафти гляціальні, перигляціальні, еолові і т.д.).

Рос. - Род ландшафта

РІВНОВАГА ЛАНДШАФТНА

Стан, до якого прагне в натуральних умовах ландшафт. Характеризується стабільним перебігом процесів матеріально-енергетичного обміну між його складовими. Р.л. залежить як від зовнішніх чинників, так і від внутрішніх (саморегуляція) і має динамічний характер. В культурних ландшафтах рівновага залежить від діяльності людини. Проте антропогенізовані ландшафти в своїй основі є нерівноважними. Управління ними повинно бути спрямоване на зменшення ступеня нерівноважності.

Рос. - Равновесие ландшафтное

РОЗВИТОК ЛАНДШАФТУ

Незворотні прогресуючі зміни структури та характеру функціонування ландшафту. Р.л. відбувається внаслідок дії як зовнішніх чинників (зміни у надходженні сонячної енергії та циркуляції атмосфери, а також катастрофічні явища – землетруси, вулканізм, повені, пожежі), так і внутрішніх, пов'язаних із саморозвитком ландшафту. З огляду на етап розвитку, виділяють ландшафти молоді нестабілізовані, з перевагою додатніх зворотніх звязків, перехідні та зрілі – стабільні, з перевагою від'ємних зворотніх звязків. На напрямок розвитку ландшафту вказують прогресивні (лісові острівки в степу, ерозійні форми в молодих льодовикових ландшафтах), а також реліктові (гляціальний рельєф на території Польщі, викопні ґрунти, річкові долини у пустинному ландшафті) ознаки. Характерні для сучасного етапу розвитку ландшафту ознаки називають консервативними (типи ґрунтів, природна рослинність, гідрологічний режим рік).

Рос. - Развитие ландшафта

RÓŻNORODNOŚĆ KRAJOBRAZOWA

1. Zróżnicowanie krajobrazowe dowolnego terenu (bogactwo, liczba typów) np. zróżnicowanie krajobrazowe kontynentu, państwa, prowincji fizycznogeograficznej lub regionu.

2. Różnorodność składników budujących krajobraz na pewnym obszarze – komponentów przyrodniczych i antropogenicznych oraz części krajobrazu. Stanowi wypadkową bio- i georóżnorodności, w istotny sposób zależy również od działalności człowieka.

Ros. - Разнообразие ландшафтное

RYСУНЕК KRAJOBRAZU

Zróżnicowanie przestrzenne struktury krajobrazu. Styl rysunku (kształt konturów, rozdrobnienie struktury, charakter granic) stanowi ważną oznakę indykacyjną krajobrazu wskazującą na jego własności i wykorzystywaną w procesie klasyfikacji.

Ros. - Рисунок ландшафта

S

SAMOOCZYSZCZENIE KRAJOBRAZU

Zdolność krajobrazu do przetwarzania i utylizacji lub usuwania zanieczyszczeń (mechanicznych, chemicznych, biologicznych).

Ros. - Самоочищение ландшафта

SAMOORGANIZACJA KRAJOBRAZU

Proces nieustannego kształtowania się krajobrazu oraz dostosowywania jego struktury przestrzennej i funkcjonalnej do ewolucyjnie zmieniających się warunków otoczenia.

Synonim: *samorozwój krajobrazu*

Ros. - Самоорганизация ландшафта

РІЗНОМАНІТТЯ ЛАНДШАФТНЕ

1. Різноманітність ландшафтів певної території (багатство, кількість типів), наприклад, ландшафтна різноманітність континенту, країни, фізико-географічної провінції чи області.

2. Різноманітність ландшафтоутворюючих складових певної території – природних компонентів та антропогенних утворень, а також частин ландшафту. Є сумою біо- та георізноманітності, у значній мірі залежить теж від діяльності людини.

Рос. - Разнообразие ландшафтное

РИСУНОК ЛАНДШАФТУ

Просторова неоднорідність ландшафтноі структури. Стиль малюнку (форма контурів, роздрібненість структури, характер меж) є важливою індикаційною ознакою ландшафту, яка вказує на його властивості та класифікаційну приналежність.

Рос. - Рисунок ландшафта

САМООЧИЩЕННЯ ЛАНДШАФТУ

Здатність ландшафту до перетворення і утилізації або виведення за свої межі забруднень (механічних, хімічних, біологічних).

Рос. - Самоочищение ландшафта

САМООРГАНІЗАЦІЯ ЛАНДШАФТУ

Процес безперервного формування ландшафту та адаптування його просторової і функціональної структури до еволюційно-змінних умов оточення.

Синонім: *саморозвиток ландшафту*

Рос. - Самоорганизация ландшафта

SAMOREGULACJA KRAJOBRAZU

Zdolność osiągnięcia stanu równowagi po każdorazowym zaburzeniu struktury lub sposobu funkcjonowania krajobrazu powodowanym przez czynniki zewnętrzne lub wewnętrzne. Procesy S.k. działają na zasadzie ujemnych sprzężeń zwrotnych i uruchamiane są wtedy, kiedy pojawia się odchylenie od stanu równowagi. Polegają na eliminowaniu lub kompensacji zaburzeń.

Ros. - Саморегуляция ландшафта

STABILNOŚĆ KRAJOBRAZU

Trwałość i niezmienność struktury oraz sposobu funkcjonowania krajobrazu jako skutek dynamicznej równowagi pomiędzy oddziaływaniem czynników wewnętrznych i zewnętrznych. W pojęciu stabilności mieści się też zdolność powrotu krajobrazu do stanu poprzedzającego działanie czynników zakłócających. Do bliskich określeń należą: *stałość, bezwładność, odporność*.

Ros. - Стабильность ландшафта

STREFA KRAJOBRAZOWA

Część pasa geograficznego, strefa szerokościowa lub subszerokościowa, cechująca się swoistym ustrojem termicznym i wilgotnościowym, którego odbiciem jest dominujący typ naturalnych zbiorowisk roślinnych i gleb, decydujących o strefowym charakterze krajobrazów. Przykłady S.k.: krajobrazy tundry, tajgi, stepu, sawanny i in.

Synonim: *strefa fizycznogeograficzna, strefa przyrodnicza*

Ros. - Зона ландшафтная

STREFOWOŚĆ KRAJOBRAZOWA

Zjawisko prawidłowego strefowego rozmieszczenia krajobrazów na powierzchni kuli ziemskiej w związku z kulistym kształtem Ziemi i różnym kątem padania promieni słonecznych na różnych szerokościach geograficznych.

Ros. - Зональность ландшафтная

САМОРЕГУЛЮВАННЯ ЛАНДШАФТУ

Здатність ландшафту до досягнення стану рівноваги після щоразових змін структури або способу функціонування внаслідок дії зовнішніх або внутрішніх чинників. Процеси С.л. діють на основі від'ємних зворотних зв'язків і розпочинаються тоді, коли появляється відхилення від стану рівноваги. Полягають в нівелюванні або компенсації впливів.

Рос. - Саморегуляция ландшафта

СТАБІЛЬНІСТЬ ЛАНДШАФТУ

Тривалість і незмінність структури та способу функціонування ландшафту як наслідок динамічної рівноваги між дією внутрішніх та зовнішніх чинників. Поняття стабільності включає також здатність повернення ландшафту до попереднього стану – як реакція на дію деструктивних чинників. До близьких понять належать *сталість, інерційність, стійкість*.

Рос. - Стабильность ландшафта

ЗОНА ЛАНДШАФТНА

Частина географічного поясу, широтна чи субширотна смуга, що характеризується своєрідним режимом тепла і вологи, проявляється в домінуючому типі природних рослинних угруповань і ґрунтів, які визначають зональний характер ландшафтів. Приклади З.л.: ландшафти тундри, тайги, stepу, саванни та ін.

Синонім: *фізико-географічна зона, природна зона*

Рос. - Зона ландшафтная

ЗОНАЛЬНІСТЬ ЛАНДШАФТНА

Явище закономірного широтного розміщення ландшафтів на поверхні земної кулі, обумовлене сферичною формою Землі та різним кутом падіння сонячних променів на її поверхню у різних географічних широтах.

Рос. - Зональность ландшафтная

СТРУКТУРА КРАJOBРАЗУ

Прzestrzenny układ składowych krajobrazu: geokomponentów, elementów antropogenicznych, systemów niższego rzędu oraz powiązania pomiędzy nimi.

Ros. - Структура ландшафтная

SUKCESJA KRAJOBRAZU

Kierunkowy proces naturalnego rozwoju krajobrazu polegający na następstwie kolejnych stadiów, od inicjalnych niezrównoważonych, do rozwiniętych znajdujących się w stanie równowagi nazywanych klimaksowymi. Współcześnie dominuje sukcesja wtórna czyli proces powrotu krajobrazu do stanu zrównoważonego po ustaniu działania czynników destrukcyjnych (naturalnych lub częściej, antropogenicznych). Pojęcie S.k. jest bliskie pojęciom *samoregulacji* czy *samoorganizacji* krajobrazu.

Ros. - Сукцессия ландшафтная

SYNANTROPIZACJA KRAJOBRAZU

Postępujący proces wzrostu udziału człowieka w kształtowaniu krajobrazu lub narastanie ilości zmian w krajobrazie spowodowanych działalnością człowieka.

Synonimy: *antropogeniczne zmiany krajobrazu*, *antropogenizacja krajobrazu*

Ros. - Синантропизация ландшафта, антропогенизация ландшафта

SYSTEM KRAJOBRAZOWY

1. Krajobraz ujmowany lub badany jako system.
2. Złożony, terytorialnie określony, twór przyrodniczy lub przyrodniczo-antropogeniczny zbudowany ze wzajemnie powiązanych elementów abiotycznych, biotycznych i antropogenicznych, wykazujący właściwości całościowe.

Ros. - Система ландшафтная

СТРУКТУРА ЛАНДШАФТНА

Взаємне просторове розташування складових ландшафту: геокomponentів, антропогенних елементів, систем нижчого рівня та зв'язки між ними.

Рос. - Структура ландшафтная

СУКЦЕСІЯ ЛАНДШАФТНА

Процес спрямованого природного розвитку ландшафту, що полягає в проходженні ним низки стадій – від ініціальних, неврівноважених, до розвинутих, клімаксових (врівноважених). На сучасному етапі домінує вторинна sukcesія, тобто процес повернення ландшафту до стану рівноваги після припинення дії деструктивних чинників (натуральних, але найчастіше – антропогенних). Поняття С.л. близьке до понять *саморегуляції* і *самоорганізації* ландшафту.

Рос. - Сукцессия ландшафтная

СИНАНТРОПІЗАЦІЯ ЛАНДШАФТУ

Прогресуючий процес зростання участі людини у змінах ландшафту або наростання кількості змін у ландшафті, обумовлених діяльністю людини.

Синоніми: *антропогенні зміни ландшафту*, *антропогенізація ландшафту*

Рос. - Синантропизация ландшафта, антропогенизация ландшафта

СИСТЕМА ЛАНДШАФТНА

1. Ландшафт за умови його розгляду і дослідження як системи.
2. Складний, територіально визначений, природний або природно-антропогенний утвір, що складається із взаємно пов'язаних абіотичних, біотичних і антропогенних елементів, та характеризується цілісністю.

Рос. - Система ландшафтная

Ś

ŚWIADCZENIA KRAJOBRAZOWE

Zestaw wytworów oraz funkcji krajobrazu, które są przydatne dla społeczeństwa ludzkiego. Dzielą się na cztery grupy: zaopatrzeniowe, kulturowe, regulacyjne i wspomagające. Dwie pierwsze obejmują wytwory i struktury bezpośrednio użyteczne dla społeczeństwa ludzkiego, dwie pozostałe wpływają na integralność systemu krajobrazowego i możliwość produkowania przez nie usług zaopatrzeniowych i kulturowych. Koncepcja świadczeń krajobrazowych łącząca podejście krajobrazowe z ekonomicznym zyskała sobie znaczną popularność w ostatnich latach i stosowana jest zarówno w działaniach praktycznych, jak i naukowych.

Ros. - Услуги ландшафта

ПОСЛУГИ ЛАНДШАФТУ

Набір засобів та функцій ландшафту, придатних для людського суспільства. Поділяються на чотири групи: постачальні, культурні, регулюючі та допоміжні. Дві перші групи включають засоби і структури, що безпосередньо використовуються людиною, дві останні впливають на інтегральність (цілісність) ландшафтно-ї системи та можливість продукції ним постачальних та культурних засобів. Концепція ландшафтних послуг, яка поєднує ландшафтний підхід з економічним, стала дуже популярною в останні роки і використовується як у наукових, так і у практичних сферах людської діяльності.

Рос. - Услуги ландшафта

T

TEREN

1. Obszar, okolica, „miejsowość”, wycinek przestrzeni.

2. Typologiczna jednostka fizycznogeograficzna – zespół powiązanych genetycznie/dynamicznie uroczysk odnoszących się do jednego kompleksu form rzeźby i cechujący się jednym rodzajem klimatu (mezklimatu).

Ros. - Местность

ТИП КРАJOBРАЗУ

1. Określenie ogólne odnoszące się do wszystkich szczebli typologicznej klasyfikacji krajobrazowej (por. typologia krajobrazów). Termin stosowany również w języku potocznym do określenia fizjonomii krajobrazu (np. leśny, górzysty, miejski).

2. Jednostka klasyfikacji krajobrazowej wyróżniana w obrębie klasy (podklasy) krajobrazu na podstawie wskaźników bilansu ciepła i wilgoci, korelowana z typami pokrywy roślinno-glebowej, przebiegiem procesów egzogenicznych oraz osobliwościami reżimu hydrologicznego. W takim rozumieniu termin używany jest na Ukrainie.

Ros. - Тип ландшафта

МІСЦЕВІСТЬ

1. Обшар, околиця, терен, фрагмент простору.

2. Типологічна фізико-географічна одиниця – набір генетично/динамічно пов'язаних урочищ у межах одного комплексу форм рельєфу з однорідним характером клімату (мезоклімату).

Ros. - Местность

ТИП ЛАНДШАФТУ

1. Загальне визначення для всіх рівнів типологічної класифікації ландшафтів (див. типологія ландшафтів). Використовується також у формі загальній по відношенню до фізіономії ландшафту (напр., ландшафт лісовий, гірський, міський).

2. Одиниця класифікації ландшафтів, що виділяється у межах класів (підкласів) ландшафтів за показниками балансу тепла та вологи. У зональному розподілі ландшафтів корелюється із певними типами ґрунтово-рослинного покриву, перебігом екзогенних процесів та особливостями гідрологічного режиму. У Польщі термін в цьому розумінні не вживається.

Ros. - Тип ландшафта

TYPOLOGIA KRAJOBRAZÓW

Postępowanie polegające na wyróżnianiu i systematyzowaniu jednostek krajobrazowych występujących mozaikowo na powierzchni ziemi. Podstawę typologii stanowi podobieństwo cech jednostek. T.k. może być prowadzona drogą podziału większych jednostek na mniejsze lub poprzez łączenie małych jednostek w większe całości. System przyjęty w Polsce to: klasa, rodzaj, gatunek, odmiana krajobrazu, na Ukrainie - klasa, typ, rodzaj i gatunek.

Ros. - Типология ландшафтов

ТИПОЛОГІЯ ЛАНДШАФТІВ

Процедура, що полягає у виділенні та систематизації ландшафтних виділів, які утворюють мозаїку на земній поверхні. Основу типології становить подібність ознак ландшафтних одиниць. Т.л. може проводитись шляхом поділу крупніших одиниць на менші або через об'єднання менших одиниць у більші цілісності. Система типології прийнята у Польщі – клас, рід, вид, відміна ландшафту, в Україні – клас, підклас, тип, підтип, рід, вид.

Рос. - Типология ландшафтов

U

UROCZYSKO

Jednostka krajobrazowa nizszego rzędu łącząca genetycznie/dynamicznie powiązane ekotopy (facje) w obrębie określonej mezoformy rzeźby o jednorodnym podłożu skalnym, ustroju wodnym, a często również sposobie użytkowania (np. wąwóz lessowy, zalesiona wydma, zagłębienie bezodpływowe z łąką itp.).

Ros. - Урочище

UŻYTKOWANIE KRAJOBRAZU

Całokształt działań człowieka w krajobrazie zmierzających do wykorzystania jego zasobów, właściwości i walorów. Uzależnione jest zarówno od potencjału krajobrazu, jak i od poziomu rozwoju cywilizacyjnego użytkownika oraz jego bieżących potrzeb. Analizie zależności pomiędzy użytkowaniem terenu i potencjałem naturalnym krajobrazu służy mapa diagnozy lub wykorzystania krajobrazu. Przedstawia ona zróżnicowanie użytków w granicach jednostek krajobrazowych i stanowi podstawę optymalizacji gospodarowania przestrzenią.

Ros. - Использование ландшафта

УРОЧИЩЕ

Ландшафтний виділ низового рівня, що поєднує генетично/динамічно пов'язані екотопи (фації) у межах визначеної мезоформи рельєфу з однорідними літогенною основою, режимом зволоження, а часто і характером природокористування (напр. лесовий яр, заліснена дюна, безсточне заглиблення з лукою і т.д.).

Рос. - Урочище

ВИКОРИСТАННЯ ЛАНДШАФТУ

Сукупність дій людини у ландшафті, спрямованих на використання його ресурсів, властивостей та цінностей. Залежить від природного потенціалу ландшафту та від рівня цивілізаційного розвитку користувача і його поточних потреб. Залежності між використанням ландшафту та його природним потенціалом показує карта діагнозу або використання ландшафту, на якій зображаються особливості землекористування в межах ландшафтних виділів і яка є основою для оптимізації природокористування.

Рос. - Использование ландшафта

W

WIEK KRAJOBRAZU

Час існування określonego krajobrazu bez zmiany jego struktury i sposobu funkcjonowania.

Ros. - Возраст ландшафта

ВІК ЛАНДШАФТУ

Час існування певного ландшафту без зміни його структури та характеру функціонування.

Рос. - Возраст ландшафта

Z

ZAKRESY WIELKOŚCIOWE W BADANIACH KRAJOBRAZOWYCH

Badania krajobrazowe są prowadzone w trzech zakresach wielkościowych: topicznym obejmującym najmniejsze jednostki homogeniczne, w którym badania dotyczą układu i funkcjonowania geokomponentów; chorycznym odnoszącym się do heterogenicznych jednostek przestrzennych, badania dotyczą tu naboru i wzajemnego układu jednostek niższych poziomów taksonomicznych; geosferycznym, odnoszącym się do całej powierzchni Ziemi. Celem badań jest określenie prawidłowości zróżnicowania epigeosfery. W badaniach nad krajobrazem stosowane są również cztery skale przestrzenno-czasowe: mikroskala (od 1 m² do 1 km² i od 1 roku do 500 lat), mezoskala (1 km² – 10⁴ km², 500 – 10000 lat), makroskala (10⁴ km² – 10⁶ km², 10 tys – 1 milion lat) i megaskala (ponad 10⁶ km² i ponad 1 milion lat). W obrębie każdego z tych zakresów przestrzenno-czasowych występują swoiste osobliwości przestrzennej organizacji jednostek krajobrazowych oraz przebiegu naturalnych procesów.

Ros. - Уровни масштабные в ландшафтных исследованиях

ZANIECZYSZCZENIE KRAJOBRAZU

Dostawa substancji i energii do krajobrazu przekraczająca jego zdolności regeneracyjno-utilityczne prowadząca do zmian własności krajobrazu oraz do pogorszenia i naruszenia jego podstawowych funkcji. Znaczne zanieczyszczenie może doprowadzić krajobraz do stanu krytycznego i negatywnie wpływa na człowieka oraz organizmy żywe.

Ros. - Загрязнение ландшафта

РІВНІ МАСШТАБНІ В ЛАНДШАФТНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ

Ландшафтознавчі дослідження проводяться на трьох масштабних рівнях: топічному, якому відповідають найменші гомогенні одиниці, а дослідження стосуються układu та функціонування геоконпонентів; хоричному, на якому вивчаються гетерогенні територіальні одиниці – з точки зору набору та взаємного układu нижчих таксономічних рівнів; геосферному, що охоплює всю поверхню Землі. Ціль досліджень – встановлення закономірностей диференціації ландшафтної оболонки. При ландшафтних дослідженнях застосовують також чотири просторовочасові масштаби: мікромасштаб (від 1 м² до 1 км² і від 1 року до 500 років), мезомасштаб (1 км² – 10⁴ км², 500 – 10000 років), макромасштаб (10⁴ км² – 10⁶ км², 10 тис. – 1 мільйон років) і мегамасштаб (ponad 10⁶ км² і ponad 1 мільйон років). Для кожного з масштабних рівнів характерні свої особливості організації природних конпонентів та комплексів, прояву природних процесів.

Рос. - Уровни масштабные в ландшафтных исследованиях

ЗАБРУДНЕННЯ ЛАНДШАФТУ

Надходження до ландшафту субстанції та енергії, яке перевищує його регенераційно-utilityзаційні можливості, призводить до змін властивостей ландшафту, погіршення і порушення його базових функцій. Значне забруднення може привести ландшафт до критичного стану і має шкідливий вплив на людину та біоту.

Рос. - Загрязнение ландшафта

ZARZĄDZANIE KRAJOBRAZEM

Projektowanie, wdrażanie, kontrolowanie i koordynowanie procesów gospodarowania krajobrazem (sterowanie procesami gospodarowania krajobrazem). Racjonalne Z.k. powinno harmonizować procesy społeczne, gospodarcze i przyrodnicze w krajobrazie.

Ros. - Управление ландшафтом

ZASADY WYKORZYSTANIA KRAJOBRAZU

Sposób postępowania (zasady, przepisy, normy, też zwyczajowo przyjmowane rozwiązania) zmierzające do racjonalnego wykorzystania potencjału krajobrazu, zgodne z zasadami rozwoju zrównoważonego. Termin w Polsce nie używany.

Ros. - Режим использования ландшафта, принципы использования ландшафта

ZASOBY KRAJOBRAZU

Zasoby i walory krajobrazu służące zaspokajaniu potrzeb człowieka i stanowiące podstawę gospodarowania krajobrazem. Z.k. są dzielone na odnawialne i nieodnawialne. Ich cechą jest zróżnicowanie. Mieszczą się tu zarówno surowce mineralne, jak i zasoby wody czy siedliska roślinne, a także zasoby energetyczne czy walory estetyczne, krajoznawcze, rekreacyjne, lecznicze oraz wiele innych.

Synonim: *potencjał krajobrazu*

Ros. - Ресурсы ландшафта

ZDROWIE KRAJOBRAZU

Stan krajobrazu, w którym procesy związane z jego funkcjonowaniem przebiegają normalnie. Tak rozumiane Z. k. związane jest ze stanem równowagi przyrodniczej. Przyjmuje się, że od stanu Z.k. zależy jego potencjał i możliwość pełnienia świadomości potrzebnych człowiekowi. Do oceny stanu Z.k. wykorzystywane są miary obejmujące procesy produkcji oraz wybrane wskaźniki różnorodności biologicznej. Koncepcja Z.k. jest wykorzystywana w ocenie stopnia przekształcenia antropogenicznego krajobrazu i w planowaniu zabiegów naprawczych.

Ros. - Здоровье ландшафта

УПРАВЛІННЯ ЛАНДШАФТОМ

Проектування, впровадження, контролювання і координування процесів господарювання у ландшафті (керування процесами господарювання ландшафтом). Раціональне У.л. повинно гармонізувати суспільні, економічні та природні процеси у ландшафті.

Рос. - Управление ландшафтом

РЕЖИМ ВИКОРИСТАННЯ ЛАНДШАФТУ

Цілеспрямовані заходи (їх засади, правила, норми, а також традиційні вирішення), спрямовані на раціональне використання потенціалу ландшафту і згідні з принципами збалансованого розвитку. У Польщі термін не вживається.

Рос. - Режим использования ландшафта, принципы использования ландшафта

РЕСУРСИ ЛАНДШАФТУ

Ресурси та цінності ландшафту, що використовуються для задоволення людських потреб і становлять основу господарського використання ландшафту. Відзначаються різноманітністю, поділяються на відновні та невідновні. До Р.л. належать мінеральна сировина, водні, рослинні чи енергетичні ресурси, а також його естетичні, краєзнавчі, рекреаційні, лікувальні цінності та багато інших.

Синонім: *потенціал ландшафту*

Рос. - Ресурсы ландшафта

ЗДОРОВ'Я ЛАНДШАФТУ

Стан ландшафту, при якому процеси його функціонування перебігають нормально. Таке розуміння З.л. утотожнюється зі станом природної рівноваги. Вважається, що від стану З.л. залежить його потенціал та можливості виконання потрібних людині функцій. Стан З.л. оцінюється на основі показників продуктивності та окремих показників біологічної різноманітності. Концепція З.л. використовується при оцінюванні ступеня антропогенної перетвореності ландшафту і при плануванні заходів, спрямованих на поліпшення існуючого стану.

Рос. - Здоровье ландшафта

ZMIANY ANTROPOGENICZNE KRAJOBRAZÓW

Zmiany w krajobrazach pod wpływem oddziaływań antropogenicznych. Mogą mieć charakter bezpośredni lub pośredni, być odwracalne lub nieodwracalne. Zmiany te prowadzą do antropogenizacji krajobrazu.

Synonim: synantropizacja krajobrazu

Ros. - Изменения антропогенные ландшафтов

ZMIANY KRAJOBRAZU NIEODWRACALNE

Trwale zmiany w strukturze przestrzennej i funkcjonalnej krajobrazu spowodowane działaniem czynników naturalnych lub antropogenicznych, uniemożliwiające powrót krajobrazu do stanu wyjściowego.

Ros. - Изменения в ландшафте необратимые

ЗМІНИ АНТРОПОГЕННІ ЛАНДШАФТІВ

Зміни в ландшафтах під впливом діяльності людини. Можуть мати прямий або опосередкований характер, бути зворотними й незворотними. Внаслідок змін відбувається антропогенізація ландшафтів.

Синонім: синантропізація ландшафту

Ros. - Изменения антропогенные ландшафтов

ЗМІНИ У ЛАНДШАФТІ НЕЗВОРОТНІ

Довічні зміни у просторовій та функціональній структурі ландшафту, що виникли внаслідок впливу стихії чи людини, після яких ландшафт не в змозі повернутися до вихідного стану.

Ros. - Изменения в ландшафте необратимые

Wykaz ogólny terminów i pojęć podanych w Słowniku

Termin	Str.	Термін
ANOMALIE GEOCHEMICZNE W KRAJOBRAZIE	7	АНОМАЛІЇ ГЕОХІМІЧНІ У ЛАНДШАФТІ
ARCHITEKTURA KRAJOBRAZU	7	АРХІТЕКТУРА ЛАНДШАФТНА
BADANIA KRAJOBRAZOWE	7	ДОСЛІДЖЕННЯ ЛАНДШАФТНІ
BIOGEOCENOZA	8	БІОГЕОЦЕНОЗ
BIOM	8	БІОМ
BIORÓŻNORODNOŚĆ	8	БІОРІЗНОМАНІТТЯ
BIOSFERA	8	БІОСФЕРА
BIOTA KRAJOBRAZOWA	9	БІОТА ЛАНДШАФТУ
BIOTOP	9	БІОТОП
CZYNNIKI KSZTAŁTOWANIA KRAJOBRAZU	9	ЧИННИКИ ФОРМУВАННЯ ЛАНДШАФТУ
DEGRADACJA KRAJOBRAZU	10	ДЕГРАДАЦІЯ ЛАНДШАФТУ
DESTRUKCJA KRAJOBRAZU	10	ДЕСТРУКЦІЯ ЛАНДШАФТУ
DYNAMIKA KRAJOBRAZU	10	ДИНАМІКА ЛАНДШАФТУ
EKOLOGIA KRAJOBRAZU	10	ЕКОЛОГІЯ ЛАНДШАФТНА
EKOTON	11	ЕКОТОН
EKOTOP	11	ЕКОТОП
ELEMENT KRAJOBRAZU	11	ЕЛЕМЕНТ ЛАНДШАФТУ
EUROPEJSKA KONWENCJA KRAJOBRAZOWA	11	ЄВРОПЕЙСЬКА ЛАНДШАФТНА КОНВЕНЦІЯ
FACJA	12	ФАЦІЯ
FITOTOP	12	ФІТОТОП
FRAGMENTACJA KRAJOBRAZU	12	ФРАГМЕНТАЦІЯ ЛАНДШАФТУ
FUNKCJONOWANIE KRAJOBRAZU	12	ФУНКЦІОНУВАННЯ ЛАНДШАФТУ
GATUNEK KRAJOBRAZU	13	ВИД ЛАНДШАФТУ
GEOCHEMIA KRAJOBRAZU	13	ГЕОХІМІЯ ЛАНДШАФТУ
GEOCHORA	13	ГЕОХОР
GEOEKOLOGIA	14	ГЕОЕКОЛОГІЯ
GEOFIZYKA KRAJOBRAZU	14	ГЕОФІЗИКА ЛАНДШАФТУ
GEOKOMPLEKS	14	ГЕОКОМПЛЕКС
GEOMER	14	ГЕОМЕР
GEORÓŻNORODNOŚĆ	15	ГЕОРІЗНОМАНІТНІСТЬ
GEOSYSTEM	15	ГЕОСИСТЕМА
GEOTOP	15	ГЕОТОП
GRANICE KRAJOBRAZU	15	МЕЖІ ЛАНДШАФТУ
HARMONIA KRAJOBRAZU	16	ГАРМОНІЯ ЛАНДШАФТУ
HOMEOSTAZA KRAJOBRAZU	16	ГОМЕОСТАЗ ЛАНДШАФТУ
HYDROTOP	16	ГІДРОТОП
INWERSJA KRAJOBRAZOWA	16	ІНВЕРСІЯ ЛАНДШАФТНА
JEDNOSTKI CHORYCZNE	17	ОДИНИЦІ ХОРИЧНІ

Termin	Str.	Термін
KARTOWANIE KRAJOBRAZOWE	17	КАРТОГРАФУВАННЯ ЛАНДШАФТНЕ
KATENA KRAJOBRAZOWA	18	КАТЕНА ЛАНДШАФТНА
KLASA KRAJOBRAZU	18	КЛАС ЛАНДШАФТУ
KLASYFIKACJA KRAJOBRAZÓW	18	КЛАСИФІКАЦІЯ ЛАНДШАФТІВ
KLIMATOP	19	КЛІМАТОП
KOMFORT KRAJOBRAZU	19	КОМФОРТ ЛАНДШАФТУ
KOMPONENTY KRAJOBRAZU	19	КОМПОНЕНТИ ЛАНДШАФТУ
KONSERWACJA KRAJOBRAZU	19	КОНСЕРВАЦІЯ ЛАНДШАФТУ
KRAJOBRAZ	20	ЛАНДШАФТ
KRAJOBRAZ ANTROPOGENICZNY	20	ЛАНДШАФТ АНТРОПОГЕННИЙ
KRAJOBRAZ ELEMENTARNY	20	ЛАНДШАФТ ЕЛЕМЕНТАРНИЙ
KRAJOBRAZ ELUWIalny	21	ЛАНДШАФТ ЕЛЮВІАЛЬНИЙ
KRAJOBRAZ GÓRNICZY	21	ЛАНДШАФТ ГІРНИЧИЙ
KRAJOBRAZ KOMUNIKACYJNY	21	ЛАНДШАФТ КОМУНІКАЦІЙНИЙ
KRAJOBRAZ KULTUROWY	21	ЛАНДШАФТ КУЛЬТУРНИЙ
KRAJOBRAZ LEŚNY	21	ЛАНДШАФТ ЛІСОВИЙ
KRAJOBRAZ MIEJSKI	22	ЛАНДШАФТ МІСЬКИЙ
KRAJOBRAZ OSADNICZY	22	ЛАНДШАФТ СЕЛЬБИЦНИЙ
KRAJOBRAZ PIERWOTNY	22	ЛАНДШАФТ ПЕРВІСНИЙ
KRAJOBRAZ PRZEMYSŁOWY	22	ЛАНДШАФТ ПРОМИСЛОВИЙ
KRAJOBRAZ REKREACYJNY	23	ЛАНДШАФТ РЕКРЕАЦІЙНИЙ
KRAJOBRAZ RENATURALIZOWANY	23	ЛАНДШАФТ РЕНАТУРАЛІЗОВАНИЙ
KRAJOBRAZ ROLNICZY	23	ЛАНДШАФТ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИЙ
KRAJOBRAZ SUBAKWALNY	23	ЛАНДШАФТ СУБАКВАЛЬНИЙ
KRAJOBRAZ SUPERAKWALNY	24	ЛАНДШАФТ СУПЕРАКВАЛЬНИЙ
KRAJOBRAZ WIEJSKI	24	ЛАНДШАФТ СІЛЬСЬКИЙ
KRAJOBRAZ WSPÓŁCZESNY	24	ЛАНДШАФТ СУЧАСНИЙ
KRAJOBRAZ ZDEGRADOWANY	25	ЛАНДШАФТ ДЕГРАДОВАНИЙ
KRAJOBRAZOZNAWSTWO	25	ЛАНДШАФТОЗНАВСТВО
KRAJOBRAZY ASTREFOWE	25	ЛАНДШАФТИ АЗОНАЛЬНІ
KRAJOBRAZY STREFOWE	26	ЛАНДШАФТИ ЗОНАЛЬНІ
KSZTAŁTOWANIE KRAJOBRAZU	26	ФОРМУВАННЯ ЛАНДШАФТУ
MAPY KRAJOBRAZOWE	26	КАРТИ ЛАНДШАФТНІ
METRYKI KRAJOBRAZOWE	27	МЕТРИКИ ЛАНДШАФТНІ
MODELOWANIE KRAJOBRAZU	27	МОДЕЛЮВАННЯ ЛАНДШАФТУ
MONITORING KRAJOBRAZU	27	МОНІТОРИНГ ЛАНДШАФТУ
MORFOTOP	28	МОРФОТОП
NORMY OBCIĄŻENIA KRAJOBRAZU	28	НОРМИ НАВАНТАЖЕННЯ НА ЛАНДШАФТ
OBCIĄŻENIE ANTROPOGENICZNE KRAJOBRAZU	28	НАВАНТАЖЕННЯ АНТРОПОГЕННЕ НА ЛАНДШАФТ
OBCIĄŻENIE KRAJOBRAZU	28	НАВАНТАЖЕННЯ НА ЛАНДШАФТ
OBCIĄŻENIE KRYTYCZNE KRAJOBRAZU	28	НАВАНТАЖЕННЯ КРИТИЧНЕ НА ЛАНДШАФТ

Termin	Str.	Термін
OCENA KRAJOBRAZU	29	ОЦІНКА ЛАНДШАФТУ
OCHRONA KRAJOBRAZU	29	ОХОРОНА ЛАНДШАФТУ
ODDZIAŁYWANIE NA KRAJOBRAZ ANTROPOGENICZNE	29	НАВАНТАЖЕННЯ АНТРОПОГЕННЕ НА ЛАНДШАФТ
ODMIANA KRAJOBRAZU	29	ВІДМІНА ЛАНДШАФТУ
ODPORNOŚĆ KRAJOBRAZU	30	СТІЙКІСТЬ ЛАНДШАФТУ
OPTIMALIZACJA KRAJOBRAZU	30	ОПТИМІЗАЦІЯ ЛАНДШАФТУ
PALEOKRAJOBRAZ	30	ПАЛЕОЛАНДШАФТ
PEDOTOP	30	ПЕДОТОП
PIĘTROWOŚĆ KRAJOBRAZOWA	30	ЯРУСНІСТЬ ЛАНДШАФТНА
PIONOWE ZWIĄZKI KRAJOBRAZOWE	31	ЗВ'ЯЗКИ ЛАНДШАФТНІ ВЕРТИКАЛЬНІ
PLANOWANIE KRAJOBRAZU	31	ПЛАНУВАННЯ ЛАНДШАФТУ
PODEJŚCIE KRAJOBRAZOWE	31	ПІДХІД ЛАНДШАФТНИЙ
POJEMNOŚĆ KRAJOBRAZU	31	ЄМНІСТЬ ЛАНДШАФТУ
POTENCJAŁ KRAJOBRAZU	32	ПОТЕНЦІАЛ ЛАНДШАФТУ
POWIĄZANIA KRAJOBRAZOWE	32	ЗВ'ЯЗКИ ЛАНДШАФТНІ
POWŁOKA KRAJOBRAZOWA	32	ОБОЛОНКА ЛАНДШАФТНА
POZIOME ZWIĄZKI KRAJOBRAZOWE	33	ЗВ'ЯЗКИ ЛАНДШАФТНІ ГОРИЗОНТАЛЬНІ
PRAWO STREFOWOŚCI GEOGRAFICZNEJ	33	ЗАКОН ГЕОГРАФІЧНОЇ ЗОНАЛЬНОСТІ
PROCES KRAJOBRAZOWY	33	ПРОЦЕС ЛАНДШАФТНИЙ
PRODUKTYWNOŚĆ KRAJOBRAZU	34	ПРОДУКТИВНІСТЬ ЛАНДШАФТУ
PROGNOZA KRAJOBRAZU	34	ПРОГНОЗ ЛАНДШАФТНИЙ
PRZESTRZENNA JEDNOSTKA PRZYRODNICZA	34	ПРИРОДНИЙ ТЕРИТОРІАЛЬНИЙ КОМПЛЕКС
REGION FIZYCZNOGEOGRAFICZNY	34	РЕГІОН ФІЗИКО-ГЕОГРАФІЧНИЙ
REGIONALIZACJA FIZYCZNOGEOGRAFICZNA	35	РАЙОНУВАННЯ ФІЗИКО-ГЕОГРАФІЧНЕ
REKULTYWACJA KRAJOBRAZU	35	РЕКУЛЬТИВАЦІЯ ЛАНДШАФТУ
RODZAJ KRAJOBRAZU	36	РІД ЛАНДШАФТУ
RÓWNOWAGA KRAJOBRAZU	36	РІВНОВАГА ЛАНДШАФТНА
ROZWÓJ KRAJOBRAZU	36	РОЗВИТОК ЛАНДШАФТУ
RÓŻNORODNOŚĆ KRAJOBRAZOWA	37	РІЗНОМАНІТТЯ ЛАНДШАФТНЕ
RYSUNEK KRAJOBRAZU	37	РИСУНОК ЛАНДШАФТУ
SAMOOCZYSZCZENIE KRAJOBRAZU	37	САМООЧИЩЕННЯ ЛАНДШАФТУ
SAMOORGANIZACJA KRAJOBRAZU	37	САМООРГАНІЗАЦІЯ ЛАНДШАФТУ
SAMOREGULACJA KRAJOBRAZU	38	САМОРЕГУЛЮВАННЯ ЛАНДШАФТУ
STABILNOŚĆ KRAJOBRAZU	38	СТАБІЛЬНІСТЬ ЛАНДШАФТУ
STREFA KRAJOBRAZOWA	38	ЗОНА ЛАНДШАФТНА
STREFOWOŚĆ KRAJOBRAZOWA	38	ЗОНАЛЬНІСТЬ ЛАНДШАФТНА
STRUKTURA KRAJOBRAZU	39	СТРУКТУРА ЛАНДШАФТУ
SUKCESJA KRAJOBRAZU	39	СУКЦЕСІЯ ЛАНДШАФТНА
SYNANTROPIZACJA KRAJOBRAZU	39	СІНАНТРОПІЗАЦІЯ ЛАНДШАФТУ
SYSTEM KRAJOBRAZOWY	39	СИСТЕМА ЛАНДШАФТНА

Termin	Str.	Термін
ŚWIADCZENIA KRAJOBRAZOWE	40	ПОСЛУГИ ЛАНДШАФТУ
TEREN	40	МІСЦЕВІСТЬ
TYP KRAJOBRAZU	40	ТИП ЛАНДШАФТУ
TYPOLOGIA KRAJOBRAZÓW	41	ТИПОЛОГІЯ ЛАНДШАФТІВ
UROCZYSKO	41	УРОЧИЩЕ
UŻYTKOWANIE KRAJOBRAZU	41	ВИКОРИСТАННЯ ЛАНДШАФТУ
WIEK KRAJOBRAZU	42	ВІК ЛАНДШАФТУ
ZAKRESY WIELKOŚCIOWE W BADANIACH KRAJOBRAZOWYCH	42	РІВНІ МАСШТАБНІ В ЛАНДШАФТНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ
ZANIECZYSZCZENIE KRAJOBRAZU	42	ЗАБРУДНЕННЯ ЛАНДШАФТУ
ZARZĄDZANIE KRAJOBRAZEM	43	УПРАВЛІННЯ ЛАНДШАФТОМ
ZASADY WYKORZYSTANIA KRAJOBRAZU	43	РЕЖИМ ВИКОРИСТАННЯ ЛАНДШАФТУ
ZASOBY KRAJOBRAZU	43	РЕСУРСИ ЛАНДШАФТУ
ZDROWIE KRAJOBRAZU	44	ЗДОРОВ'Я ЛАНДШАФТУ
ZMIANY ANTROPOGENICZNE KRAJOBRAZÓW	44	ЗМІНИ АНТРОПОГЕННІ ЛАНДШАФТІВ
ZMIANY KRAJOBRAZU NIEODWRACALNE	44	ЗМІНИ У ЛАНДШАФТІ НЕЗВОРОТНІ

**Українсько-польський словник базових термінів
та понять з ландшафтознавства**

**Ukraińsko-polski słownik podstawowych terminów
i pojęć z zakresu nauki o krajobrazie**

А

АНОМАЛІЇ ГЕОХІМІЧНІ У ЛАНДШАФТІ

Виразний надлишок або дефіцит хімічного елемента або групи елементів у ландшафті, передусім в ґрунтах, порівняно з геохімічним зональним фоном ландшафту. А.г. найчастіше пов'язані з літологією ґрунтоутворюючих порід, з допливом змінералізованих вод з сусідніх територій або виходами мінералізованих підземних вод з глибинних горизонтів. Господарська діяльність людини є також причиною формування А.г. З А.г. у ландшафті пов'язані аномалії геоботанічні, специфічні захворювання тварин та людини.

Рос. - Аномалии геохимические в ландшафте

АРХІТЕКТУРА ЛАНДШАФТНА

Наукова дисципліна та форма діяльності, спрямована на раціональне та естетичне формування людського оточення з просторової та господарської точки зору. Ціллю діяльності є гармонійне взаємне узгодження природних та антропогенних складових ландшафту, перш за все, з естетичної точки зору.

Рос. - Архитектура ландшафтная

ANOMALIE GEOCHEMICZNE W KRAJOBRAZIE

Wyraźny nadmiar lub deficyt określonego pierwiastka chemicznego lub grupy pierwiastków w krajobrazie, przede wszystkim w wodach i glebach, w porównaniu z geochemicznym tłem strefowym krajobrazu. A.g. najczęściej są związane z litologią skał macierzystych, z dostawą zmineralizowanych wód z terenów położonych poza granicami krajobrazu lub wypływami zmineralizowanych wód podziemnych. Przyczyną A.g. jest również działalność gospodarcza człowieka. Z A.g. w krajobrazie związane są anomalie geobotaniczne, specyficzne choroby zwierząt i człowieka.

Ros. - Аномалии геохимические в ландшафте

ARCHITEKTURA KRAJOBRAZU

Dyscyplina naukowa i forma działalności mająca na celu racjonalne i estetyczne kształtowanie środowiska człowieka pod względem przestrzennym i gospodarczym. Celem tej działalności jest harmonijne wzajemne dostosowanie przyrodniczych i antropogenicznych składników krajobrazu, przede wszystkim w aspekcie estetycznym.

Ros. - Архитектура ландшафтная

Б

БИОГЕОЦЕНОЗ

Територіально визначена група рослин, тварин та мікроорганізмів, пов'язаних між собою різноманітними екологічними чинниками та трофічними залежностями, що утворюють цілісність (біоценоз) разом з їх абіотичним середовищем (біотопом).

Синонім: *экосистема*

Рос. - Биогеоценоз

BIOGEOCENOZA

Terytorialnie określony zespół organizmów roślinnych, zwierzęcych i mikroorganizmów powiązanych ze sobą różnorodnymi czynnikami ekologicznymi i zależnościami pokarmowymi, tworzących całość (biocenozę) wraz z ich środowiskiem abiotycznym (biotopem).

Synonim: *ekosystem*

Ros. - Биогеоценоз

БИОМ

Територіальне екосистемне утворення регіонального чи надрегіонального рівня, виникнення якого обумовлене проявом закономірностей балансу тепла і вологи (макроклімат) та впливом крупних рис земної поверхні (макrorельєф). Набір екосистем та фізіономічна структура рослинних угруповань, поширених у Б., виражають характерний комплекс адаптацій видів до умов середовища. Приклади Б.: тундра, тайга, степ, саванна, тропічний дощовий ліс і т.д. У просторовому розподілі біомів проявляються зональні закономірності.

Рос. - Биом

БИОРИЗНОМАНІТТЯ

Різноманітність живих організмів (видове багатство), кількість популяцій, рослинних угруповань тощо, у межах певних територіальних виділів. Б. залежить від георізноманітності (неоднорідності середовища), діяльності людини, а також інших чинників.

Рос. - Биоразнообразие

БИОСФЕРА

Приповерхнева оболонка земної кулі, зона взаємного проникнення та взаємодії літосфери, гідросфери і атмосфери, в якій еволюційно розвинулось та функціонує життя. Б. є складною планетарною системою живих організмів та їх середовища, яка знаходиться під постійним впливом космічних та глобальних геофізичних змін, протягом останніх століть – антропогенних впливів. Розповсюдження життя визначає межі Б.: верхньою вважається висота 10-15км (нижня частина атмосфери), нижньою – важка для встановлення глибина, до якої зустрічаються мікроорганізми (0,5-5,0км) у верхній частині літосфери. Враховуючи перепади висот суші та глибини океану, потужність біосфери оцінюється в 20-25км.

Рос. - Биосфера

БИОМ

Terytorialna jednostka ekosystemowa regionalnego lub ponadregionalnego poziomu, której powstanie jest zdeterminowane osobliwościami bilansu ciepła i wilgoci (makroklimat) oraz wpływem dużych form powierzchni (makrorzeźba). Dobór ekosystemów i fizjonomia zbiorowisk roślinnych składających się na B. wykazują charakterystyczny kompleks adaptacji organizmów żywych do warunków środowiskowych. Przykłady B.: tundra, tajga, step, sawanna, deszczowy las tropikalny itp. Biomy występują strefowo na powierzchni kuli ziemskiej.

Ros. - Биом

БИОРОЗНОРОДНОŚĆ

Zróżnicowanie organizmów żywych (bogactwo gatunkowe), liczba populacji, zbiorowisk roślinnych itp. w obrębie określonego terenu. B. jest uzależniona od georóżnorodności (zróżnicowania siedliska), działalności człowieka oraz innych czynników.

Ros. - Биоразнообразие

БИОСФЕРА

Przypowierzchniowa powłoka kuli ziemskiej, strefa wzajemnego przenikania się i wzajemnego oddziaływania litosfery, hydrosfery i atmosfery, w której ewolucyjnie rozwinęło się i istnieje życie. B. to złożony planetarny system organizmów żywych i ich środowiska podlegający przemianom pod stałym wpływem kosmicznych oraz globalnych zmian geofizycznych, a w ostatnich stuleciach – pod wpływami antropogenicznymi. Zasięg życia wyznacza granice B.: za górną uważa się wysokość 10-15km (dolna część atmosfery), za dolną trudną do określenia głębokość występowania mikroorganizmów (0,5-5,0km) w górnej części litosfery. Z uwzględnieniem różnic wysokości na lądzie oraz głębokości oceanicznych miąższości biosfery szacuje się na 20-25km.

Ros. - Биосфера

БІОТА ЛАНДШАФТУ

Сукупність живих організмів ландшафту (рослин, грибів, тварин і мікроорганізмів). У Польщі термін не використовується, часом вживається біотична складова ландшафту.

Рос. - Биота ландшафтная

БІОТОП

1. Однорідна за екологічними умовами ділянка земної поверхні (суходолу чи акваторії), що зайнята одним біоценозом.

2. Найменша гомогенна природна одиниця, що виділяється на основі цілісного аналізу природного середовища з акцентуванням уваги на провідній ролі рослинності.

Рос. - Биотоп

В

ВИД ЛАНДШАФТУ

Таксономічна одиниця типологічної класифікації ландшафтів нижча від *роду ландшафтів*. У Польщі В.л. виділяється на основі геоморфологічного критерію (неоднорідність рельєфу та четвертинної геологічної основи) з визнанням провідної ролі рельєфу та літології порід у формуванні решти компонентів. Приклади: ландшафти горбисті гляціальні, ландшафти рівнинні перигляціальні, ландшафти сильно або слабо розчленованих лесових височин і т.д. В Україні, при виділенні В.л., окрім геоморфологічного критерію (походження і характер рельєфу) враховується також специфіка ґрунтового та рослинного покритву.

Рос. - Вид ландшафта

БИОТА КРАJOBРАЗОВА

Zbiór organizmów żywych występujących w krajobrazie (roślin, zwierząt, grzybów oraz mikroorganizmów). W Polsce termin nie stosowany, ew. biotyczna składowa krajobrazu.

Рос. - Биота ландшафтная

БИОТОП

1. Jednorodny pod względem warunków ekologicznych obszar powierzchni lądu lub akwenu wodnego, stanowiący siedlisko biocenozy.

2. Najmniejsza homogeniczna jednostka przyrodnicza wyróżniana w rezultacie całościowej analizy systemu przyrodniczego, z uwzględnieniem dominującej roli roślinności.

Рос. - Биотоп

GATUNEK KRAJOBRAZU

Jednostka taksonomiczna typologicznej klasyfikacji krajobrazu niższa od *rodzaju krajobrazu*. W Polsce G.k. wyróżniany jest na podstawie kryterium geomorfologicznego (zróznicowanie rzeźby i powierzchniowej budowy geologicznej), przy założeniu, że rzeźba i litologia determinują sposób wykształcenia pozostałych komponentów. Przykłady: glacialne krajobrazy pagórkowate, peryglacialne krajobrazy równinne, krajobrazy silnie lub słabo rozciętych wysoczyzn lessowych itp. Ukrainie, przy wyróżnieniu G.k., oprócz kryterium geomorfologicznego (pochozienie i charakter rzeźby) pod uwagę bierze się również specyfikę pokrywy glebowej i roślinnej.

Рос. - Вид ландшафта

ВИКОРИСТАННЯ ЛАНДШАФТУ

Сукупність дій людини у ландшафті, спрямованих на використання його ресурсів, властивостей та цінностей. Залежить від природного потенціалу ландшафту та від рівня цивілізаційного розвитку користувача і його поточних потреб. Залежності між використанням ландшафту та його природним потенціалом показує карта діагнозу або використання ландшафту, на якій зображаються особливості землекористування в межах ландшафтних виділів і яка є основою для оптимізації природокористування.

Рос. - Использование ландшафта

ВІДМІНА ЛАНДШАФТУ

Найнижча таксономічна одиниця типологічної класифікації ландшафтів, що виділяється в межах видів ландшафтів на підставі літологічних відмінностей геологічної основи та способів землекористування. У Польщі використовується стосунково рідко, в Україні відповідає підвиду ландшафтів.

Рос. - Разновидность ландшафта

ВІК ЛАНДШАФТУ

Час існування певного ландшафту без зміни його структури та характеру функціонування.

Рос. - Возраст ландшафта

ВПЛИВ АНТРОПОГЕННИЙ НА ЛАНДШАФТ

Вплив різних видів людської діяльності на ландшафт. Оцінюється через глибину змін властивостей, структури та способу функціонування ландшафту.

Рос. - Воздействие на ландшафт антропогенное

UŻYTKOWANIE KRAJOBRAZU

Całokształt działań człowieka w krajobrazie zmierzających do wykorzystania jego zasobów, właściwości i walorów. Uzależnione jest zarówno od potencjału krajobrazu, jak i od poziomu rozwoju cywilizacyjnego użytkownika oraz jego bieżących potrzeb. Analizie zależności pomiędzy użytkowaniem terenu i potencjałem naturalnym krajobrazu służy mapa diagnozy lub wykorzystania krajobrazu. Przedstawia ona zróżnicowanie użytków w granicach jednostek krajobrazowych i stanowi podstawę optymalizacji gospodarowania przestrzenią.

Ros. - Использование ландшафта

ODMIANA KRAJOBRAZU

Jednostka najniższego poziomu taksonomicznego typologicznej klasyfikacji krajobrazów, wyróżniana w obrębie gatunków krajobrazu na podstawie zróżnicowania litologicznego podłoża i sposobu użytkowania terenu. Jednostka stosowana w Polsce, chociaż stosunkowo rzadko, na Ukrainie utożsamiana z podgatunkiem krajobrazu.

Ros. - Разновидность ландшафта

WIEK KRAJOBRAZU

Czas istnienia określonego krajobrazu bez zmiany jego struktury i sposobu funkcjonowania.

Ros. - Возраст ландшафта

ODDZIAŁYWANIE NA KRAJOBRAZ ANтропоГЕНICZNE

Wpływ wszelkich form działalności człowieka na krajobraz. Ocenia się poprzez głębokość zmian struktury i sposobu funkcjonowania.

Ros. - Воздействие на ландшафт антропогенное

Г

ГАРМОНІЯ ЛАНДШАФТУ

Композиційна цілісність ландшафту, властивість, що виникає з упорядкованості, взаємного просторового і функціонального узгодження його складових та процесуальної рівноваги у ньому.

Рос. - Гармония ландшафта

ГЕОЕКОЛОГІЯ

1. Інтердисциплінарний науковий напрям досліджень на стику географії і екології, що досліджує залежності між абіотичними, біотичними та антропогенними елементами ландшафту у структурному, динамічному та фізіономічному аспектах. Часом вважається синонімом *ландшафтної екології*.

2. Розділ ландшафтної екології, що займається абіотичним середовищем ландшафту, комплементарний щодо біоекології, що досліджує його біотичне середовище.

Рос. - Геоэкология

ГЕОКОМПЛЕКС

Просторово обмежений фрагмент природного середовища довільної величини та рангу, що становить уклад взаємопов'язаних компонентів, які утворюють цілість завдяки процесуальній взаємодії між ними. Г. найчастіше виділяється на основі абіотичних ознак.

Синонім: *природний територіальний комплекс*

Рос. - Геокомплекс

ГЕОМЕР

Родова назва гомогенної (однорідної) просторової одиниці – синонім *геотопу* або *екотопу*. Термін дуже рідко вживаний як в польській, так і в українській літературі.

Рос. - Геомер

HARMONIA KRAJOBRAZU

Kompozycyjna całość - właściwość krajobrazu, wynikająca z przestrzennego ładu, wzajemnego dopasowania jego składowych, funkcjonalnej zgodności jego zróżnicowanych elementów i zrównoważenia zachodzących w nim procesów.

Ros. - Гармония ландшафта

GEOEKOLOGIA

1. Interdyscyplinarny kierunek badawczy usytuowany na styku geografii i ekologii badający zależności pomiędzy abiotycznymi, biotycznymi oraz antropogenicznymi elementami krajobrazu w aspekcie strukturalnym, dynamicznym i fizjonomicznym. Czasem uważana za synonim *ekologii krajobrazu*.

2. Dział ekologii krajobrazu, zajmujący się środowiskiem abiotycznym krajobrazu, komplementarny wobec bioekologii, badającej jego środowisko biotyczne.

Ros. - Геоэкология

GEOKOMPLEKS

Zamknięty granicą fragment środowiska przyrodniczego dowolnej wielkości i rangi, stanowiący układ wzajemnie powiązanych komponentów tworzących całość dzięki zachodzącym pomiędzy nimi procesom. G. jest najczęściej wyróżniany na podstawie cech abiotycznych.

Synonim: *terytorialny kompleks przyrodniczy*

Ros. - Геокомплекс

GEOMER

Rodzajowe określenie homogenicznej (jednorodnej) jednostki przestrzennej – synonim *geotopu* lub *ekotopu*. Termin bardzo rzadko używany zarówno w literaturze polskiej, jak i ukraińskiej.

Ros. - Геомер

ГЕОРИЗНОМАНІТНІСТЬ

Неоднорідність довільної території, що виникає з мінливості абіотичних чинників - геологічної основи, рельєфу, ґрунтового покриву, гідрографічної мережі та клімату. Г. лежить в основі біорізноманітності, але відношення між цими видами різноманіття не завжди прості та однозначні.

Рос. - Георазнообразие

ГЕОСИСТЕМА

1. Довільне поєднання об'єктів чи явищ в географічній оболонці, що розглядається як система.

2. Геокомплекс, що інтерпретується та досліджується як система.

Рос. - Геосистема

ГЕОТОП

Найменша гомогенна природна одиниця, що виділяється при цілісному аналізі природних систем з акцентуванням уваги на провідній ролі геологічної основи.

Рос. - Геотоп

ГЕОФИЗИКА (ФИЗИКА) ЛАНДШАФТУ

Розділ ландшафтознавства що займається фізичною основою ландшафтних процесів (радіаційний баланс, тепловий баланс і т.д.).

Рос. - Геофизика (физика) ландшафта

ГЕОХІМІЯ ЛАНДШАФТУ

Розділ ландшафтознавства, що вивчає хімічний склад компонентів ландшафту та процеси міграції хімічних елементів у ландшафті. На відміну від геологічної геохімії займається геохімічними процесами, що відбуваються при температурах нижче 100°C, при доступі кисню, нормальному атмосферному тиску та участі живих організмів.

Рос. - Геохимия ландшафта

GEORÓZnorodność

Zróżnicowanie dowolnego obszaru wynikające ze zmienności czynników abiotycznych: budowy geologicznej, rzeźby powierzchni terenu, pokrywy glebowej, występowania wód i cech klimatu. G. stanowi podstawę bioróżnorodności, jednak relacje pomiędzy tymi rodzajami zróżnicowania nie zawsze są proste i jednoznaczne.

Ros. - Георазнообразие

GEOSYSTEM

1. Dowolny układ obiektów lub zjawisk w epigeosferze (powłoce geograficznej) traktowany jako system.

2. Geokompleks interpretowany i badany jako system.

Ros. - Геосистема

GEOTOP

Najmniejsza homogeniczna jednostka przyrodnicza wyróżniana w rezultacie całościowej analizy systemu przyrodniczego, z uwzględnieniem dominującej roli rzeźby i podłoża geologicznego.

Ros. - Геотоп

GEOFIZYKA (FIZYKA) KRAJOBRAZU

Dział nauki o krajobrazie, zajmujący się badaniami podłoża fizycznego procesów krajobrazowych (bilans promieniowania, bilans cieplny itp.).

Ros. - Геофизика (физика) ландшафта

GEOCHEMIA KRAJOBRAZU

Dział nauki o krajobrazie zajmujący się badaniem składu chemicznego komponentów krajobrazu oraz migracją elementów chemicznych w krajobrazie. W odróżnieniu od geochemii geologicznej zajmuje się przekształceniami chemicznymi zachodzącymi w temperaturze niższej od 100°C, przy dostępie tlenu, normalnym ciśnieniu atmosferycznym i udziale organizmów żywych.

Ros. - Геохимия ландшафта

ГЕОХОР

Гетерогенне (неоднорідне) комплексне просторове утворення різного таксономічного рангу. У Польщі трактується як відповідник фізико-географічного регіону. Рідко вживаний термін.

Рос. - Геохор

ГІДРОТОП

Найменша цілісна природна одиниця, при виділенні якої акцентується увага на провідній ролі гідрологічного чинника (зволоження).

Рос. - Гидротоп

ГОМЕОСТАЗ ЛАНДШАФТУ

Здатність ландшафту зберігати стан відносної функціональної рівноваги та повертатися до попереднього стану після припинення дії дестабілізуючих чинників. Г.л. є результатом процесів саморегуляції, що базують на від'ємних зворотніх зв'язках між елементами ландшафтної системи.

Рос. - Гомеостаз ландшафта

Д

ДЕГРАДАЦІЯ ЛАНДШАФТУ

Зміни, що відбуваються у ландшафті під впливом природних або антропогенних чинників, які змінюють у негативну сторону його структуру та спосіб функціонування. Зазвичай, Д.л. проявляється у спрощенні його структури та погіршенні або повній втраті можливостей повернення до природного стану.

Рос. - Деградация ландшафта

ДЕСТРУКЦІЯ ЛАНДШАФТУ

Незворотній, швидкий або поступовий, процес руйнування ландшафту внаслідок дії стихійних сил природи або під впливом надмірних антропогенних навантажень (наслідок деградації).

Рос. - Деструкция ландшафта

GEOCHORA

Heterogeniczna (niejednorodna) kompleksowa jednostka przestrzenna różnej rangi taksonomicznej. W Polsce jest zwykle korelowana z regionem fizycznogeograficznym. Termin rzadko używany.

Ros. - Геохор

HYDROTOP

Najmniejsza całościowa jednostka przyrodnicza wyróżniana z uwzględnieniem dominującej roli stosunków wodnych.

Ros. - Гидротоп

HOMEOSTAZA KRAJOBRAZU

Zdolność krajobrazu do zachowania stanu względnej równowagi funkcjonalnej oraz powrotu do stanu poprzedniego po działaniu czynników zakłócających. H.k. wynika z procesów samoregulacji, bazujących na ujemnych sprzężeniach zwrotnych pomiędzy elementami systemu krajobrazowego.

Ros. - Гомеостаз ландшафта

DEGRADACJA KRAJOBRAZU

Zmiany zachodzące w krajobrazie pod wpływem czynników naturalnych czy antropogenicznych zmieniające w kierunku niekorzystnym jego strukturę i sposób funkcjonowania. D.k. zwykle objawia się w uproszczeniu struktury oraz pogorszeniu lub całkowitej utracie możliwości powrotu systemu do stanu naturalnego.

Ros. - Деградация ландшафта

DESTRUKCJA KRAJOBRAZU

Nieodwracalny, nagły lub stopniowy proces zniszczenia krajobrazu wskutek oddziaływania żywiołowych sił przyrody lub nadmiernego obciążenia antropogenicznego (skutek degradacji).

Ros. - Деструкция ландшафта

ДИНАМІКА ЛАНДШАФТУ

Еволюційна і циклічна, довго- та короткочасна змінність ландшафту у часі і просторі.

Рос. - Динамика ландшафта

ДОСЛІДЖЕННЯ ЛАНДШАФТНІ

Сукупність дослідницьких операцій, що спираються на широкий спектр підходів, принципів та методів, спрямованих на пізнання ландшафту як цілого, вивчення його структури, закономірностей функціонування, динаміки та розвитку з метою наукового забезпечення раціонального використання як безпосереднього середовища життя та діяльності людини.

Рос. - Исследования ландшафтные

E

ЕКОЛОГІЯ ЛАНДШАФТНА

Наука, що досліджує ландшафт як цілісність, що включає природну складову та людину з результатами її діяльності. Е.л. вивчає ландшафт у структурному, функціональному та візуальному аспектах. Ландшафтно-екологічні дослідження проводяться фахівцями різного профілю - переважно географами, біологами та ландшафтними архітекторами.

Рос. - Экология ландшафтная

ЕКОТОН

Перехідна зона між сусідніми природними одиницями (геокомплексами, екосистемами), яка характеризується крайовим ефектом тобто зростанням гео- та біорізноманіття внаслідок взаємного проникання у її межах складових елементів сусідніх одиниць.

Рос. - Эктон

DYNAMIKA KRAJOBRAZU

Еволюційна і циклічна, długo- i krótkookresowa zmienność krajobrazu w czasie i przestrzeni.

Рос. - Динамика ландшафта

BADANIA KRAJOBRAZOWE

Całokształt działań badawczych, wykorzystujących zróżnicowane podejścia, zasady i metody, celem których jest poznanie krajobrazu jako całości: jego struktury, prawidłowości funkcjonowania, dynamiki i rozwoju w celu tworzenia podstaw racjonalnego wykorzystania krajobrazu jako bezpośredniego środowiska życia i działalności człowieka.

Рос. - Исследования ландшафтные

EKOLOGIA KRAJOBRAZU

Nauka zajmująca się badaniem krajobrazu traktowanego w sposób całościowy obejmującego zarówno sferę przyrodniczą, jak i człowieka oraz efekty jego działalności. Krajobraz jest przez E.k. traktowany w aspekcie strukturalnym, funkcjonalnym i wizualnym. Badania ekologiczno-krajobrazowe są prowadzone przez specjalistów o różnym wykształceniu z dominacją geografów, biologów i architektów krajobrazu.

Рос. - Экология ландшафтная

EKOTON

Strefa przejściowa pomiędzy sąsiadującymi jednostkami przyrodniczymi (geokompleksami, ekosystemami) charakteryzująca się efektem brzegowym czyli wzrostem geo- i bioróżnorodności wskutek wzajemnego przenikania się w jej obrębie składowych elementów sąsiadujących jednostek.

Рос. - Эктон

ЕКОТОП

Найменше цілісне природне утворення (ділянка суші або водойми), що характеризується однорідністю елементів живої та неживої природи.

Синоніми: *фація, елементарний природний комплекс, елементарний ландшафт*

Рос. - Экотоп

ЕЛЕМЕНТ ЛАНДШАФТУ

Загальна назва довільного складника ландшафтної системи.

Рос. - Элемент ландшафта

Є

ЄВРОПЕЙСЬКА ЛАНДШАФТНА КОНВЕНЦІЯ

Документ, підготовлений та підписаний у Флоренції 20 жовтня 2000 р. країнами - членами Ради Європи, що декларує принципи формування та охорони ландшафту. Є.л.к. визначає ландшафт як «територію, як її сприймають люди, характер якої є результатом дії та взаємодії природних та/або людських чинників» та подає рекомендації щодо ландшафтної політики, охорони, раціонального використання та планування ландшафту. Польща ратифікувала Конвенцію 27 вересня 2004 року, Україна 7 вересня 2005 р.

Рос. - Европейская ландшафтная конвенция

ЄМНІСТЬ ЛАНДШАФТУ

Здатність ландшафту до прийняття різнорідних навантажень, що утотожнюється з величиною негативних впливів, які може витримати ландшафт без порушення рівноваги. Є.л. найчастіше розглядається в аспекті здатності ландшафту забезпечити життєдіяльність визначеної кількості рослинних і тваринних організмів, або в аспекті забезпечення комфорту проживання/перебування визначеної кількості осіб (для порівняння: ємність рекреаційна).

Рос. - Емкость ландшафта

ЕКТОП

Najmniejsza całościowa jednostka przyrodnicza (lądowa lub wodna) charakteryzująca się jednorodnością elementów przyrody żywej i nieożywionej.

Synonimy: *facja, elementarny kompleks przyrodniczy, krajobraz elementarny*

Ros. - Экотоп

ELEMENT KRAJOBRAZU

Nazwa ogólna dowolnego składnika systemu krajobrazowego.

Ros. - Элемент ландшафта

EUROPEJSKA KONWENCJA KRAJOBRAZOWA

Dokument sporządzony i podpisany we Florencji 20 października 2000 r. przez Państwa Członkowskie Rady Europy, deklarujący zasady kształtowania i ochrony krajobrazu. E.k.k definiuje krajobraz jako „obszar, postrzegany przez ludzi, którego charakter jest wynikiem działania i interakcji czynników przyrodniczych i/lub ludzkich” i podaje wytyczne w zakresie polityki krajobrazowej, ochrony, gospodarowania i planowania krajobrazu. Polska ratyfikowała Konwencję 27 września 2004 r., Ukraina 7 września 2005 r.

Ros. - Европейская ландшафтная конвенция

POJEMNOŚĆ KRAJOBRAZU

Zdolność krajobrazu do przyjmowania różnorodnych obciążeń zazwyczaj utożsamiana z ilością i głębokością zaburzeń, którym może być poddany krajobraz bez zachwiania jego równowagi. Najczęściej P.k. jest rozpatrywana w aspekcie zdolności krajobrazu do zapewnienia działalności życiowej określonej liczby organizmów roślinnych lub zwierzęcych lub w sensie zapewnienia komfortu życia/przebywania określonej liczby osób (porównaj: pojemność rekreacyjna).

Ros. - Емкость ландшафта

ЗАБРУДНЕННЯ ЛАНДШАФТУ

Надходження до ландшафту субстанції та енергії, яке перевищує його регенераційно-утилізаційні можливості, призводить до змін властивостей ландшафту, погіршення і порушення його базових функцій. Значне забруднення може привести ландшафт до критичного стану і має шкідливий вплив на людину та біоту.

Рос. - Загрязнение ландшафта

ЗАКОН ГЕОГРАФІЧНОЇ ЗОНАЛЬНОСТІ

Закономірна широтна та субширотна зміна властивостей компонентів природи і ландшафтів у цілому на поверхні земної кулі, обумовлена нерівномірним надходженням сонячної енергії на її поверхню у різних географічних широтах у результаті наявної (близької до сферичної) форми Землі. З.г.з. проявляється і на суші, і на просторах океану. Результатом є утворення на земній поверхні географічних поясів (полярний, помірний, тропічний та ін.) та ланд-шафтних (природних) зон (в межах континентів, наприклад, зони тундри, тайги, степу, пустель, саван і т.д.). Межі зон здебільшого мають перехідний характер. Схема зональності відзначається значною деформованістю контурів, що обумовлено, головним чином, особливостями розташування суші та моря, гіпсометрією території, морськими течіями та напрямками постійно діючих вітрів.

Рос. - Закон географической зональности

ЗВ'ЯЗКИ ЛАНДШАФТНІ

Усілякі зв'язки між складовими частинами ландшафтної системи (геокомпонентами та морфологічними частинами ландшафту – внутрішні зв'язки), а також зв'язки ландшафту з сусідніми ландшафтами (зовнішні). Зв'язки між складовими ландшафту реалізуються на основі існування потоків (матеріальних, енергетичних та інформаційних). З.л. мають характер прямих та зворотніх (додатних і від'ємних).

Рос. - Связи ландшафтные

ZANIECZYSZCZENIE KRAJOBRAZU

Dostawa substancji i energii do krajobrazu przekraczająca jego zdolności regeneracyjno-utylicacyjne prowadząca do zmian własności krajobrazu oraz do pogorszenia i naruszenia jego podstawowych funkcji. Znaczne zanieczyszczenie może doprowadzić krajobraz do stanu krytycznego i negatywnie wpływa na człowieka oraz organizmy żywe.

Ros. - Загрязнение ландшафта

PRAWO STREFOWOŚCI GEOGRAFICZNEJ

Prawidłowa szerokościowa oraz subszerokościowa zmienność właściwości komponentów przyrody oraz krajobrazów na powierzchni kuli ziemskiej stanowiąca pochodną nierównomiernego rozmieszczenia energii, co spowodowane jest kształtem Ziemi i różnym kątem padania promieni słonecznych na różnych szerokościach geograficznych. P.s.g. odnosi się do terenów tak lądowych, jak i oceanicznych. Efektem jest podział powierzchni Ziemi na pasy geograficzne (polarne, umiarkowane i gorący) oraz strefy krajobrazowe (przyrodnicze) (w granicach kontynentów m.in. tundry, tajgi, stepową, pustynną, sawanny i in). Granice stref mają charakter przejściowy. Schemat strefowości ulega znacznym deformacjom wynikającym głównie z nierównomiernego rozmieszczenia kontynentów i oceanów, zróżnicowania ich urzeźbienia oraz działalności prądów morskich i stale wiejących wiatrów.

Ros. - Закон географической зональности

POWIĄZANIA KRAJOBRAZOWE

Wszelkie związki pomiędzy składowymi systemy krajobrazowego (geokomponentami i morfologicznymi częściami krajobrazu – związki wewnętrzne) oraz związki krajobrazu z sąsiednimi krajobrazami (zewewnętrzne). Związki pomiędzy składowymi krajobrazu realizują się na zasadzie istnienia potoków (materialnych, energetycznych oraz informacyjnych). P.K. mają charakter sprzężeń zwrotnych dodatnich i ujemnych.

Ros. - Связи ландшафтные

ЗВ'ЯЗКИ ЛАНДШАФТНІ ВЕРТИКАЛЬНІ

Зв'язки між компонентами ландшафту, що проявляються через вплив одного компоненту на інший. Реалізуються, головним чином, через вертикальне транспортування матерії, енергії та інформації. Приклади З.л.в.: фільтрація опадів у ґрунт, осідання атмосферного пилу, коливання рівня ґрунтових вод, висхідні та нисхідні повітряні струмені в атмосфері і т.д.

Рос. - Связи ландшафтные вертикальные

ЗВ'ЯЗКИ ЛАНДШАФТНІ ГОРИЗОНТАЛЬНІ

Різноманітні зв'язки між ландшафтними виділами. Специфіка цих зв'язків залежить, головним чином, від особливостей географічного та топографічного положення виділів. З.л.г. реалізуються через дію процесів денудації, поверхневий та підземний стік, переміщення повітряних мас, міграцію живих організмів, транспортування елементів та хімічних сполук.

Рос. - Связи ландшафтные горизонтальные

ЗДОРОВ'Я ЛАНДШАФТУ

Стан ландшафту, при якому процеси його функціонування перебігають нормально. Таке розуміння З.л. утворюється зі станом природної рівноваги. Вважається, що від стану З.л. залежить його потенціал та можливості виконання потрібних людині функцій. Стан З.л. оцінюється на основі показників продуктивності та окремих показників біологічної різноманітності. Концепція З.л. використовується при оцінюванні ступеня антропогенної перетвореності ландшафту і при плануванні заходів, спрямованих на поліпшення існуючого стану.

Рос. - Здоровье ландшафта

ЗМІНИ АНТРОПОГЕННІ ЛАНДШАФТІВ

Зміни в ландшафтах під впливом діяльності людини. Можуть мати прямий або опосередкований характер, бути зворотними й незворотними. Внаслідок змін відбувається антропогенізація ландшафтів.

Синонім: *синантропізація ландшафту*

Рос. - Антропогенные изменения ландшафтов

PIONOWE ZWIĄZKI KRAJOBRAZOWE

Związki pomiędzy komponentami krajobrazu, przejawiające się wpływem jednego komponentu na drugi. Związki te realizują się głównie poprzez pionowy transport materii, energii i informacji. Przykłady P.z.p.: infiltracja wód opadowych w ґрунт, depozycja pyłu atmosferycznego, wahania poziomu wód ґрунтовych, prądy wstępujące i zstępujące w atmosferze itp.

Ros. - Связи ландшафтные вертикальные

POZIOME ZWIĄZKI KRAJOBRAZOWE

Różnorodne związki pomiędzy jednostkami krajobrazowymi. O ich charakterze decyduje głównie położenie geograficzne i topograficzne jednostek. P.z.k. realizują się poprzez działanie procesów denudacji, wpływu powierzchniowego, odpływu podziemnego, a także poprzez przemieszczanie się mas powietrza, migrację organizmów żywych, transport pierwiastków i związków chemicznych.

Ros. - Связи ландшафтные горизонтальные

ZDROWIE KRAJOBRAZU

Stan krajobrazu, w którym procesy związane z jego funkcjonowaniem przebiegają normalnie. Tak rozumiane Z.k. związane jest ze stanem równowagi przyrodniczej. Przyjmuje się, że od stanu Z.k. zależy jego potencjał i możliwość pełnienia świadczeń potrzebnych człowiekowi. Do oceny stanu Z.k. wykorzystywane są miary ujmujące procesy produkcji oraz wybrane wskaźniki różnorodności biologicznej. Konceptcja Z.k. jest wykorzystywana w ocenie stopnia przekształcenia antropogenicznego krajobrazu i w planowaniu zabiegów naprawczych.

Ros. - Здоровье ландшафта

ZMIANY ANTROPOGENICZNE KRAJOBRAZÓW

Zmiany w krajobrazach pod wpływem oddziaływań antropogenicznych. Mogą mieć charakter bezpośredni lub pośredni, być odwracalne lub nieodwracalne. Zmiany te prowadzą do antropogenizacji krajobrazu.

Synonim: *synantropizacja krajobrazu*

Ros. - Антропогенные изменения ландшафтов

ЗМІНИ У ЛАНДШАФТІ НЕЗВОРОТНІ

Довічні зміни у просторовій та функціональній структурі ландшафту, що виникли внаслідок впливу стихії чи людини, після яких ландшафт не в змозі повернутися до вихідного стану.

Рос. - Изменения в ландшафте необратимые

ЗОНА ЛАНДШАФТНА

Частина географічного поясу, як правило, широтна чи субширотна смуга, що характеризується своєрідним режимом тепла і вологи, проявляється в домінуючому типі природних рослинних угруповань і ґрунтів, які визначають зональний характер ландшафтів. Приклади З.л.: ландшафти тундри, тайги, степу, саванни та ін.

Синонім: *фізико-географічна зона, природна зона*

Рос. - Зона ландшафтная

ЗОНАЛЬНІСТЬ ЛАНДШАФТНА

Явище закономірного широтного розміщення ландшафтів на поверхні земної кулі, обумовлене сферичною формою Землі та різним кутом падіння сонячних променів на її поверхню у різних географічних широтах.

Рос. - Зональность ландшафтная

I

ИНВЕРСИЯ ЛАНДШАФТНА

Розподіл ландшафтів по висоті, який не відповідає закону висотної поясності (зворотній). Головною причиною І.л. є інверсія температури, що викликана особливостями рельєфу (напр. замкнуті міжгірні пониження з ослабленим впливом холодного повітря). Інші причини І.л.: особливості геологічної будови, умов дренажу та характеру родючості ґрунтів, що визначають умови розвитку рослинності, тощо.

Рос. - Инверсия ландшафтная

ZMIANY KRAJOBRAZU NIEODWRACALNE

Trwale zmiany w strukturze przestrzennej i funkcjonalnej krajobrazu spowodowane działaniem czynników naturalnych lub antropogenicznych, uniemożliwiające powrót krajobrazu do stanu wyjściowego.

Ros. - Изменения в ландшафте необратимые

STREFA KRAJOBRAZOWA

Część pasa geograficznego, strefa szerokościowa lub subszerokościowa, cechująca się swoistym ustrojem termicznym i wilgotnościowym, którego odbiciem jest dominujący typ naturalnych zbiorowisk roślinnych i gleb, decydujących o strefowym charakterze krajobrazów. Przykłady S.k.: krajobrazy tundry, tajgi, stepu, sawanny i in.

Synonim: *strefa fizycznogeograficzna, strefa przyrodnicza*

Ros. - Зона ландшафтная

STREFOWOŚĆ KRAJOBRAZOWA

Zjawisko prawidłowego strefowego rozmieszczenia krajobrazów na powierzchni kuli ziemskiej w związku z kulistym kształtem Ziemi i różnym kątem padania promieni słonecznych na różnych szerokościach geograficznych.

Ros. - Зональность ландшафтная

INWERSJA KRAJOBRAZOWA

Układ pionowy krajobrazów niezgodny z prawem piętrowości (odwrócony). Główna przyczyna I.k. to inwersja temperatury, spowodowana osobliwościami rzeźby (np. zamknięte obniżenia międzygórskie z utrudnionym odpływem chłodnego powietrza). Inne przyczyny I.k.: osobliwości podłoża geologicznego, warunków дренаżu i rozwoju gleb rzutujących na żyzność siedliska, do którego nawiązuje roślinność i in.

Ros. - Инверсия ландшафтная

К

КАРТИ ЛАНДШАФТНИ

Тематичні карти, що відображають закономірності та особливості організації природного середовища, відзеркаляють структуру ландшафтів, розміщення ландшафтних виділів та їх типологію. У масштабному відношенні Л.к. поділяються на: базові (1:2000 – 1:10 000), детальні (1:10 000 – 1:100 000), оглядові (1:100 000 – 1:750 000) та загальні (1:750 000 і дрібніші) або ж на великомасштабні (до 1:100 000), середньо- (понад 100 000 до 1 000 000) та дрібномасштабні (понад 1 000 000). Л.к. є основою для створення схем фізико-географічного районування, а також низки прикладних карт, наприклад, ландшафтно-меліоративних, ландшафтно-геохімічних, карт для організації землекористування, охорони природи, рекреації.

Рос. - Карты ландшафтные

КАРТОГРАФУВАННЯ ЛАНДШАФТНЕ

Сукупність дослідницьких дій, спрямованих на пізнання структури і функціонування ландшафту та властивостей його складових з подальшим їх карто-графічним відображенням. Можуть бути реалізовані стаціонарним, напівстаціонарним, експедиційним та аеровізуальним способами. Важливим етапом К.л. є польові дослідження: проводяться на ключових ділянках або за визначеним маршрутом. К.л. здійснюється з використанням фондових матеріалів, існуючих тематичних карт, даних дистанційного зондування земної поверхні тощо. К.л. включає також різні методи створення ландшафтних карт, у тому числі з використанням ГІС-технологій.

Рос. - Картографирование ландшафтное

КАТЕНА ЛАНДШАФТНА

Закономірна зміна фацій (екотопів) вздовж гіпсометричного профілю, обумовлена формою схилу, характером порід, варіаціями зволоження, тополімаітичних умов та рослинності. Подібні катенальні уклади повторюються в певних (подібних) умовах у характерний спосіб.

Рос. - Катена ландшафтная

MAPY KRAJOBRAZOWE

Syntetyczne mapy tematyczne przedstawiające prawidłowości i osobliwości organizacji środowiska przyrodniczego, strukturę krajobrazów, zasięgi jednostek krajobrazowych oraz ich typologię. W nawiązaniu do skali M.k. dzielą się na: podstawowe (1:2000 – 1:10000), szczegółowe (1:10000 – 1:100000), przeglądowe (1:100000 – 1:750000) oraz ogólne (1:750000 i mniej dokładne) lub na wielkoskalowe (do 1:100 000), średnioskalowe (ponad 100 000 do 1 000 000) oraz drobnoskalowe (ponad 1 000 000). M.k. stanowią podstawę tworzenia schematów regionalizacji fizyczno-geograficznej oraz map aplikacyjnych, np. krajobrazowo-melioracyjnych, krajobrazowo-geochemicznych, map oceny do potrzeb zagospodarowania przestrzennego, ochrony przyrody, rekreacji i in.

Ros. - Карты ландшафтные

KARTOWANIE KRAJOBRAZOWE

Całokształt działań badawczych ukierunkowanych na rozpoznanie struktury i funkcjonowania krajobrazu oraz jakości jego komponentów wraz z ich odwzorowaniem kartograficznym. Mogą być realizowane w sposób stacjonarny, półstacjonarny, ekspedycyjny lub aerowizualny. Ważnym etapem K.k. są badania terenowe prowadzone na powierzchniach kluczowych lub metodą marszutową. K.k. są realizowane z wykorzystaniem materiałów archiwalnych, istniejących map tematycznych, danych teledetekcyjnych i satelitarnych obszaru itp. K.k. obejmuje też metody i techniki tworzenia map krajobrazów, w tym techniki GIS.

Ros. - Картографирование ландшафтное

KATENA KRAJOBRAZOWA

Prawidłowe następstwo facji (ekotopów) na profilu rzeźby, uwarunkowane formą zbczca, charakterem skał, zróżnicowaniem stosunków wodnych, warunków topoklimatycznych i roślinnych. Podobne układy katenalne powtarzają się w określonych (podobnych) warunkach w charakterystyczny sposób.

Ros. - Катена ландшафтная

КІЛЬКІСНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ЛАНДШАФТНІ

Кількісні показники просторової структури ландшафту, поділяються на композиційні та конфігураційні. Перші стосуються різноманіття та кількості виділів, другі - відображення їх взаємного просторового розміщення. М.л. найчастіше обчислюються у сформалізований спосіб з використанням відповідних комп'ютерних програм (наприклад Fragstats).

Ros. - Количественные характеристики ландшафтной структуры

КЛАС ЛАНДШАФТУ

Одиниця класифікації природних ландшафтів, що виділяється на основі характеру рельєфу (ландшафти низовинні, рівнинні, гірські тощо). В Україні виділяють два класи – рівнинний та гірський, у Польщі – чотири: низинний, височин та низьких гір, середніх та високих гір, а також долин та понижень.

Ros. - Класс ландшафта

КЛАСИФІКАЦІЯ ЛАНДШАФТІВ

Систематизація ландшафтів відповідно до визначених критеріїв. Існують два базових способи ієрархічного впорядкування ландшафтних одиниць: *районування*, тобто класифікація на основі індивідуальних ознак ландшафтів, у тому числі просторових (напр. – країни, зони, краї, області, райони), і *типологія*, тобто групування ландшафтних одиниць з огляду на ознаки подібності (напр., класи, роди, типи та види ландшафтів). В обох випадках систематика ландшафтних утворень може проводитись шляхом поділу більших одиниць на менші, тобто «зверху-вниз» (дедуктивно) або шляхом групування малих одиниць у що раз більші цілності, тобто «знизу-вверх» (індуктивно). Крім згаданих, існують класифікації ландшафтів за ступінню їх антропогенного перетворення (напр., ландшафти первинно - природні, семінатуральні та культурні, тобто антропогенні). Часто застосовується також простий поділ ландшафтів за характером їх базового використання (ландшафти урбанізовані та промислові, сільськогосподарські, лісові і т.д.). Незалежно від географічних класифікацій, існують розбудовані геохімічні та геоботанічні класифікації ландшафтів.

Ros. - Классификация ландшафтов

METRYKI KRAJOBRAZOWE

Liczbowe charakterystyki struktury przestrzennej krajobrazu. Dzielą się na wskaźniki kompozycji i konfiguracji krajobrazu. Pierwsze dotyczą zróżnicowania i obfitości występowania płatów, drugie odzwierciedlenia rozmieszczenia płatów w przestrzeni. M.K. są najczęściej wyliczane w sposób sformalizowany przy wykorzystaniu odpowiednich programów komputerowych (np. Fragstats).

Ros. - Количественные характеристики ландшафтной структуры

KLASA KRAJOBRAZU

Jednostka klasyfikacji krajobrazów naturalnych, wyróżniana na podstawie charakteru rzeźby (krajobrazy nizinne, wyżynne, górskie itp.). W Ukrainie wyróżnia się dwie klasy: równinną i górską, w Polsce – cztery: nizinną, wyżyn i niskich gór, gór średnich i wysokich oraz dolin i obniżeń.

Ros. - Класс ландшафта

KLASYFIKACJA KRAJOBRAZÓW

Systematyzacja krajobrazów według określonych kryteriów. Do podstawowych należą dwa sposoby hierarchicznego porządkowania jednostek krajobrazowych: *regionalizacja* czyli klasyfikacja prowadzona na podstawie cech indywidualnych, w tym położenia w przestrzeni (np., prowincje, podprowincje, makro-, mezo- i mikroregiony) oraz *typologia* czyli grupowanie jednostek ze względu na istniejące między nimi podobieństwa (np., klasy, rodzaje, gatunki i odmiany krajobrazu). Zarówno w postępowaniu regionalizacyjnym, jak i typologicznym systematyka geokompleksów może być prowadzona albo drogą podziału większych jednostek na coraz mniejsze czyli „z góry w dół” (postępowanie dedukcyjne) albo poprzez grupowanie małych jednostek w coraz większe całości czyli „z dołu w górę” (postępowanie indukcyjne). Obok wymienionych istnieją klasyfikację krajobrazów według stopnia przeobrażenia antropogenicznego (np., krajobrazy pierwotne czyli natury, seminaturalne i kulturowe czyli antropogeniczne). Często stosowany jest też prosty podział krajobrazów na podstawie dominującego rodzaju użytkowania terenu (krajobrazy zurbanizowane i przemysłowe, rolnicze, leśne itp.). Niezależnie od klasyfikacji krajobrazów stosowanych w geografii istnieje rozbudowana klasyfikacja krajobrazów geochemicznych oraz krajobrazów roślinnych.

Ros. - Классификация ландшафтов

КЛІМАТОП

Найменша цілісна природна одиниця, при виділенні якої акцентується увага на провідній ролі клімату (топо- або мікроклімату).

Рос. - Климатоп

КОМПОНЕНТИ ЛАНДШАФТУ

Головні складові ландшафту. Поділяються на природні та антропогенні. Перші - це взаємопов'язані елементарні складові природної системи – повітря (клімат), гірські породи (разом з рельєфом), води, ґрунт, рослинність, тварини. Другі – це людина та продукти її діяльності (різного роду технічні споруди, особливо – забудова і об'єкти транспортної інфраструктури, а також антропогенно перетворені природні об'єкти, як наприклад, канали, штучні тераси тощо). Сучасні ландшафти відзначаються високим вмістом об'єктів людської діяльності.

Рос. - Компоненты ландшафта

КОМФОРТ ЛАНДШАФТУ

Вплив ландшафту на умови проживання людини. Може розглядатись та оцінюватись з різних точок зору: екологічної, медико-біологічної, соціально-психологічної і т.д.

Рос. - Комфорт ландшафта

КОНСЕРВАЦІЯ ЛАНДШАФТУ

Затосування спеціальних охоронних дій з метою довшого утримання теперішнього стану ландшафту або його окремих властивостей.

Рос. - Консервация ландшафта

KLIMATOP

Najmniejsza całościowa jednostka przyrodnicza wyróżniana z uwzględnieniem dominującej roli klimatu (topo- lub mikroklimatu).

Ros. - Климатоп

KOMPONENTY KRAJOBRAZU

Główne składowe krajobrazu. Dzielą się na przyrodnicze i antropogeniczne. Pierwsze to wzajemnie ze sobą powiązane elementarne części składowe systemu przyrody: powietrze (klimat), skała (wraz z rzeźbą), woda, gleba, roślinność, zwierzęta. Drugie to człowiek oraz produkty jego działalności (obiekty techniczne wszelkiego rodzaju, a zwłaszcza zabudowania i obiekty służące komunikacji, też obiekty przyrodnicze przekształcone antropogenicznie, jak np. kanały, tarasy uprawowe itp.). Współczesne krajobrazy cechuje wysoki udział obiektów działalności ludzkiej.

Ros. - Компоненты ландшафта

KOMFORT KRAJOBRAZU

Wpływ krajobrazu na warunki życia człowieka. Może być rozpatrywany i oceniany z różnych punktów widzenia: ekologicznego, medycznobiologicznego, społeczno-psychologicznego itp.

Ros. - Комфорт ландшафта

KONSERWACJA KRAJOBRAZU

Stosowanie specjalnych zabiegów ochronnych mających na celu zachowanie na dłużej obecnego stanu krajobrazu lub wybranych jego właściwości.

Ros. - Консервация ландшафта

Л

ЛАНДШАФТ

1. Ієрархічно організоване цілісне територіальне утворення однорідне за походженням та/або історією розвитку, що складається із взаємопов'язаних природних і антропогенних компонентів та систем нижчого рангу (мофологічних частин ландшафту) і має здатність до самоорганізації та саморегуляції.

2. Зовнішній вигляд земної поверхні з визначеного місця (образ краю, вид).

Рос. - Ландшафт

ЛАНДШАФТ АНТРОПОГЕННИЙ

Ландшафт суттєво змінений в результаті діяльності людини. Виконуючи визначені суспільно-економічні функції, функціонує, передусім, як утвір, підтримуваний та керований людиною. Приклади Л.а.: *ландшафти гірничі, сільськогосподарські, промислові, міські, лінійно-дорожні* та ін.

Синонім: *ландшафт культурний*

Рос. - Ландшафт антропогенный

ЛАНДШАФТ ГІРНИЧИЙ

Антропогенний (культурний) ландшафт, пов'язаний із наявністю шахт, кар'єрів, відвалів, териконів і т.д., котрого структура та функціонування визначаються гірничовидобувною діяльністю людини.

Рос. - Ландшафт горнопромышленный

ЛАНДШАФТ ДЕГРАДОВАНИЙ

Ландшафт, який зазнав значних незворотних структурних та функціональних змін. Характеризується зниженням або втратою регенераційних властивостей.

Рос. - Ландшафт деградированный

КРАJOBPAZ

1. Hierarchicznie zorganizowany całościowy system terytorialny o jednorodnym pochodzeniu i/lub wspólnej historii rozwoju złożony ze wzajemnie powiązanych komponentów przyrodniczych i antropogenicznych oraz systemów niższej rangi (morfologicznych części krajobrazu) wykazujący się zdolnościami do samoorganizacji i samoregulacji.

2. Wygląd powierzchni ziemi z określonego miejsca (obraz kraju, widok).

Рос. - Ландшафт

КРАJOBPAZ АНТРОПОГЕНІЧНИЙ

Krajobraz zmieniony w istotny sposób w rezultacie działalności człowieka. Spełniając określone funkcje społeczno-gospodarcze funkcjonuje, przede wszystkim, jako twór utrzymywany i zarządzany przez człowieka. Przykłady К.а.: *krajobraz górniczy, rolniczy, przemysłowy, miejski, komunikacyjny* i in.

Synonim: *krajobraz kulturowy*

Рос. - Ландшафт антропогенный

КРАJOBPAZ ГÓРНИЧЫЙ

Krajobraz antropogeniczny (kulturowy) związane z obecnością kopalni, szczególnie odkrywkowych, hałd, składowisk itp., którego struktura i funkcjonowanie zdominowane są przez górnictwem działalnością człowieka.

Рос. - Ландшафт горнопромышленный

КРАJOBPAZ ДЕГРАДОВАНИЙ

Krajobraz o znacznie i bezpowrotnie naruszonej strukturze przestrzennej i sposobie funkcjonowania. Cechuje się ograniczeniem lub zanikiem zdolności regeneracyjnych.

Рос. - Ландшафт деградированный

ЛАНДШАФТ ЕЛЕМЕНТАРНИЙ

1. Найменша одиниця поділу ландшафту, що відзначається однорідністю рельєфу, геологічної основи, ґрунту, зволоження, одним рослинним угрупованням і однорідним топокліматом.

Синоніми: *геотоп, ландшафтна фація, екотоп*

2. Найменша одиниця геохімічного поділу ландшафту з однорідним характером міграції та акумуляції хімічних елементів, що виділяється найчастіше за ґрунтовими ознаками.

Рос. - Ландшафт элементарный

ЛАНДШАФТ ЕЛЮВІАЛЬНИЙ

Елементарна складова геохімічного ландшафту, що займає плоскі вододільні поверхні (автохтонне положення) з відносно автономним характером обігу матерії та енергії. У функціональній структурі Л.е. домінують вертикальні зв'язки потоки між його елементами. Характер міграції-акумуляції хімічних елементів у Л.е. залежить від режиму зволоження, що визначається зонально-кліматичними умовами.

Рос. - Ландшафт элювиальный

ЛАНДШАФТ КОМУНІКАЦІЙНИЙ

Антропогенний (культурний) ландшафт з домінуванням комунікаційно-транспортних елементів, структура та функціонування якого підпорядковані людині.

Синонім: *ландшафт лінійно-транспортний*

Рос. - Ландшафт коммуникационный

ЛАНДШАФТ КУЛЬТУРНИЙ

Синонім: *Ландшафт антропогенний*

Рос. - Ландшафт культурный

KRAJOBRAZ ELEMENTARNY

1. Najmniejsza jednostka podziału krajobrazu związana z jednym elementem rzeźby terenu, niezróżnicowanym podłożem skalnym, glebą, stosunkami wodnymi, jednym zespołem roślinnym i niezróżnicowanym topoklimatem.

Synonimy: *geotop, facja krajobrazowa, ekotop*

2. Najmniejsza jednostka podziału geochemicznego krajobrazu o niezróżnicowanym charakterze migracji i akumulacji pierwiastków chemicznych wyróżniana najczęściej na podstawie cech glebowych.

Ros. - Ландшафт элементарный

KRAJOBRAZ ELUWIALNY

Jednostka podziału geochemicznego krajobrazu, krajobraz elementarny, zajmujący płaskie powierzchnie wododziałowe (położenie autochtoniczne), o względnie autonomicznym charakterze obiegu materii i energii. W strukturze funkcjonalnej K.e. dominują pionowe potoki-powiązania pomiędzy jego elementami. Charakter migracji-akumulacji pierwiastków chemicznych w K.e. wyznacza ustrój wilgotnościowy, uzależniony od warunków strefowo-klimatycznych.

Ros. - Ландшафт элювиальный

KRAJOBRAZ KOMUNIKACYJNY

Krajobraz antropogeniczny (kulturowy) zdominowany przez elementy transportowo-komunikacyjne, o strukturze i funkcjonowaniu podporządkowanym działalności człowieka.

Ros. - Ландшафт коммуникационный

KRAJOBRAZ KULTUROWY

Synonim: *Krajobraz antropogeniczny*

Ros. - Ландшафт культурный

ЛАНДШАФТ ЛІСОВИЙ

Природний або антропогенний (культурний) ландшафт, що характеризується домінуванням заліснених теренів. У випадку культурного л.л., його структура і функціонування залежать від діяльності людини (лісове господарство, лісоохорона).

Синонім: *ландшафт лісогосподарський*

Рос. - Ландшафт лесной (лесохозяйственный)

ЛАНДШАФТ МІСЬКИЙ

Різновидність антропогенного (культурного) ландшафту, територія, у просторовій та функціональній структурі якої домінує забудова міського типу (щільно поставлені будинки, у тому числі багатоповерхові, спеціальні будівлі різного функціонального призначення, вулиці, парки, сквери, підземелля, комунікації, комунальні мережі тощо).

Синонім: *урболандшафт*

Рос. - Ландшафт городской, урболандшафт

ЛАНДШАФТ ПЕРВІСНИЙ

Ландшафт, не змінений діяльністю людини, що характеризується природними механізмами функціонування.

Синоніми: *ландшафт натуральний, ландшафт природний*

Рос. - Ландшафт первобытный, ландшафт природный

ЛАНДШАФТ ПОСЕЛЕНСЬКИЙ

Антропогенний (культурний) ландшафт зі сконцентрованою житловою забудовою та супутньою господарсько-обслуговуючою інфраструктурою, структура і функціонування якого визначаються сільбищною діяльністю людини. Виділяють два головні типи Л.п.: *ландшафти міські та сільські*.

Рос. - Ландшафт селитебный

KRAJOBRAZ LEŚNY

Krajobraz naturalny lub antropogeniczny (kulturowy) związany z dominacją terenów zalesionych. W przypadku kulturowego k.l. jego struktura i funkcjonowanie są uzależnione od działalności człowieka (gospodarka leśna, ochrona lasu).

Рос. - Ландшафт лесной (лесохозяйственный)

KRAJOBRAZ MIEJSKI

Rodzaj krajobrazu antropogenicznego (kulturowego), obszar, którego struktura przestrzenna i funkcjonalna są zdominowane poprzez zabudowania typu miejskiego (gęsto stojące budynki, domy, w tym wielopiętrowe, budowle specjalne o różnym przeznaczeniu funkcjonalnym, ulice, parki, skwery, podziemia, komunikację, sieci komunalne itp.).

Рос. - Ландшафт городской, урболандшафт

KRAJOBRAZ PIERWOTNY

Krajobraz natury nie zmieniony przez działalność człowieka o przyrodniczym sposobie funkcjonowania.

Synonim: *krajobraz naturalny*

Рос. - Ландшафт первобытный, ландшафт природный

KRAJOBRAZ OSADNICZY

Krajobraz antropogeniczny (kulturowy) związany ze skoncentrowaną zabudową mieszkalną wraz z towarzyszącą jej infrastrukturą gospodarczo-usługową, którego struktura i funkcjonowanie są zdominowane przez działalność osadniczą człowieka. Wyróżnia się dwa główne typy K.o.: *krajobrazy miejskie i wiejskie*.

Рос. - Ландшафт селитебный

ЛАНДШАФТ ПРОМИСЛОВИЙ

Антропогенний (культурний) ландшафт з високою концентрацією промислових об'єктів, структура та функціонування якого визначаються промисловою діяльністю людини.

Синонім: *ландшафт індустріальний*

Рос. - Ландшафт промышленный

ЛАНДШАФТ РЕКРЕАЦІЙНИЙ

Культурний ландшафт з відповідними природними (клімат, розчленований рельєф, наявність водних об'єктів, розмаїта рослинність тощо) та антропогенними (пам'ятники культури, інфраструктура, транспортна доступність та ін.) умовами, що виконує або може виконувати функцію регенерації фізичних та психічних сил людини.

Рос. - Ландшафт рекреационный

ЛАНДШАФТ РЕНАТУРАЛІЗОВАНИЙ

Антропогенізований ландшафт, що повернувся до природного або близького до нього стану природним шляхом або завдяки системі спеціальних заходів. Л.р. не може бути ототожнений з первинним ландшафтом з огляду на неминучі зміни, яких він зазнав внаслідок діяльності людини (наприклад, радіаційне забруднення, деградовані ґрунти, поява адвентивних видів рослин і тварин тощо).

Рос. - Ландшафт ренатулизованный

ЛАНДШАФТ СІЛЬСЬКИЙ

Антропогенний (культурний) ландшафт з сільською забудовою різного ступеня концентрації та супутньою господарчо-обслуговуючою інфраструктурою, разом з елементами агроландшафту. Структура та функціонування Л.с. перебувають під сильним впливом діяльності людини.

Рос. - Ландшафт сельский, деревенский

KRAJOBRAZ PRZEMYSŁOWY

Krajobraz antropogeniczny (kulturowy), związany ze skoncentrowanym występowaniem obiektów przemysłowych, którego struktura i funkcjonowanie są zdominowane przez przemysłową działalność człowieka.

Ros. - Ландшафт промышленный

KRAJOBRAZ REKREACYJNY

Krajobraz kulturowy o odpowiednich walorach przyrodniczych (warunki klimatyczne, urozmaicenie rzeźby, obecność obiektów wodnych, urozmaicona szata roślinna i in.) i antropogenicznych (walory kulturowe – zabytki i in., infrastruktura, dostępność komunikacyjna i in.), który spełnia lub może spełniać funkcję regeneracji sił fizycznych i psychicznych człowieka.

Ros. - Ландшафт рекреационный

KRAJOBRAZ RENATURALIZOWANY

Krajobraz antropogeniczny przywrócony do stanu naturalnego lub zbliżonego poprzez działanie procesów przyrodniczych lub drogą specjalnych zabiegów. K.r. nie może być utożsamiany z krajobrazem pierwotnym ze względu na nieuniknione trwałe zmiany spowodowane w nim przez działalność człowieka (na przykład zanieczyszczenie radiacyjne, zdegradowane gleby, obce gatunki roślin i zwierząt itp.).

Ros. - Ландшафт ренатулизованный

KRAJOBRAZ WIEJSKI

Krajobraz antropogeniczny (kulturowy) związany z zabudową wiejską o różnym stopniu koncentracji oraz towarzyszącą infrastrukturą gospodarczo-usługową wraz z elementami krajobrazu rolniczego. Struktura i funkcjonowanie K.w. znajdują się pod silnym wpływem działalności człowieka.

Ros. - Ландшафт сельский, деревенский

ЛАНДШАФТ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИЙ

Культурний (антропогенний) ландшафт, що характеризується домінуванням елементів, пов'язаних із сільськогосподарським природокористуванням.

Синоніми: *ландшафт агрокультурний, агроландшафт*

Рос. - Ландшафт сельскохозяйственный

ЛАНДШАФТ СУБАКВАЛЬНИЙ

Елементарна складова геохімічного ландшафту, ландшафт елементарний, що займає донні ділянки річок та водоймищ. У функціональній структурі Л.с. активними є як вертикальні зв'язки-потоки між його елементами (нагромадження матеріалу, особливо у водоймищах), так і горизонтальні (транспорт матеріалу, особливо у річках). Характер міграції-аккумуляції хімічних елементів у Л.с. залежить від рухливості придонного шару води та доступу кисню (кисневе, глеєве чи відновне геохімічне середовище).

Синонім: *ландшафт підводний*

Рос. - Ландшафт субаквальный

ЛАНДШАФТ СУПЕРАКВАЛЬНИЙ

Елементарна складова геохімічного ландшафту, що займає локальні пониження рельєфу, із близьким заляганням ґрунтових вод, що істотно впливають на нього (надмірне зволоження, формування гідрогенних ґрунтів, за умов сухого клімату – засолення і т.д.). У функціональній структурі Л.с. активні як вертикальні зв'язки-потоки між його елементами (переміщення речовини при коливаннях рівня ґрунтових вод), так і горизонтальні (аккумуляція у результаті площинного змиву). Характер міграції-аккумуляції хімічних елементів у Л.с. залежить від особливостей рельєфу та клімату.

Синонім: *ландшафт надводний*

Рос. - Ландшафт супераквальный

KRAJOBRAZ ROLNICZY

Krajobraz kulturowy (antropogeniczny) charakteryzujący się dominacją elementów związanych z uprawą roli.

Ros. - Ландшафт сельскохозяйственный

KRAJOBRAZ SUBAKWALNY

Jednostka podziału geochemicznego krajobrazu, krajobraz elementarny, zajmujący dna cieków wodnych i zbiorników. W strukturze funkcjonalnej K.s. aktywne są zarówno pionowe potoki-powiązania pomiędzy jego elementami (gromadzenie się materii, szczególnie w zbiornikach), jak i poziome (transport materiału, szczególnie w rzekach). Charakter migracji-akumulacji pierwiastków chemicznych w K.s. uzależniony jest od ruchliwości przydennej warstwy wodnej oraz dostępu tlenu (tlenowe, redukcyjne, glejowe środowisko geochemiczne).

Synonim: *krajobraz podwodny*

Ros. - Ландшафт субаквальный

KRAJOBRAZ SUPERAKWALNY

Jednostka podziału geochemicznego krajobrazu, krajobraz elementarny, zajmujący obniżenia z płytkim zaleganiem wód gruntowych, istotnie oddziałujących na krajobraz (nadmiar wilgoci, formowanie się hydrogenicznych gleb, w suchym klimacie – zasolenie itp.). W strukturze funkcjonalnej K.s. aktywne są zarówno pionowe potoki-powiązania pomiędzy jego elementami (transport materii przy wahaniami poziomu wód gruntowych), jak i poziome (akumulacja ze sptywu powierzchniowego). Charakter migracji-akumulacji pierwiastków chemicznych w K.s. uzależniony jest od warunków geomorfologicznych oraz klimatu.

Synonim: *krajobraz nadwodny*

Ros. - Ландшафт супераквальный

ЛАНДШАФТ СУЧАСНИЙ

Ландшафт теперішнього часу. Сучасні ландшафти мають різний вік. До найстарших належать ландшафти тропіків, які сформувалися у кінці крейди і в палеогені. Молодшими – неогеновими - є ландшафти середземноморські. Значно молодші ландшафти помірної та полярної зон, сильно змінені у четвертинному періоді. Сучасні тундрові ландшафти сформувалися вже у післяльодовиковий період.

Рос. - Ландшафт современный

ЛАНДШАФТИ АЗОНАЛЬНІ

Ландшафти, фізіономія, структура та режим функціонування яких визначаються, передусім, дією місцевих факторів, таких як літологія порід (карстові ландшафти), режим зволоження території (ландшафти річкових долин та понижень), глибина залягання ґрунтових вод (болотні ландшафти) та ін. Азональність ландшафтів має відносний характер. Вони в будь-якому випадку залежні від зонального розподілу тепла і вологи.

Рос. - Ландшафты азональные

ЛАНДШАФТИ ЗОНАЛЬНІ

Ландшафти, фізіономія, структура та режим функціонування яких обумовлені дією природно-зональних чинників. Відмінності Л.з. виникають, перш за все, у зв'язку із наявними особливостями балансу тепла і вологи, що визначають характер рослинних угруповань у межах ландшафту. Приклади Л.з.: ландшафти полярних пустинь, тундрові, тайгові, степові, пустинні, саванові, тропічно-лісові та ін.

Рос. - Ландшафты зональные

КРАJOBРАЗ WSPÓŁCZESNY

Krajobraz występujący obecnie. Współczesne krajobrazy są różnego wieku. Do najstarszych należą krajobrazy strefy gorącej ukształtowane w końcu kredy i w paleogenie. Młodsze – neogeńskie są krajobrazy śródziemnomorskie. Znacznie młodsze są krajobrazy stref umiarkowanych i polarnych silnie przekształcone w czwartorzędzie. Dzisiejsze krajobrazy tundry powstały dopiero w okresie polodowcowym.

Ros. - Ландшафт современный

KRAJOBRAZY ASTREFOWE

Krajobrazy, których fizjonomia, struktura oraz sposób funkcjonowania są uwarunkowane głównie czynnikami lokalnymi, takimi jak litologia podłoża (krajobrazy krasowe), rzeźba powierzchni terenu (krajobrazy dolin rzecznych i obniżeń), głębokość zalegania wód ґрунтовych (krajobrazy bagiennie) i in. Astrefowość krajobrazów ma charakter relatywny. W każdym przypadku są one uzależnione od strefowego rozkładu ciepła i wilgoci.

Ros. - Ландшафты азональные

KRAJOBRAZY STREFOWE

Krajobrazy, których fizjonomia, struktura oraz sposób funkcjonowania są uwarunkowane wpływem czynników przyrodniczo-strefowych. O zróżnicowaniu K.s. decyduje przede wszystkim bilans ciepła i wilgoci, warunkujący charakter zbiorowisk roślinnych w granicach krajobrazu. Przykłady K.s.: krajobrazy pustyni polarnych, tundry, tajgi, stepowe, pustynne, sawannowe, lasów zwrotnikowych i in.

Ros. - Ландшафты зональные

ЛАНДШАФТОЗНАВСТВО

Наука, що займається різноаспектними дослідженнями генезису, структури, функціонування, динаміки та розвитку (еволюції) ландшафтів, вивчає їх перцепцію, засоби і цінності, а також опрацьовує питання збалансованого використання ландшафтних ресурсів. Ландшафтознавчі дослідження мають міждисциплінарний характер. Сучасне Л. є одним із містків між природничими науками і суспільними, економічними та мистецтвознавчими дисциплінами, а його ідеї реалізуються географами, ботаніками, екологами, архітекторами, соціологами, економістами, проектантами та ін.

Синонім: *наука про ландшафт*

Рос. - Ландшафтоведение, наука о ландшафте

KRAJOBRAZOZNAWSTWO

Nauka zajmująca się wieloaspektowymi badaniami genezy, struktury, funkcjonowania, dynamiki oraz rozwoju (ewolucji) krajobrazów. W polu zainteresowania K. znajduje się również percepcja, waloryzacja, ocena sposobu użytkowania i optymalizacja wykorzystania zasobów krajobrazowych. Badania krajobrazowe mają interdyscyplinarny charakter. Współczesne K. wiąże nauki przyrodnicze z dyscyplinami społecznymi, ekonomicznymi i artystycznymi i jest uprawiane przez geografów, botaników, ekologów, architektów, socjologów, ekonomistów, planistów i in.

Synonim: *nauka o krajobrazie*

Ros. - Ландшафтоведение, наука о ландшафте

M

МЕЖІ ЛАНДШАФТУ

Перехідні зони (екотони) між сусідніми ландшафтами з підвищеною різноманітністю та мозаїчністю ландшафтних елементів (контактний ефект). Окрім зонально-перехідних, розмитих меж зустрічаються (рідше) лінійні межі, обумовлені геологічними, геоморфологічними та - найчастіше - антропогенними чинниками.

Синонім: *екотон*

Рос. - Границы ландшафта

МІСЦЕВІСТЬ

1. Обшар, околиця, терен, фрагмент простору.
2. Типологічна фізико-географічна одиниця – набір генетично/динамічно пов'язаних урочищ у межах одного комплексу форм рельєфу з однорідним характером клімату (мезоклімату).

Рос. - Местность

GRANICE KRAJOBRAZU

Strefy przejściowe (ekotony) pomiędzy sąsiadującymi jednostkami krajobrazowymi, o wzmożonej różnorodności i mozaikowatości elementów krajobrazu (efekt brzegowy). Obok granic strefowych (rozmytych) występują (rzadziej) granice liniowe o uwarunkowaniach geologicznych, geomorfologicznych oraz najczęściej - antropogenicznych.

Synonim: *ekoton*

Ros. - Границы ландшафта

TEREN

1. Obszar, okolica, „miejscowość”, wycinek przestrzeni.
2. Typologiczna jednostka fizyczno-geograficzna – zespół powiązanych genetycznie/dynamicznie uroczysk odnoszących się do jednego kompleksu form rzeźby i cechujący się jednym rodzajem klimatu (mezoklimatu).

Ros. - Местность

МОДЕЛЮВАННЯ ЛАНДШАФТУ

Дослідницькі дії, спрямовані на спрощене відображення реально існуючого ландшафту. Моделі найчастіше мають описовий, математичний, графічний та картографічний характер і відносяться до структури ландшафту (моделі структурні), його функціонування (моделі функціональні) та еволюції (моделі еволюційні). Моделями ландшафтів є аеро- та космознімки, загально-географічні та тематичні карти, а також дані, зосереджені в географічних інформаційних системах (ГІС). Застосування моделювання обумовлює формалізацію дослідницького процесу. Моделювання дає можливість також аналізувати важкі для «схоплення», наприклад, з огляду на високу швидкість протікання, процеси.

Рос. - Моделирование ландшафта

МОНІТОРИНГ ЛАНДШАФТУ

Система регулярних спостережень за станом ландшафту з метою контролю його змін, відслідковування перебігу процесів та виявлення тенденцій розвитку. М.л. повинен бути безперервним і пов'язаним із процедурою оцінки. Результати М.л. повинні бути покладені в основу рішень щодо природокористування.

Рос. - Мониторинг ландшафта

МОРФОТОП

Найменша цілісна природна одиниця, при виділенні якої акцентується увага на провідній ролі рельєфу території. М. є гомогенною, з точки зору походження рельєфу чи його вибраних характеристик, ділянкою.

Рос. - Морфотоп

MODELOWANIE KRAJOBRAZU

Czynności badawcze mające na celu uproszczone odwzorowanie realnie istniejącego krajobrazu. Modele najczęściej mają charakter opisowy, matematyczny, graficzny, kartograficzny i odnoszą się do struktury krajobrazu (modele strukturalne), jego funkcjonowania (modele funkcjonalne) oraz ewolucji (modele ewolucji krajobrazu). Jako modele krajobrazu wykorzystywane są zdjęcia lotnicze i obrazy satelitarne, mapy ogólnogeograficzne i tematyczne oraz cyfrowe dane o terenie zgromadzone w geograficznych systemach informacyjnych (GIS). Zastosowanie modelowania prowadzi do sformalizowania procesu badawczego. Modelowanie umożliwia również analizę procesów trudnych do uchwycenia np. ze względu na tempo ich przebiegu.

Ros. - Моделирование ландшафта

MONITORING KRAJOBRAZU

System regularnie prowadzonych obserwacji nad stanem krajobrazu w celu kontroli jego zmian, przebiegu zachodzących procesów oraz analizy trendów rozwojowych. M.k. musi być procesem ciągłym i powiązany z procedurą oceny. Stanowić powinien podstawę decyzji odnoszących się do wykorzystania i zarządzania krajobrazem.

Ros. - Мониторинг ландшафта

MORFOTOP

Najmniejsza całościowa jednostka przyrodnicza wyróżniana z uwzględnieniem dominującej roli rzeźby powierzchni terenu. M. jest obszarem homogenicznym z punktu widzenia genezy rzeźby lub jej wybranych cech.

Ros. - Морфотоп

H

НАВАНТАЖЕННЯ АНТРОПОГЕННЕ НА ЛАНДШАФТ

Сукупність антропогенних чинників, що діють на ландшафт.

Рос. - Нагрузка антропогенная на ландшафт

OBciążENIE ANTROPOGENICZNE KRAJOBRAZU

Zespół czynników antropogenicznych działających na krajobraz.

Ros. - Нагрузка антропогенная на ландшафт

НАВАНТАЖЕННЯ КРИТИЧНЕ НА ЛАНДШАФТ

Величина сумарного впливу на ландшафт зовнішніх антропогенних чинників, з перевищенням якої розпочинаються процеси деградації, що призводять до тривалих змін структури та функціонування ландшафту.

Синонім: *навантаження порогове на ландшафт*

Рос. - Нагрузка критическая на ландшафт

НАВАНТАЖЕННЯ НА ЛАНДШАФТ

Група зовнішніх чинників, що впливають на ландшафт.

Рос. - Нагрузка на ландшафт

НОРМИ НАВАНТАЖЕННЯ НА ЛАНДШАФТ

Ступінь антропогенного впливу на ландшафт, що не призводить до розвитку процесів деградації і порушення його структури та режиму функціонування.

Рос. - Нормы нагрузки на ландшафт

OBCIĄŻENIE KRYTYCZNE KRAJOBRAZU

Wielkość sumarycznego oddziaływania zewnętrznych antropogenicznych czynników na krajobraz po przekroczeniu której uruchamiają się procesy degradacyjne, prowadzące do trwałych zmian struktury i funkcjonowania krajobrazu.

Synonim: *obciążenie graniczne krajobrazu*

Ros. - Нагрузка критическая на ландшафт

OBCIĄŻENIE KRAJOBRAZU

Zespół czynników zewnętrznych działających na krajobraz.

Ros. - Нагрузка на ландшафт

NORMY OBCIĄŻENIA KRAJOBRAZU

Wielkość oddziaływania antropogenicznego na krajobraz nie prowadząca do uruchomienia procesów degradacyjnych i naruszenia jego struktury oraz sposobu funkcjonowania.

Ros. - Нормы нагрузки на ландшафт

O

ОБОЛОНКА ЛАНДШАФТНА

Приповерхнева сфера Землі (епігеосфера), в межах якої безпосередньо стикаються і взаємодіють через обіги матерії, енергії та інформації абіотичні (гірські породи, води, повітря), біотичні (організми) та антропічні (людина) складові літосфери, гідросфери, атмосфери, біосфери та антропосфери, формуючи на земній поверхні територіально диференційований «клим» ландшафтних утворень. Структура О.л. формується процесами, пов'язаними з нерівномірним отриманням поверхнею сонячної енергії (зональні явища), як і ендегенними процесами (азональні явища).

Рос. - Оболочка ландшафтная

POWŁOKA KRAJOBRAZOWA

Zewnętrzna sfera Ziemi (epigeosfera), w obrębie której poprzez obiegi materii, energii i informacji, bezpośrednio kontaktują się i wzajemnie na siebie oddziałują abiotyczne (skały, wody, powietrze), biotyczne (organizmy) i antropiczne (człowiek) elementy litosfery, hydrosfery, atmosfery, biosfery i antroposfery. Efektem tych oddziaływań na powierzchni Ziemi jest terytorialnie zróżnicowana mozaika jednostek krajobrazowych. P.k. jest kształtowana przez procesy związane ze zróżnicowaną dostawą energii słonecznej (zjawiska strefowe), jak i przez procesy endogeniczne (zjawiska astrefowe).

Ros. - Оболочка ландшафтная

ОДИНИЦІ ХОРИЧНІ

Природні одиниці районування в німецькій географії. В Польщі і в Україні використовуються рідко. Виділяють мегахори, що є відповідником фізико-географічних провінцій, макрохори, яким у Польщі відповідають макрорегіони, мезохори, яким відповідають мезорегіони, мікрохори – мікрорегіони, а також екохори, що корелюються з місцевостями (при їх розгляді як індивідуальних одиниць) та нанохори, яким відповідають (в індивідуальному розумінні) урочища. Усі хоричні одиниці характеризуються територіальною цілісністю та певною подібністю походження. Основою виділення О.х. є особливості їх структури (для одиниць нижчих таксономічних рівнів) або домінуючі провідні ознаки (для одиниць вищих таксономічних рівнів).

Рос. - Единицы хорические

ОПТИМІЗАЦІЯ ЛАНДШАФТУ

Діяльність людини, спрямована на повернення ландшафту до стану рівноваги (або збереження цього стану) та забезпечення ефективного виконання ним різних функцій. Вибір найбільш доцільних у контексті засад збалансованого розвитку напрямів та способів використання його ресурсів.

Рос. - Оптимизация ландшафта

ОХОРОНА ЛАНДШАФТУ

Система адміністративно-юридичних, економічних, технологічних, освітніх та пропагандистських заходів, спрямованих на збереження, охорону, відновлення та/або поліпшення структури і динаміки ландшафту та виконуваних ним функцій.

Рос. - Охрана ландшафта

JEDNOSTKI CHORYCZNE

Przyrodnicze jednostki regionalne według geografii niemieckiej. Termin rzadko stosowany w Polsce i na Ukrainie. Wyróżniane są megachory stanowiące odpowiednik prowincji fizycznogeograficznych, makrochory odpowiadające w Polsce makroregionom, mezochory – mezoregionom, mikrochory – mikroregionom oraz eko-chory korelowane z indywidualnymi terenami i nanochory stanowiące odpowiednik indywidualnie traktowanych uroczysk. Wszystkie jednostki choryczne cechują się zwartością terytorialną i zbliżonym pochodzeniem. J.c. wyróżniane są na podstawie osobliwości wewnętrznej struktury (jednostki niższych poziomów taksonomicznych) lub dominujących cech przewodnich (jednostki wyższych poziomów taksonomicznych).

Ros. - Единицы хорические

ОПТИМАЛІЗАЦІЯ КРАJOBРАЗУ

Działalność ludzka mająca na celu powrót krajobrazu do stanu równowagi (lub zachowanie tego stanu) oraz zapewnienie efektywnego spełniania przez krajobraz różnych funkcji. Wybór najlepszych z możliwych kierunków i sposobów wykorzystania zasobów krajobrazu w zgodzie z zasadami rozwoju zrównoważonego.

Ros. - Оптимизация ландшафта

ОСНОВАНА КРАJOBРАЗУ

System zabiegów administracyjno-prawnych, ekonomicznych, technologicznych, oświatowych i propagandowych, zmierzających do ochrony, odtworzenia i/lub poprawy struktury i dynamiki krajobrazu oraz funkcji przez niego spełnianych.

Ros. - Охрана ландшафта

ОЦІНКА ЛАНДШАФТУ

Дослідження структурних, функціональних та перцепційних характеристик ландшафту з метою його наукового пізнання або частіше - для конкретних практичних потреб. Для оцінки ландшафту використовуються різні методи, як кількісні, так і якісні. Вибір методу визначається, головним чином, ціллю, яка перед нею ставиться. Найчастіше використовується бальна оцінка (бонітування), яка не дивлячись на арбітральну основу дозволяє враховувати довільні елементи. Дивись теж: *потенціал ландшафту, послуги ландшафту*.

Рос. - Оценка ландшафта

OCENA KRAJOBRAZU

Kwalifikacja cech strukturalnych, funkcjonalnych i percepcyjnych krajobrazu służąca poznaniu naukowemu lub częściej określonym potrzebom praktycznym. W ocenie krajobrazu stosowane są różne metody, zarówno ilościowe, jak i jakościowe. Wybór metody zależy głównie od celu, jakiemu jest ona podporządkowana. Najczęściej wykorzystywana jest bonitacja punktowa, która mimo arbitralnych założeń pozwala na uwzględnienie dowolnych elementów. Porównaj też *potencjał krajobrazu oraz świadczona krajobrazowe*.

Ros. - Оценка ландшафта

П

ПАЛЕОЛАНДШАФТ

Ландшафт, що існував в минулі геологічні періоди і відтворюється шляхом реконструкцій.

Рос. - Палеоландшафт

ПЕДОТОП

Найменша цілісна природна одиниця, при виділенні якої акцентується увага на провідній ролі ґрунту.

Рос. - Педотоп

ПІДХІД ЛАНДШАФТНИЙ

Погляд на навколишнє середовище і людину в ньому як на ієрархічну систему, що складається з різнорангових природних та природно-антропогенних ландшафтних утворень, які характеризуються цілісністю. П.л. відповідає група особливих методів досліджень, а також специфічне спрямування практичних дій у середовищі.

Синонім: *ландшафтна точка зору*

Рос. - Подход ландшафтний, ландшафтная точка зрения

PALEOKRAJOBRAZ

Krajobraz który istniał w minionych okresach geologicznych i jest odtwarzany na drodze rekonstrukcji.

Ros. - Палеоландшафт

PEDOTOP

Najmniejsza całościowa jednostka przyrodnicza wyróżniana z uwzględnieniem dominującej roli gleby.

Ros. - Педотоп

PODEJŚCIE KRAJOBRAZOWE

Spojrzenie na otaczające środowisko i człowieka w nim jako na hierarchiczny system, składający się z różnej rangi jednostek przyrodniczych i przyrodniczo-antropogenicznych o właściwościach całościowych. Z P.k. wiąże się grupa specyficznych metod badawczych oraz swoiste ukierunkowanie działań praktycznych w środowisku.

Synonim: *krajobrazowy punkt widzenia*

Ros. - Подход ландшафтний, ландшафтная точка зрения

ПЛАНУВАННЯ ЛАНДШАФТУ

Сукупність дій (методичних, проектних, юридичних, планово-прогностичних і т.д.), спрямованих на опрацювання проекту оптимізації використання ландшафту зі збереженням його функцій та естетичного вигляду.

Рос. - Планирование ландшафта

ПОСЛУГИ ЛАНДШАФТУ

Набір засобів та функцій ландшафту, придатних для людського суспільства. Поділяються на чотири групи: постачальні, культурні, регулюючі та допоміжні. Дві перші групи включають засоби і структури, що безпосередньо використовуються людиною, дві останні впливають на інтегральність (цілісність) ландшафтної системи та можливість продукції ним постачальних та культурних засобів. Концепція ландшафтних послуг, яка поєднує ландшафтний підхід з економічним, стала дуже популярною в останні роки і використовується як у наукових, так і у практичних сферах людської діяльності.

Рос. - Услуги ландшафта

ПОТЕНЦІАЛ ЛАНДШАФТУ

Різні види ресурсів та цінності ландшафту, що слугують для задоволення людських потреб. П.л. залежить від структури ландшафту, особливостей його функціонування та динаміки, ступеня антропогенного перетворення. Оцінка П.л. вимагає застосування різних методів. У зв'язку з цим впроваджено поняття часткового потенціалу, рівнозначного з визначенням здатності ландшафту виконувати визначені функції (дивись також: *послуги ландшафту*).

Рос. - Потенциал ландшафта

PLANOWANIE KRAJOBRAZU

Zbiór czynności (metodycznych, projektowych, prawnych, planowo-prognostycznych itp.) prowadzących do opracowania projektu optymalizacji wykorzystania krajo-brazu z zachowaniem jego funkcji i piękna.

Ros. - Планирование ландшафта

ŚWIADCZENIA KRAJOBRAZOWE

Zestaw wytworów oraz funkcji krajobrazu, które są przydatne dla społeczeństwa ludzkiego. Dzielą się na cztery grupy: zaopatrzeniowe, kulturowe, regulacyjne i wspomagające. Dwie pierwsze obejmują wytwory i struktury bezpośrednio użyteczne dla społeczeństwa ludzkiego, dwie pozostałe wpływają na integralność systemu krajobrazowego i możliwość produkowania przez nie usług zaopatrzeniowych i kulturowych. Konceptcja świadczeń krajobrazowych łącząca podejście krajobrazowe z ekonomicznym zyskała sobie znaczną popularność w ostatnich latach i stosowana jest zarówno w działaniach praktycznych, jak i naukowych.

Ros. - Услуги ландшафта

POTENCJAŁ KRAJOBRAZU

Zasoby i walory krajobrazu służące zaspokajaniu potrzeb człowieka. P.k. jest uzależniony od struktury krajobrazu, dynamiki jego funkcjonowania i stopnia przekształcenia antropogenicznego. Ocena P.k. wymaga stosowania różnicowanych metod. W związku z tym wprowadzone zostało pojęcie potencjału częściowego, co jest równoznaczne z określeniem zdolności krajo-brazu do pełnienia określonych funkcji (patrz też: *świadczenia krajobrazowe*).

Ros. - Потенциал ландшафта

ПРИРОДНИЙ ТЕРИТОРІАЛЬНИЙ КОМПЛЕКС

Закономірне, генетично обумовлене, просторове поєднання компонентів природи, що утворюють цілість завдяки їх взаємозв'язкам та взаємозалежностям.

Синонім: *геокомплекс*

Рос. - Природный территориальный комплекс, геокомплекс

ПРОГНОЗ ЛАНДШАФТНИЙ

Передбачення змін і тенденцій у розвитку ландшафту під впливом природних та антропогенних чинників. П.л. включає оцінку прогнозованих змін, передусім з точки зору їх корисності або некорисності (небезпеки) для визначених цілей, глибини змін, їх впливу на функціонування ландшафту, потреби протидії.

Рос. - Прогноз ландшафтный, ландшафтное прогнозирование

ПРОДУКТИВНІСТЬ ЛАНДШАФТУ

Кількість матерії, енергії та інформації, що створюється ландшафтом, залежить від його типу та способу функціонування. Дивись теж: *потенціал ландшафту, послуги ландшафту*.

Рос. - Продуктивность ландшафта

ПРОЦЕС ЛАНДШАФТНИЙ

Процес формування або функціонування ландшафту, що є сукупним ефектом численних підпорядкованих процесів взаємодії ландшафтних складових (матеріально-енергетичні та інформаційні обміни). У ролі інтегруючого фактора можуть виступати різні чинники, наприклад: клімат (ландшафти пустинні), геологічна основа (ландшафти карстові), рельєф (ландшафти типу бедленд), людина (ландшафти культурні). В Україні часто як синонім вживають термін «процес ландшафтоутворення».

Рос. - Процесс ландшафтный, процесс ландшафтообразующий

PRZESTRZENNA JEDNOSTKA PRZYRODNICZA

Relatywnie zamknięty układ prawidłowo powiązanych komponentów stanowiący całość dzięki zachodzącym w nim procesom i współzależności elementów składowych.

Synonim: *geokompleks*

Ros. - Природный территориальный комплекс, геокомплекс

PROGNOZA KRAJOBRAZU

Przewidywanie zmian i tendencji w rozwoju krajobrazu pod wpływem czynników przyrodniczych i antropogenicznych. P.k. obejmuje ocenę przewidywanych zmian, przede wszystkim z punktu widzenia ich korzyści lub braku korzyści (niebezpieczeństwa) dla określonych celów, głębokości zmian, ich wpływu na funkcjonowanie krajobrazu, ew. potrzeby przeciwdziałania.

Ros. - Прогноз ландшафтный, ландшафтное прогнозирование

PRODUKTYWNOŚĆ KRAJOBRAZU

Suma materii, energii i informacji wytwarzanych przez krajobraz, zależna od jego typu i sposobu funkcjonowania. Patrz też: *potencjał krajobrazu, świadczenia krajobrazowe*.

Ros. - Продуктивность ландшафта

PROCES KRAJOBRAZOWY

Proces kształtowania się lub funkcjonowania krajobrazu będący efektem licznych ukierunkowanych procesów cząstkowych zachodzących pomiędzy składowymi krajobrazu (obiegi materii, energii oraz informacji). Rolę przewodnią odgrywają różne czynniki, przykładowo: klimat (krajobrazy pustynne), podłoże geologiczne (krajobrazy krasowe), rzeźba terenu (krajobrazy typu „bad lands”), człowiek (krajobrazy kulturowe). W Ukrainie często jako synonim stosowany jest termin „proces kształtowania się krajobrazu”.

Ros. - Процесс ландшафтный, процесс ландшафтообразующий

P

РАЙОНУВАННЯ ФІЗИКО-ГЕОГРАФІЧНЕ

Процедура виділення та систематизації індивідуальних, територіально цілісних, ієрархічно організованих природних комплексів на поверхні земної кулі. При районуванні на перший план виступають ознаки, що вирізняють даний природний комплекс з поміж інших, у тому числі особливості його географічного положення. Р.ф. може здійснюватись двома способами: шляхом поділу більших регіонів на менші (дедуктивно), або через об'єднання менших одиниць у крупніші цілісності (індуктивно). У Польщі система регіональних одиниць включає: провінції, підпровінції, макро-, мезо- і мікро-регіони. В Україні такими одиницями є: країна, зона, підзона, край, область, район.

Рос. - Районирование физико-географическое

РЕГІОН ФІЗИКО-ГЕОГРАФІЧНИЙ

Просторова природна одиниця, що виділяється на основі групи ознак, що вирізняють її з оточення. Регіон належить до індивідуальних одиниць (неповторних). Відзначається територіальною цілісністю та генетичною єдністю. У таксономічній системі одиниць фізико-географічного районування Польщі виділяють макрорегіони, що ідентифікуються на основі географічного положення, характеру та походження рельєфу, а також диференціації поверхневих утворень, мезорегіони, що виділяються на основі тих самих критеріїв, але з більшою докладністю та мікрорегіони, що виділяються на основі комплексу явищ природи з приділенням особливої уваги антропогенним перетворенням. Дивись: *районування фізико-географічне*. На Україні поділ регіону на макро-, мезо- та мікроодиниці не застосовується, поняття регіону використовується у загальному значенні. Близьким до польського *регіону* в Україні є поняття *фізико-географічного району*. Дивись: *районування фізико-географічне*.

Рос. - Регион физико-географический

REGIONALIZACJA FIZYCZNOGEOGRAFICZNA

Procedura wydzielania i systematyzowania indywidualnych, terytorialnie zwartych jednostek przyrodniczych na powierzchni kuli ziemskiej w układzie hierarchicznym. Istota regionalizacji polega na uwypukleniu cech stanowiących o odrębności danej jednostki, w tym osobliwości jej położenia geograficznego. R.f. może być prowadzona dwojako: albo drogą podziału większych jednostek na mniejsze (dedukcyjnie), albo przez łączenie małych jednostek w większe całości (indukcyjnie). W Polsce system jednostek regionalnych wygląda następująco: prowincje, podprowincje, makro-, mezo- i mikroregiony. Na Ukrainie do takich jednostek należą: kraina, strefa, podstrefa, kraj, obwód, rejon.

Ros. - Районирование физико-географическое

REGION FIZYCZNOGEOGRAFICZNY

Przestrzenna jednostka przyrodnicza wyróżniana na podstawie zespołu cech różniących ją od otoczenia. Region jest jednostką indywidualną (niepowtarzalną). Odznacza się zwartością terytorialną oraz jednością genetyczną. W systemie taksonomicznym jednostek podziału regionalnego Polski wyróżnia się makroregiony identyfikowane na podstawie położenia, charakteru i pochodzenia rzeźby oraz zróżnicowania utworów powierzchniowych, mezoregiony wydzielane na podstawie tych samych kryteriów ale traktowanych z większą szczegółowością oraz mikroregiony wyróżniane na podstawie kompleksu zjawisk przyrodniczych, ze szczególnym uwzględnieniem ich przekształceń antropogenicznych. Na Ukrainie podział regionu na makro-, mezo- i mikrojednostki nie jest stosowany, pojęcie regionu jest wykorzystywane w sensie ogólnym. Zbliżonym pojęciem do polskiego *regionu* jest w Ukrainie termin *rejon fizycznogeograficzny*. Patrz: *regionalizacja fizycznogeograficzna*.

Ros. - Регион физико-географический

РЕЖИМ ВИКОРИСТАННЯ ЛАНДШАФТУ

Цілеспрямовані заходи (їх засади, правила, норми, а також традиційні вирішення), спрямовані на раціональне використання потенціалу ландшафту і згідні з принципами збалансованого розвитку. У Польщі термін не вживається.

Рос. - Режим использования ландшафта, принципы использования ландшафта

РЕКУЛЬТИВАЦІЯ ЛАНДШАФТУ

Повернення деградованим ландшафтам стану близького до природного та відновлення їх господарської цінності. З огляду на спосіб дій, рекультивуацію ділять на технічну, що стосується абіотичних елементів (стабілізація рельєфу, гідротехнічна регуляція, відновлення ґрунту) та біологічну, що полягає у формуванні відповідного біорізноманіття.

Рос. - Рекультивация ландшафта

РЕСУРСИ ЛАНДШАФТУ

Ресурси та цінності ландшафту, що використовуються для задоволення людських потреб і становлять основу господарського використання ландшафту. Відзначаються різноманітністю, поділяються на відновні та невідновні. До Р.л. належать мінеральна сировина, водні, рослинні чи енергетичні ресурси, а також його естетичні, краєзнавчі, рекреаційні, лікувальні цінності та багато інших.

Синонім: *потенціал ландшафту*

Рос. - Ресурсы ландшафта

РИСУНОК ЛАНДШАФТУ

Просторова неоднорідність ландшафтної структури. Стиль малюнку (форма контурів, роздрібненість структури, характер меж) є важливою індикаційною ознакою ландшафту, яка вказує на його властивості та класифікаційну приналежність.

Рос. - Рисунок ландшафта

ZASADY WYKORZYSTANIA KRAJOBRAZU

Sposób postępowania (zasady, przepisy, normy, też zwyczajowo przyjmowane rozwiązania) zmierzające do racjonalnego wykorzystania potencjału krajobrazu, zgodne z zasadami rozwoju zrównoważonego. Termin w Polsce nie używany.

Ros. - Режим использования ландшафта, принципы использования ландшафта

REKULTYWACJA KRAJOBRAZU

Przywracanie wartości użytkowej i przyrodniczej krajobrazom zdewastowanym i zdegradowanym. Ze względu na sposób postępowania rekultywację dzieli się na techniczną, która dotyczy elementów abiotycznych (stabilizacja rzeźby, regulacja stosunków wodnych, odtwarzanie gleb) i biologiczną polegającą na wprowadzaniu odpowiednich gatunków roślin i zwierząt.

Ros. - Рекультивация ландшафта

ZASOBY KRAJOBRAZU

Zasoby i walory krajobrazu służące zaspakajaniu potrzeb człowieka i stanowiące podstawę gospodarowania krajobrazem. Z.k. są dzielone na odnawialne i nieodnawialne. Ich cechą jest zróżnicowanie. Mieszczą się tu zarówno surowce mineralne, jak i zasoby wody czy siedliska roślinne, a także zasoby energetyczne czy walory estetyczne, krajoznawcze, rekreacyjne, lecznicze oraz wiele innych.

Synonim: *potencjał krajobrazu*

Ros. - Ресурсы ландшафта

RYSUNEK KRAJOBRAZU

Zróżnicowanie przestrzenne struktury krajobrazu. Styl rysunku (kształt konturów, rozdrobnienie struktury, charakter granic) stanowi ważną oznakę indykacyjną krajobrazu wskazującą na jego własności i wykorzystywaną w procesie klasyfikacji.

Ros. - Рисунок ландшафта

РІВНІ МАСШТАБНІ В ЛАНДШАФТНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ

Ландшафтознавчі дослідження проводяться на трьох масштабних рівнях: топічному, якому відповідають найменші гомогенні одиниці, а дослідження стосуються укладу та функціонування геокомпонентів; хоричному, на якому вивчаються гетерогенні територіальні одиниці – з точки зору набору та взаємного укладу нижчих таксономічних рівнів; геосферному, що охоплює всю поверхню Землі. Ціль досліджень – встановлення закономірностей диференціації ландшафтової оболонки. При ландшафтних дослідженнях застосовують також чотири просторово-часові масштаби: мікромасштаб (від 1 м² до 1 км² і від 1 року до 500 років), мезомасштаб (1 км² – 10⁴ км², 500 – 10000 років), макромасштаб (10⁴ км² – 10⁶ км², 10 тис. – 1 мільйон років) і мегамасштаб (понад 10⁶ км² і понад 1 мільйон років). Для кожного з масштабних рівнів характерні свої особливості організації природних компонентів та комплексів, прояву природних процесів.

Рос. - Уровни масштабные в ландшафтных исследованиях

РІВНОВАГА ЛАНДШАФТНА

Стан, до якого прагне в натуральних умовах ландшафт. Характеризується стабільним перебігом процесів матеріально-енергетичного обміну між його складовими. Р.л. залежить як від зовнішніх чинників, так і від внутрішніх (саморегуляція) і має динамічний характер. В культурних ландшафтах рівновага залежить від діяльності людини. Проте антропогенізовані ландшафти в своїй основі є нерівноважними. Управління ними повинно бути спрямоване на зменшення ступеня нерівноважності.

Рос. - Равновесие ландшафтное

ZAKRESY WIELKOŚCIOWE W BADANIACH KRAJOBRAZOWYCH

Badania krajobrazowe są prowadzone w trzech zakresach wielkościowych: topicznym obejmującym najmniejsze jednostki homogeniczne, w którym badania dotyczą układu i funkcjonowania geokomponentów; chorycznym odnoszącym się do heterogenicznych jednostek przestrzennych, badania dotyczą tu naboru i wzajemnego układu jednostek niższych poziomów taksonomicznych; geosferycznym, odnoszącym się do całej powierzchni Ziemi. Celem badań jest określenie prawidłowości zróżnicowania epigeosfery. W badaniach nad krajobrazem stosowane są również cztery skale przestrzenno-czasowe: mikroskala (od 1 m² do 1 km² i od 1 roku do 500 lat), mezoskala (1 km² – 10⁴ km², 500 – 10000 lat), makroskala (10⁴ km² – 10⁶ km², 10 tys – 1 milion lat) i megaskala (ponad 10⁶ km² i ponad 1 milion lat). W obrębie każdego z tych zakresów przestrzenno-czasowych występują swoiste osobliwości przestrzennej organizacji jednostek krajobrazowych oraz przebiegu naturalnych procesów.

Ros. - Уровни масштабные в ландшафтных исследованиях

RÓWNOWAGA KRAJOBRAZU

Stan, do którego zmierza krajobraz w warunkach naturalnych. Cechuje się stabilnym przebiegiem procesów wymiany materialno-energetycznej pomiędzy jego składowymi. R.k. uzależniona jest zarówno od czynników zewnętrznych, jak i wewnętrznych (samoregulacja) i ma charakter dynamiczny. W krajobrazach kulturowych poziom równowagi zależy od działalności człowieka. Nie mniej jednak, krajobrazy antropogeniczne są z założenia nie zrównoważone. Sterowanie nimi powinno zmierzać do zmniejszenia stopnia niezrównoważenia.

Ros. - Равновесие ландшафтное

РІД ЛАНДШАФТУ

Рівень класифікації ландшафтів, що об'єднує споріднені за походженням рельєфу *види ландшафтів* (напр., ландшафти гляціальні, перигляціальні, еолові і т.д.).

Рос. - Род ландшафта

РІЗНОМАНІТТЯ ЛАНДШАФТНЕ

1. Різноманітність ландшафтів певної території (багатство, кількість типів), наприклад, ландшафтна різноманітність континенту, країни, фізико-географічної провінції чи області.

2. Різноманітність ландшафтоутворюючих складових певної території – природних компонентів та антропогенних утворень, а також частин ландшафту. Є сумою біо- та георізноманітності, у значній мірі залежить теж від діяльності людини.

Рос. - Разнообразие ландшафтное

РОЗВИТОК ЛАНДШАФТУ

Незворотні прогресуючі зміни структури та характеру функціонування ландшафту. Р.л. відбувається внаслідок дії як зовнішніх чинників (зміни у надходженні сонячної енергії та циркуляції атмосфери, а також катастрофічні явища – землетруси, вулканізм, повені, пожежі), так і внутрішніх, пов'язаних із саморозвитком ландшафту. З огляду на етап розвитку, виділяють ландшафти молоді нестабілізовані, з перевагою додатних зворотніх звязків, перехідні та зрілі – стабільні, з перевагою від'ємних зворотніх звязків. На напрямок розвитку ландшафту вказують прогресивні (лісові острівки в степу, ерозійні форми в молодих льодовикових ландшафтах), а також реліктові (гляціальний рельєф на території Польщі, викопні ґрунти, річкові долини у пустинному ландшафті) ознаки. Характерні для сучасного етапу розвитку ландшафту ознаки називають консервативними (типи ґрунтів, природна рослинність, гідрологічний режим рік).

Рос. - Развитие ландшафта

RODZAJ KRAJOBRAZU

Szczebel klasyfikacji krajobrazu, obejmujący pokrewne pod względem genetycznym *gatunki krajobrazu* (np. krajobrazy glacialne, peryglacialne, eoliczne itp.).

Ros. - Род ландшафта

RÓŻNORODNOŚĆ KRAJOBRAZOWA

1. Zróżnicowanie krajobrazowe dowolnego terenu (bogactwo, liczba typów) np. zróżnicowanie krajobrazowe kontynentu, państwa, prowincji fizycznogeograficznej lub regionu.

2. Różnorodność składników budujących krajobraz na pewnym obszarze – komponentów przyrodniczych i antropogenicznych oraz części krajobrazu. Stanowi wypadkową bio- i georóżnorodności, w istotny sposób zależy również od działalności człowieka.

Ros. - Разнообразие ландшафтное

ROZWÓJ KRAJOBRAZU

Nieodwracalne postępujące zmiany struktury i sposobu funkcjonowania krajobrazu. R.k. jest uzależniony zarówno od czynników zewnętrznych (przede wszystkim zmiany dostawy energii słonecznej i stanowiące ich pochodną zmiany cyrkulacji atmosferycznej oraz zjawiska katastroficzne: tektonizm, wulkanizm, powódzie, pożary) oraz wewnętrznych utożsamianych z samorozwojem krajobrazu. Ze względu na etap rozwoju wyróżnia się krajobrazy młode, nieustabilizowane, o przewadze dodatnich sprzężeń zwrotnych, przejściowe oraz dojrzałe - stabilne, z dominacją ujemnych sprzężeń zwrotnych. O kierunku procesu rozwoju krajobrazu świadczą cechy progresywne (wysepki leśne na stepie, formy erozyjne w krajobrazach młodoglacialnych) oraz reliktowe (rzeźba glacialna w Polsce, gleby kopalne, doliny rzeczne w krajobrazie pustynnym). Cechy charakterystyczne dla współczesnego etapu rozwoju krajobrazu nazywane są konserwatywnymi (typy gleb, roślinność naturalna, ustrój rzek).

Ros. - Развитие ландшафта

С

САМООРГАНІЗАЦІЯ ЛАНДШАФТУ

Процес безперервного формування ландшафту та адаптування його просторової і функціональної структури до еволюційно-змінних умов оточення.

Синонім: *саморозвиток ландшафту*

Рос. - Самоорганизация ландшафта

САМООЧИЩЕННЯ ЛАНДШАФТУ

Здатність ландшафту до перетворення і утилізації або виведення за свої межі забруднень (механічних, хімічних, біологічних).

Рос. - Самоочищение ландшафта

САМОРЕГУЛЮВАННЯ ЛАНДШАФТУ

Здатність ландшафту до досягнення стану рівноваги після щоразових змін структури або способу функціонування внаслідок дії зовнішніх або внутрішніх чинників. Процеси С.л. діють на основі від'ємних зворотних зв'язків і розпочинаються тоді, коли появляється відхилення від стану рівноваги. Полягають в нівелюванні або компенсації впливів.

Рос. - Саморегуляция ландшафта

СИНАНТРОПІЗАЦІЯ ЛАНДШАФТУ

Прогресуючий процес зростання участі людини у змінах ландшафту або наростання кількості змін у ландшафті, обумовлених діяльністю людини.

Синоніми: *антропогенні зміни ландшафту, антропогенізація ландшафту*

Рос. - Синантропизация ландшафта, антропогенизация ландшафта

SAMOORGANIZACJA KRAJOBRAZU

Proces nieustannego kształtowania się krajobrazu oraz dostosowywania jego struktury przestrzennej i funkcjonalnej do ewolucyjnie zmieniających się warunków otoczenia.

Synonim: *samorozwój krajobrazu*

Ros. - Самоорганизация ландшафта

SAMOOCZYSZCZENIE KRAJOBRAZU

Zdolność krajobrazu do przetwarzania i utylizacji lub usuwania zanieczyszczeń (mechanicznych, chemicznych, biologicznych).

Ros. - Самоочищение ландшафта

SAMOREGULACJA KRAJOBRAZU

Zdolność osiągnięcia stanu równowagi po każdorazowym zaburzeniu struktury lub sposobu funkcjonowania krajobrazu powodowanym przez czynniki zewnętrzne lub wewnętrzne. Procesy S.k. działają na zasadzie ujemnych sprzężeń zwrotnych i uruchamiane są wtedy, kiedy pojawia się odchylenie od stanu równowagi. Polegają na eliminowaniu lub kompensacji zaburzeń.

Ros. - Саморегуляция ландшафта

SYNANTROPIZACJA KRAJOBRAZU

Postępujący proces wzrostu udziału człowieka w kształtowaniu krajobrazu lub narastanie ilości zmian w krajobrazie spowodowanych działalnością człowieka.

Synonimy: *antropogeniczne zmiany krajobrazu, antropogenizacja krajobrazu*

Ros. - Синантропизация ландшафта, антропогенизация ландшафта

СИСТЕМА ЛАНДШАФТНА

1. Ландшафт за умови його розгляду і дослідження як системи.

2. Складний, територіально визначений, природний або природно-антропогенний утвір, що складається із взаємно пов'язаних абіотичних, біотичних і антропогенних елементів, та характеризується цілісністю.

Рос. - Система ландшафтная

СТАБІЛЬНІСТЬ ЛАНДШАФТУ

Тривалість і незмінність структури та способу функціонування ландшафту як наслідок динамічної рівноваги між дією внутрішніх та зовнішніх чинників. Поняття стабільності включає також здатність повернення ландшафту до попереднього стану – як реакція на дію деструктивних чинників. До близьких понять належать *сталість, інерційність, стійкість*.

Рос. - Стабильность ландшафта

СТІЙКІСТЬ ЛАНДШАФТУ

Здатність ландшафтної системи зберігати свою просторову структуру та функціональні особливості в умовах зовнішнього впливу (натуральних чинників і/або антропогенних), тобто здатність ландшафту до нейтралізації впливу. С.л. є однією з основних його властивостей, що визначає його стабільність.

Рос. - Устойчивость ландшафта

СТРУКТУРА ЛАНДШАФТНА

Взаємне просторове розташування складових ландшафту: геокомпонентів, антропогенних елементів, систем нижчого рівня та зв'язки між ними.

Рос. - Структура ландшафтная

SYSTEM KRAJOBRAZOWY

1. Krajobraz ujmowany lub badany jako system.

2. Złożony, terytorialnie określony, twór przyrodniczy lub przyrodniczo-antropogeniczny zbudowany ze wzajemnie powiązanych elementów abiotycznych, biotycznych i antropogenicznych, wykazujący właściwości całościowe.

Ros. - Система ландшафтная

STABILNOŚĆ KRAJOBRAZU

Trwałość i niezmienność struktury oraz sposobu funkcjonowania krajobrazu jako skutek dynamicznej równowagi pomiędzy oddziaływaniem czynników wewnętrznych i zewnętrznych. W pojęciu stabilności mieści się też zdolność powrotu krajobrazu do stanu poprzedzającego działanie czynników zakłócających. Do bliskich określeń należą: *stałość, bezwładność, odporność*.

Ros. - Стабильность ландшафта

ODPORNOŚĆ KRAJOBRAZU

Zdolność systemu krajobrazowego do zachowania swojej przestrzennej struktury i funkcjonalnych osobliwości w warunkach oddziaływania zewnętrznego (czynników naturalnych i/lub antropopresji) czyli zdolność krajobrazu do neutralizowania tych oddziaływań. O.k. jest jedną z ważniejszych osobliwości decydujących o stabilności krajobrazu.

Ros. - Устойчивость ландшафта

STRUKTURA KRAJOBRAZU

Przestrzenny układ składowych krajobrazu: geokomponentów, elementów antropogenicznych, systemów niższego rzędu oraz powiązania pomiędzy nimi.

Ros. - Структура ландшафтная

СУКЦЕСІЯ ЛАНДШАФТНА

Процес спрямованого природного розвитку ландшафту, що полягає в проходженні ним низки стадій – від ініціальних, неврівноважених, до розвинутих, клімаксових (врівноважених). На сучасному етапі домінує вторинна сукцесія, тобто процес повернення ландшафту до стану рівноваги після припинення дії деструктивних чинників (натуральних, але найчастіше – антропогенних). Поняття С.л. близьке до поняття *саморегуляції* і *самоорганізації* ландшафту.

Рос. - Сукцессия ландшафтная

SUKCESJA KRAJOBRAZU

Kierunkowy proces naturalnego rozwoju krajobrazu polegający na następstwie kolejnych stadiów, od inicjalnych nierównoważonych, do rozwiniętych znajdujących się w stanie równowagi nazywanych klimaksowymi. Współcześnie dominuje sukcesja wtórna, czyli proces powrotu krajobrazu do stanu zrównoważonego po ustaniu działania czynników destrukcyjnych (naturalnych lub częściej, antropogenicznych). Pojęcie S.k. jest bliskie pojęciom *samo-regulacji* czy *samoorganizacji* krajobrazu.

Ros. - Сукцессия ландшафтная

T

ТИП ЛАНДШАФТУ

1. Загальне визначення для всіх рівнів типологічної класифікації ландшафтів (див. *типологія ландшафтів*). Використовується також у формі загальній по відношенню до фізіономії ландшафту (напр., ландшафт лісовий, гірський, міський).

2. Одиниця класифікації ландшафтів, що виділяється у межах класів (підкласів) ландшафтів за показниками балансу тепла та вологи. У зональному розподілі ландшафтів корелюється із певними типами ґрунтово-рослинного покриття, перебігом екзогенних процесів та особливостями гідрологічного режиму. У Польщі термін в цьому розумінні не вживається.

Рос. - Тип ландшафта

ТИПОЛОГІЯ ЛАНДШАФТІВ

Процедура, що полягає у виділенні та систематизації ландшафтних виділів, які утворюють мозаїку на земній поверхні. Основу типології становить подібність ознак ландшафтних одиниць. Т.л. може проводитись шляхом поділу крупніших одиниць на менші або через об'єднання менших одиниць у більші цілісності. Система типології прийнята у Польщі – клас, рід, вид, відміна ландшафту, в Україні – клас, підклас, тип, підтип, рід, вид.

Рос. - Типология ландшафтов

ТИП KRAJOBRAZU

1. Określenie ogólne odnoszące się do wszystkich szczebli typologicznej klasyfikacji krajobrazowej (por. typologia krajobrazów). Termin stosowany również w języku potocznym do określenia fizjonomii krajobrazu (np. leśny, górzyski, miejski).

2. Jednostka klasyfikacji krajobrazowej wyróżniana w obrębie klasy (podkasy) krajobrazów na podstawie wskaźników bilansu ciepła i wilgoci, korelowana z typami pokrywy roślinno-glebowej, przebiegiem procesów egzogenicznych oraz osobliwościami reżimu hydrologicznego. W takim rozumieniu termin używany jest na Ukrainie.

Ros. - Тип ландшафта

TYPOLOGIA KRAJOBRAZÓW

Postępowanie polegające na wyróżnianiu i systematyzowaniu jednostek krajobrazowych występujących mozaikowo na powierzchni ziemi. Podstawę typologii stanowi podobieństwo cech jednostek. T.k. może być prowadzona drogą podziału większych jednostek na mniejsze lub poprzez łączenie małych jednostek w większe całości. System przyjęty w Polsce to: klasa, rodzaj, gatunek, odmiana krajobrazu, na Ukrainie - klasa, typ, rodzaj i gatunek.

Ros. - Типология ландшафтов

У

УПРАВЛІННЯ ЛАНДШАФТОМ

Проектування, впровадження, контролювання і координування процесів господарювання у ландшафті (керування процесами господарювання ландшафтом). Раціональне У.л. повинно гармонізувати суспільні, економічні та природні процеси у ландшафті.

Рос. - Управление ландшафтом

УРОЧИЩЕ

Ландшафтний виділ низового рівня, що поєднує генетично/динамічно пов'язані екотопи (фації) у межах визначеної мезоформи рельєфу з однорідними літогенною основою, режимом зволоження, а часто і характером природокористування (напр. лесовий яр, заліснена дюна, безсточне заглиблення з лукою і т.д.).

Рос. - Урочище

ZARZĄDZANIE KRAJOBRAZEM

Projektowanie, wdrażanie, kontrolowanie i koordynowanie procesów gospodarowania krajobrazem (sterowanie procesami gospodarowania krajobrazem). Racjonalne Z.k. powinno harmonizować procesy społeczne, gospodarcze i przyrodnicze w krajobrazie.

Ros. - Управление ландшафтом

UROCZYSKO

Jednostka krajobrazowa niższego rzędu łącząca genetycznie/dynamicznie powiązane ekotopy (facje) w obrębie określonej mezoformy rzeźby o jednorodnym podłożu skalnym, ustroju wodnym, a często również sposobie użytkowania (np. wąwóz lessowy, zalesiona wydma, zagłębienie bezodpływowe z łąką itp.).

Ros. - Урочище

Ф

ФАЦІЯ

Найменше цілісне природне утворення (морфологічна одиниця ландшафту), що характеризується відносною однорідністю основних складових (геокомпонентів).

Синоніми: *екотоп, елементарний природний комплекс, елементарна одиниця морфологічної структури ландшафту, елементарний ландшафт*

Рос. - Фация

ФІТОТОП

Найменше цілісне природне утворення, при виділенні якого акцентується увага на провідній ролі рослинності.

Рос. - Фитотоп

FACJA

Najmniejszy całościowy twór przyrodniczy (morfologiczna jednostka krajobrazu) cechujący się względną jednorodnością głównych składników (geokomponentów).

Synonimy: *ekotop, elementarny kompleks przyrodniczy, elementarna jednostka morfologicznej struktury krajobrazu, krajobraz elementarny*

Ros. - Фация

FITOTOP

Najmniejsza całościowa jednostka przyrodnicza wyróżniana z uwzględnieniem dominującej roli roślinności.

Ros. - Фитотоп

ФОРМУВАННЯ ЛАНДШАФТУ

Свідомий вплив людини на ландшафт з метою раціонального використання його ресурсів, а також дії, спрямовані на збереження стану ландшафту (його охорона і збереження) і запобігання його деградації (рекультивация, відновлення та ін.).

Рос. - Формирование ландшафта, регулирование ландшафта

ФРАГМЕНТАЦІЯ ЛАНДШАФТУ

Процес розчленування ландшафту, що полягає у виникненні у його межах ізольованих частин (зростанні кількості фрагментів) та подальшому посиленні їх ізоляції. Ф.л. може бути обумовлена природними причинами (пожежі, водна ерозія, зсувні процеси), проте значно частіше її причиною є діяльність людини (розвиток транспортної інфраструктури, сільбищного будівництва, сільськогосподарська діяльність тощо).

Рос. - Фрагментация ландшафта

ФУНКЦІОНУВАННЯ ЛАНДШАФТУ

Циклічні зміни стану ландшафту, пов'язані з речовинно-енергетичним та інформаційним обміном між складовими ландшафту, а також ландшафтом та його оточенням.

Рос. - Функционирование ландшафта

Ч

ЧИННИКИ ФОРМУВАННЯ ЛАНДШАФТУ

Взаємно пов'язані внутрішні та зовнішні процеси формування ландшафту. До найважливіших належать: геологічні, геоморфологічні, кліматичні, гідрологічні, ґрунтові, біотичні та антропогенні.

Рос. - Факторы формирования ландшафта

KSZTAŁTOWANIE KRAJOBRAZU

Świadome oddziaływanie człowieka na krajobraz mające na celu racjonalne wykorzystanie wszelkich jego zasobów oraz zmierzające do zachowania stanu krajobrazu (działania ochronne, pielęgnacyjne) i przeciwdziałania jego degradacji (rekultywacja, rewitalizacja oraz in.).

Ros. - Формирование ландшафта, регулирование ландшафта

FRAGMENTACJA KRAJOBRAZU

Proces rozczłonkowania krajobrazu polegający na powstawaniu w jego obrębie izolowanych części (wzroście liczby płatów) oraz zwiększanie ich izolacji. F.k. może być wywołana przyczynami naturalnymi (pożary, erozja wodna, procesy osuwiskowe), chociaż częściej jej przyczyną jest działalność człowieka (budowa tras komunikacyjnych, rozwój osadnictwa, działalność rolnicza i wiele innych).

Ros. - Фрагментация ландшафта

FUNKCJONOWANIE KRAJOBRAZU

Cykliczne zmiany stanu krajobrazu związane z obiegiem energii, materii i informacji pomiędzy składowymi krajobrazu oraz pomiędzy krajobrazem a jego otoczeniem.

Ros. - Функционирование ландшафта

CZYNNIKI KSZTAŁTOWANIA KRAJOBRAZU

Powiązane wzajemnie wewnętrzne i zewnętrzne procesy kształtujące krajobraz. Do najważniejszych należą: geologiczne, geomorfologiczne, klimatyczne, hydrologiczne, glebowe, biotyczne i antropogeniczne.

Ros. - Факторы формирования ландшафта

ЯРУСНІСТЬ ЛАНДШАФТНА

Явище закономірної диференціації гірських ландшафтів зі зміною висоти над рівнем моря, якій підпорядкована мінливість клімату, що обумовлює ярусний характер типів рослинності та інших компонентів природної системи. Я.л. залежить також від географічної широти, а також величини та територіальної щільності гірського масиву.

Рос. - Ярусность ландшафтная, поясность ландшафтов высотная

PIĘTROWOŚĆ KRAJOBRAZOWA

Zjawisko prawidłowej zmienności krajobrazów górskich wraz ze zmianami wysokości nad poziom morza, którym podporządkowana jest zmienność klimatu warunkująca piętrowy układ roślinności oraz pozostałych komponentów systemu przyrodniczego. P.k. jest również uzależniona od szerokości geograficznej oraz od wielkości i zwartości masywu górskiego.

Ros. - Ярусность ландшафтная, поясность ландшафтов высотная

Загальний список термінів та понять, поданих у Словнику

Термін	Стор.	Termin
АНОМАЛІЇ ГЕОХІМІЧНІ У ЛАНДШАФТІ	51	ANOMALIE GEOCHEMICZNE W KRAJOBRAZIE
АРХІТЕКТУРА ЛАНДШАФТНА	51	ARCHITEKTURA KRAJOBRAZU
БІОГЕОЦЕНОЗ	51	BIOGEOCENOZA
БІОМ	52	BIOM
БІОРІЗНОМАНІТТЯ	52	BIORÓŻNORODNOŚĆ
БІОСФЕРА	52	BIOSFERA
БІОТА ЛАНДШАФТУ	53	BIOTA KRAJOBRAZOWA
БІОТОП	53	BIOTOP
ВИД ЛАНДШАФТУ	53	GATUNEK KRAJOBRAZU
ВИКОРИСТАННЯ ЛАНДШАФТУ	54	UŻYTKOWANIE KRAJOBRAZU
ВІДМІНА ЛАНДШАФТУ	54	ODMIANA KRAJOBRAZU
ВІК ЛАНДШАФТУ	54	WIEK KRAJOBRAZU
ВПЛИВ АНТРОПОГЕННИЙ НА ЛАНДШАФТ	54	WPŁYW ANTROPOGENICZNY NA KRAJOBRAZ
ГАРМОНІЯ ЛАНДШАФТУ	55	HARMONIA KRAJOBRAZU
ГЕОЕКОЛОГІЯ	55	GEOEKOLOGIA
ГЕОКОМПЛЕКС	55	GEOKOMPLEKS
ГЕОМЕР	55	GEOMER
ГЕОРІЗНОМАНІТНІСТЬ	56	GEORÓŻNORODNOŚĆ
ГЕОСИСТЕМА	56	GEOSYSTEM
ГЕОТОП	56	GEOTOP
ГЕОФІЗИКА ЛАНДШАФТУ	56	GEOFIZYKA KRAJOBRAZU
ГЕОХІМІЯ ЛАНДШАФТУ	56	GEOCHEMIA KRAJOBRAZU
ГЕОХОР	57	GEOCHORA
ГІДРОТОП	57	HYDROTOP
ГОМЕОСТАЗ ЛАНДШАФТУ	57	HOMEOSTAZA KRAJOBRAZU
ДЕГРАДАЦІЯ ЛАНДШАФТУ	57	DEGRADACJA KRAJOBRAZU
ДЕСТРУКЦІЯ ЛАНДШАФТУ	57	DESTRUKCJA KRAJOBRAZU
ДИНАМІКА ЛАНДШАФТУ	58	DYNAMIKA KRAJOBRAZU
ДОСЛІДЖЕННЯ ЛАНДШАФТНІ	58	BADANIA KRAJOBRAZOWE
ЕКОЛОГІЯ ЛАНДШАФТНА	58	EKOLOGIA KRAJOBRAZU
ЕКОТОН	58	EKOTON
ЕКОТОП	59	EKOTOP
ЕЛЕМЕНТ ЛАНДШАФТУ	59	ELEMENT KRAJOBRAZU
ЄВРОПЕЙСЬКА ЛАНДШАФТНА КОНВЕНЦІЯ	59	EUROPEJSKA KONWENCJA KRAJOBRAZOWA
ЄМНІСТЬ ЛАНДШАФТУ	59	POJEMNOŚĆ KRAJOBRAZU
ЗАБРУДНЕННЯ ЛАНДШАФТУ	60	ZANIECZYSZCZENIE KRAJOBRAZU
ЗАКОН ГЕОГРАФІЧНОЇ ЗОНАЛЬНОСТІ	60	PRAWO STREFOWOŚCI GEOGRAFICZNEJ
ЗВ'ЯЗКИ ЛАНДШАФТНІ	60	POWIĄZANIA KRAJOBRAZOWE
ЗВ'ЯЗКИ ЛАНДШАФТНІ ВЕРТИКАЛЬНІ	61	PIONOWE ZWIĄZKI KRAJOBRAZOWE

Термін	Стор.	Termin
ЗВ'ЯЗКИ ЛАНДШАФТНІ ГОРИЗОНТАЛЬНІ	61	POZIOME ZWIĄZKI KRAJOBRAZOWE
ЗДОРОВ'Я ЛАНДШАФТУ	61	ZDROWIE KRAJOBRAZU
ЗМІНИ АНТРОПОГЕННІ ЛАНДШАФТІВ	61	ZMIANY ANTROPOGENICZNE KRAJOBRAZÓW
ЗМІНИ У ЛАНДШАФТІ НЕЗВОРОТНІ	62	NIEODWRACALNE ZMIANY KRAJOBRAZU
ЗОНА ЛАНДШАФТНА	62	STREFA KRAJOBRAZOWA
ЗОНАЛЬНІСТЬ ЛАНДШАФТНА	62	STREFOWOŚĆ KRAJOBRAZOWA
ІНВЕРСІЯ ЛАНДШАФТНА	62	INWERSJA KRAJOBRAZOWA
КАРТИ ЛАНДШАФТНІ	63	MAPY KRAJOBRAZOWE
КАРТОГРАФУВАННЯ ЛАНДШАФТНЕ	63	KARTOWANIE KRAJOBRAZOWE
КАТЕНА ЛАНДШАФТНА	63	KATENA KRAJOBRAZOWA
КІЛЬКІСНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ЛАНДШАФТНІ	64	METRYKI KRAJOBRAZOWE
КЛАС ЛАНДШАФТУ	64	KLASA KRAJOBRAZU
КЛАСИФІКАЦІЯ ЛАНДШАФТІВ	64	KLASYFIKACJA KRAJOBRAZÓW
КЛІМАТОП	65	KLIMATOP
КОМПОНЕНТИ ЛАНДШАФТУ	65	KOMPONENTY KRAJOBRAZU
КОМФОРТ ЛАНДШАФТУ	65	KOMFORT KRAJOBRAZU
КОНСЕРВАЦІЯ ЛАНДШАФТУ	65	KONSERWACJA KRAJOBRAZU
ЛАНДШАФТ	66	KRAJOBRAZ
ЛАНДШАФТ АНТРОПОГЕННИЙ	66	KRAJOBRAZ ANTROPOGENICZNY
ЛАНДШАФТ ГІРНИЧИЙ	66	KRAJOBRAZ GÓRNICZY
ЛАНДШАФТ ДЕГРАДОВАНИЙ	66	KRAJOBRAZ ZDEGRADOWANY
ЛАНДШАФТ ЕЛЕМЕНТАРНИЙ	67	KRAJOBRAZ ELEMENTARNY
ЛАНДШАФТ ЕЛЮВІАЛЬНИЙ	67	KRAJOBRAZ ELUWIALNY
ЛАНДШАФТ КОМУНІКАЦІЙНИЙ	67	KRAJOBRAZ KOMUNIKACYJNY
ЛАНДШАФТ КУЛЬТУРНИЙ	67	KRAJOBRAZ KULTUROWY
ЛАНДШАФТ ЛІСОВИЙ	68	KRAJOBRAZ LEŚNY
ЛАНДШАФТ МІСЬКИЙ	68	KRAJOBRAZ MIEJSKI
ЛАНДШАФТ ПЕРВІСНИЙ	68	KRAJOBRAZ PIERWOTNY
ЛАНДШАФТП ПОСЕЛЕНСЬКИЙ	68	KRAJOBRAZ OSADNICZY
ЛАНДШАФТ ПРОМИСЛОВИЙ	69	KRAJOBRAZ PRZEMYSŁOWY
ЛАНДШАФТ РЕКРЕАЦІЙНИЙ	69	KRAJOBRAZ REKREACYJNY
ЛАНДШАФТ РЕНАТУРАЛІЗОВАНИЙ	69	KRAJOBRAZ RENATURALIZOWANY
ЛАНДШАФТ СІЛЬСЬКИЙ	69	KRAJOBRAZ WIEJSKI
ЛАНДШАФТ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИЙ	70	KRAJOBRAZ ROLNICZY
ЛАНДШАФТ СУБАКВАЛЬНИЙ	70	KRAJOBRAZ SUBAKWALNY
ЛАНДШАФТ СУПЕРАКВАЛЬНИЙ	70	KRAJOBRAZ SUPERAKWALNY
ЛАНДШАФТ СУЧАСНИЙ	71	KRAJOBRAZ WSPÓŁCZESNY
ЛАНДШАФТИ АЗОНАЛЬНІ	71	KRAJOBRAZY ASTREFOWE
ЛАНДШАФТИ ЗОНАЛЬНІ	71	KRAJOBRAZY STREFOWE
ЛАНДШАФТОЗНАВСТВО	72	NAUKA O KRAJOBRAZIE
МЕЖІ ЛАНДШАФТУ	72	GRANICE KRAJOBRAZU
МІСЦЕВІСТЬ ЛАНДШАФТНА	72	TEREN KRAJOBRAZOWY

Термін	Стор.	Termin
МОДЕЛЮВАННЯ ЛАНДШАФТУ	73	MODELOWANIE KRAJOBRAZU
МОНІТОРИНГ ЛАНДШАФТУ	73	MONITORING KRAJOBRAZU
МОРФОТОП	73	MORFOTOP
НАВАНТАЖЕННЯ АНТРОПОГЕННЕ НА ЛАНДШАФТ	73	OBCIĄŻENIE ANTROPOGENICZNE KRAJOBRAZU
НАВАНТАЖЕННЯ КРИТИЧНЕ НА ЛАНДШАФТ	74	OBCIĄŻENIE KRYTYCZNE KRAJOBRAZU
НАВАНТАЖЕННЯ НА ЛАНДШАФТ	74	OBCIĄŻENIE KRAJOBRAZU
НОРМИ НАВАНТАЖЕННЯ НА ЛАНДШАФТ	74	NORMY OBCIĄŻENIA KRAJOBRAZU
ОБОЛОНКА ЛАНДШАФТНА	74	POWŁOKA KRAJOBRAZOWA
ОДИНИЦІ ХОРИЧНІ	75	JEDNOSTKI CHORYCZNE
ОПТИМІЗАЦІЯ ЛАНДШАФТУ	75	OPTYMALIZACJA KRAJOBRAZU
ОХОРОНА ЛАНДШАФТУ	75	OCHRONA KRAJOBRAZU
ОЦІНКА ЛАНДШАФТУ	76	OCENA KRAJOBRAZU
ПАЛЕОЛАНДШАФТ	76	PALEOKRAJOBRAZ
ПЕДОТОП	76	PEDOTOP
ПІДХІД ЛАНДШАФТНИЙ	76	PODEJŚCIE KRAJOBRAZOWE
ПЛАНУВАННЯ ЛАНДШАФТУ	77	PLANOWANIE KRAJOBRAZU
ПОСЛУГИ ЛАНДШАФТУ	77	ŚWIADCZENIA KRAJOBRAZOWE
ПОТЕНЦІАЛ ЛАНДШАФТУ	77	POTENCJAŁ KRAJOBRAZU
ПРИРОДНИЙ ТЕРИТОРІАЛЬНИЙ КОМПЛЕКС	78	PRZESTRZENNA JEDNOSTKA PRZYRODNICZA
ПРОГНОЗ ЛАНДШАФТНИЙ	78	PROGNOZA KRAJOBRAZU
ПРОДУКТИВНІСТЬ ЛАНДШАФТУ	78	PRODUKTYWNOŚĆ KRAJOBRAZU
ПРОЦЕС ЛАНДШАФТНИЙ	78	PROCES KRAJOBRAZOWY
РАЙОНУВАННЯ ФІЗИКО-ГЕОГРАФІЧНЕ	79	REGIONALIZACJA FIZYCZNOGEOGRAFICZNA
РЕГІОН ФІЗИКО-ГЕОГРАФІЧНИЙ	79	REGION FIZYCZNOGEOGRAFICZNY
РЕЖИМ ВИКОРИСТАННЯ ЛАНДШАФТУ	80	ZASADY WYKORZYSTANIA KRAJOBRAZU
РЕКУЛЬТИВАЦІЯ ЛАНДШАФТУ	80	REKULTYWACJA KRAJOBRAZU
РЕСУРСИ ЛАНДШАФТУ	80	ZASOBY KRAJOBRAZU
РИСУНОК ЛАНДШАФТУ	80	RYSUNEK KRAJOBRAZU
РІВНІ МАСШТАБНІ В ЛАНДШАФТНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ	81	ZAKRESY WIELKOŚCIOWE W BADANIACH KRAJOBRAZOWYCH
РІВНОВАГА ЛАНДШАФТНА	81	RÓWNOWAGA KRAJOBRAZU
РІД ЛАНДШАФТУ	82	RODZAJ KRAJOBRAZU
РІЗНОМАНІТТЯ ЛАНДШАФТНЕ	82	RÓŻNORODNOŚĆ KRAJOBRAZOWA
РОЗВИТОК ЛАНДШАФТУ	82	ROZWÓJ KRAJOBRAZU
САМООРГАНІЗАЦІЯ ЛАНДШАФТУ	83	SAMOORGANIZACJA KRAJOBRAZU
САМООЧИЩЕННЯ ЛАНДШАФТУ	83	SAMOOCZYSZCZENIE KRAJOBRAZU
САМОРЕГУЛЮВАННЯ ЛАНДШАФТУ	83	SAMOREGULACJA KRAJOBRAZU
СІНАНТРОПІЗАЦІЯ ЛАНДШАФТУ	83	SYNANTROPIZACJA KRAJOBRAZU
СИСТЕМА ЛАНДШАФТНА	84	SYSTEM KRAJOBRAZOWY

Термін	Стор.	Termin
СТАБІЛЬНІСТЬ ЛАНДШАФТУ	84	STABILNOŚĆ KRAJOBRAZU
СТІЙКІСТЬ ЛАНДШАФТУ	84	ODPORNOŚĆ KRAJOBRAZU
СТРУКТУРА ЛАНДШАФТНА	84	STRUKTURA KRAJOBRAZU
СУКЦЕСІЯ ЛАНДШАФТНА	85	SUKCESJA KRAJOBRAZU
ТИП ЛАНДШАФТУ	85	TYP KRAJOBRAZU
ТИПОЛОГІЯ ЛАНДШАФТІВ	85	TYPOLOGIA KRAJOBRAZÓW
УПРАВЛІННЯ ЛАНДШАФТОМ	86	ZARZĄDZANIE KRAJOBRAZEM
УРОЧИЩЕ	86	UROCZYSKO
ФАЦІЯ	86	FACJA
ФІТОТОП	86	FITOTOP
ФОРМУВАННЯ ЛАНДШАФТУ	87	KSZTAŁTOWANIE KRAJOBRAZU
ФРАГМЕНТАЦІЯ ЛАНДШАФТУ	87	FRAGMENTACJA KRAJOBRAZU
ФУНКЦІОНУВАННЯ ЛАНДШАФТУ	87	FUNKCJONOWANIE KRAJOBRAZU
ЧИННИКИ ФОРМУВАННЯ ЛАНДШАФТУ	87	CZYNNIKI KSZTAŁTOWANIA KRAJOBRAZU
ЯРУСНІСТЬ ЛАНДШАФТНА	88	PIĘTROWOŚĆ KRAJOBRAZOWA

Literatura - Література

- Geoeekologia i ochrona krajobrazu. Leksykon, Malinowska E., Lewandowski W., Harasimiuk A. (red.), Wyd. Geografii i Studiów Regionalnych Un. Warszawskiego, Warszawa 2004.
- Kondracki J. Podstawy regionalizacji fizyczno-geograficznej, PWN Warszawa, 1976, wyd. II.
- Kondracki J. Ogólna wiedza o Ziemi, Państw. Zakłady Wyd. Szkolnych, Warszawa, 1969.
- Kondracki J., Richling A. Próba uporządkowania terminologii w zakresie geografii fizycznej kompleksowej, Przegl. Geogr. t 55, z. 1, 1983
- Richling A., Solon J. Ekologia krajobrazu, Wyd. Nauk. PWN, Warszawa 2011, wyd. V.
- Географічна енциклопедія України: в 3-х томах / Редколегія: О. М. Маринич (відпов. ред.) та ін. – К.: «Українська радянська енциклопедія» імені М. П. Бажана, 1989-1993.
- Гродзинський М. Д. Пізнання ландшафту: місце і простір : Монографія. У 2-х т. - К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2005.
- Екологічна енциклопедія: в 3-х томах / Редколегія: А.В.Толстоухов (головний редактор) та ін. – К.: ТОВ «Центр екологічної освіти та інформації», 2006-2008.
- Котляков В.М., Комарова А.И. География: понятия и термины: пятиязычный академический словарь: русский - английский - французский - испанский - немецкий – М.: Наука, 2007.
- Мильков Ф. Н., Бережной А. В., Михно В. Б. Терминологический словарь по физической географии / Под ред. Ф. Н. Милькова. — М.: Высшая школа, 1993.
- Охрана ландшафтов: Толковый словарь. – М.: Прогресс, 1982.
- Реймерс Н.Ф. Природопользование: Словарь-справочник. – М.: Мысль, 1990.
- Четырехязычный энциклопедический словарь терминов по физической географии (Составитель И.С. Щукин) под ред. А.И. Спиридонова. – М.: «Советская энциклопедия», 1980.

Przykłady typowych krajobrazów Polski Приклади типових ландшафтів Польщі

Рис. 1. Krajobrazy nadmorskie wybrzeża bałtyckiego Polski: góra – wydmo-piaszczyste wybrzeże w okolicach Ustki (foto M. Mondowicz); dół – klifowe wybrzeże w okolicach Gdyni-Orłowa (foto C. Parma).

Рис. 1. Приморські ландшафти балтійського узбережжя Польщі: вгорі – піщано-дюнне узбережжя околиць Устки (фото М. Мондович); внизу – кліфове узбережжя в околицях Гдині-Орлово (фото Х. Парми).

Рис. 2. Krajobrazy Pojezierzy Polskich: góra – morenowe jezioro Mamry Krainie Wielkich Jezior Mazurskich; dół – rynnowe jezioro Kórnickie na Równinie Wrzesińskiej (Pojezierze Wielkopolskie) (foto C. Parma).

Рис. 2. Ландшафти Польського Поозер'я: вгорі – моренне озеро Мамри в Країні Великих Мазурських озер; внизу – озеро Корницьке на Вжесинській рівнині (фото Х. Парми).

Рис. 3. Крайобrazy ле́сне півночно-всходньої Польщі: гóra – бaгiенно-речечный крайобраз центральної чaстини Бieбрзaнського Пaрку Нaрoдoвoгo, дóл – лiс в Пущы Бiaлoвeзькoй (фoтo С. Пaрмa).

Рис. 3. Лiсoвi лaндшaфти пiвнiчно-схiднoї Пoльщi: вгoрi – рiчкoвo-бoлoтний лaндшaфт центрaльнoї чaстини Бeб-жaнськoгo нaцioнaльнoгo пaрку; внизу – лiс у Бiлoвeзькiй Пущi (фoтo X. Пaрми).

Рис. 4. Крайобрази wyżynne i dolinno-rzeczne: góra – pagórkowato-skalisty wapienny krajobraz Wyżyny Krakowsko-Częstochowskiej, okolice Jerzmanowic (foto W. Andrejczuk) ; dół – dolina rzeki Wisły w środkowym biegu, okolice Nieszawy (foto A. Richling).

Рис. 4. Височинні та долинно-річкові ландшафти: вгорі – пагорбкувато-скельний ландшафт Краковсько-Ченстоховської височини (фото В. Андрейчука); внизу – долина Вісли в середній течії, околиці Нешави (фото А. Ріхлінга).

Рис. 5. Крайобрази гірські Судетів Польских: гóra – wyniesiona powierzchnia zrównania ze stromymi stokami kotłów polodowcowych w Karkonoszach, w okolicach Śnieżki (foto W. Andrejczuk); dół – urwiste stoki piaskowcowych masywów w Górach Stołowych, masyw Szczeliniec Wielki (foto C. Parma).

Рис. 5. Гірські ландшафти Польських Судет: вгорі – висока поверхня вирівнювання зі стрімкими схилами польодовикових цирків в Карконошах, в околицях Сніжки (фото В. Андрейчука); внизу – урвисті стіни пісковикових масивів у Столових Горах, масив Великий Щелінець (фото Х. Парми).

Рис. 6. Krajobrazy górskie Centralnych Karpat Zachodnich: góra – niskogórski skalisto-wapienny krajobraz pasma Pienin, widok na Trzy Korony; dół – wysokogórski krajobraz Tatr Wysokich (foto C. Parma).

Рис. 6. Гірські ландшафти Центральних Західних Карпат: вгорі – низькогірний вапняково-скельний ландшафт гірського пасма Пенін, вид на Три Корони; внизу – високогірний ландшафт Високих Татр (фото Х. Парми).

Приклади типових ландшафтів України Przykłady typowych krajobrazów Ukrainy

Рис. 1. Приморські ландшафти узбережжів Чорного та Азовського морів: вгорі – ландшафт Південного берега Криму, околиці Алупки; внизу – ландшафт азовського узбережжя Керченського півострова (фото В. Андрейчука).

Рис. 1. Krajobrazy wybrzeży mórz Czarnego i Azowskiego: góra - krajobraz Południowego Wybrzeża Krymu, okolice Ałupki; dół - krajobraz azowskiego wybrzeża Półwyspu Kerczeńskiego (foto W. Andrejczuk).

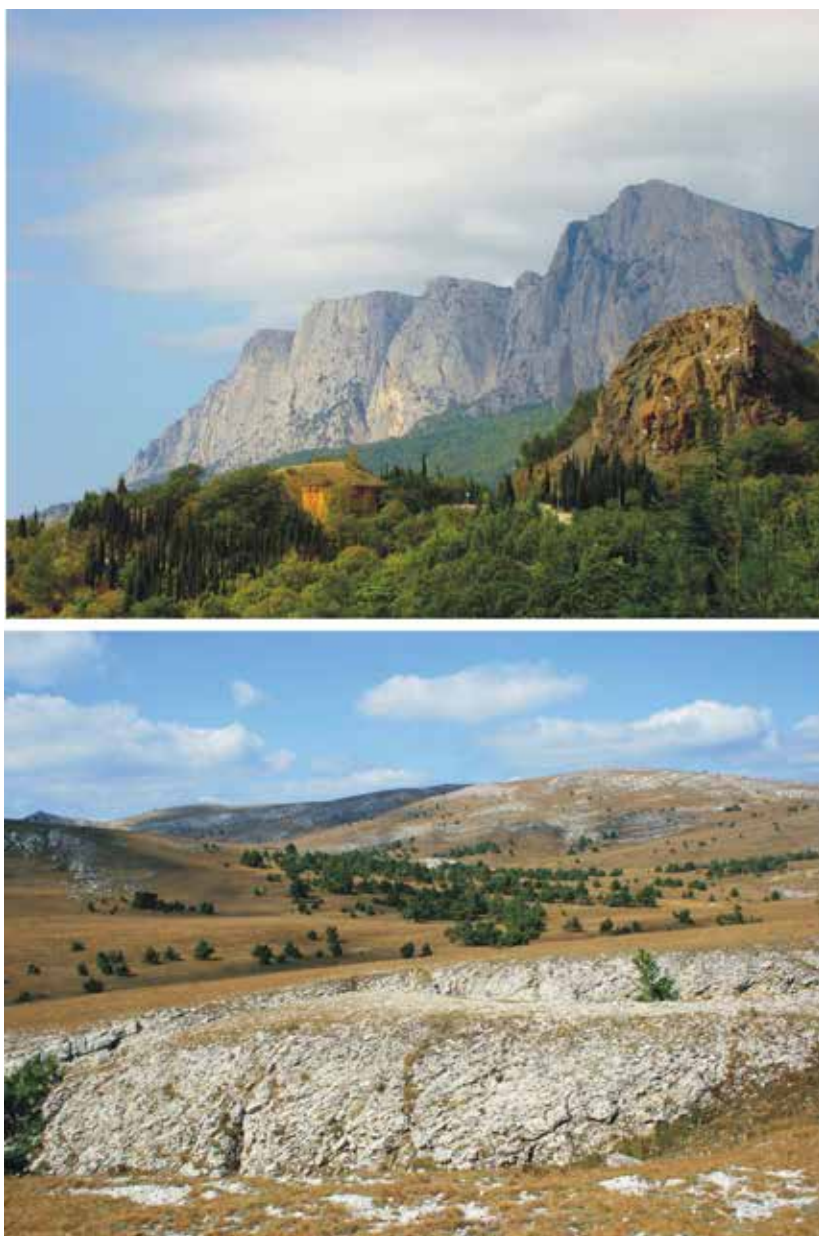

Рис. 2. Ландшафти Гірського Криму: вгорі – ландшафт стрімких вапнякових схилів Головного пасма, околиці Форосу; внизу – карстовий ландшафт яйли, масив Ай-Петрі (фото В. Андрейчука).

Ryc. 2. Krajobrazy Górskiego Krymu: góra - krajobraz urwistych wapiennych stoków Głównego Pasma, okolice Forosu; dół - krajobraz krasowy – jajła, masyw Aj-Petri (foto W. Andrejczuk).

Рис. 3. Ландшафти зони хвойно-широколистяних (поліські) та широколистяних лісів: вгорі – лісовий ландшафт, річка Уж, околиці села Сарановичі на Українському Поліссі (фото Р. Спиці); внизу – височинно-пагорбкуватий ландшафт Подільських Товтр (Поділля, заповідник «Медобори») (фото І. Роги).

Рис. 3. Krajobrazy strefy lasów mieszanych (poleskie) oraz lasostepu: góra – krajobraz leśny, rzeka Uż, okolice wsi Saranowyczi na Polesiu Ukraińskim (foto R. Spycia); dół - wyżynno-pagórkowaty krajobraz podolskich Towtr (Podole, rezerwat Medobory) (foto I. Roha).

Рис. 4. Каньйонні та долинно-терасові ландшафти Буковини та Поділля: вгорі – каньйон Дністра, околиці села Грушівці, Буковина; внизу – терасована долина річки Серет, околиці села Більче-Золоте на Поділлі (фото В. Андрейчука).

Рис. 4. Krajobrazy jarów i tarasowanych dolin Bukowiny i Podola: góra – jar Dniestru, okolice wsi Grusziwci, Bukowina; dół – dolina rzeki Seret z tarasami, okolice wsi Bilcze-Zołote na Podolu (foto W. Andrejczuk).

Рис. 5. Ландшафти лісостепу та степу: вгорі – сільськогосподарський лісостеповий ландшафт, околиці міста Черкаси, Центральна Україна; внизу – сухостеповий ландшафт у Чорноморському біосферному заповіднику, південна Україна (фото Л. Сорокіної).

Рис. 5. Krajobrazy lasostepu i stepu: góra – lasostepowy krajobraz rolniczy, okolice Czerkas, Ukraina Centralna; dół – krajobraz stepowy - suchy step w Czarnomorskim Rezerwacie Biosfery, Ukraina Południowa (foto L. Sorokina).

Рис. 6. Гірські ландшафти Українських Карпат: вгорі – середньогірний ландшафт хребта Чорногора з льодовиковими формами рельєфу, гора Шпиці; внизу – низькогірний ландшафт Скибових Карпат (фото Л. Сорокіної).

Рис. 6. Krajobrazy górskie Karpat Ukraińskich: góra – krajobraz średniogórski Pasma Czarnohory z polodowcowymi formami rzeźby, góra Szpiści; dół - krajobraz niskogórski Karpat Skibowych (foto L. Sorokina).